

Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" papildinātā anotācija

I. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība

1. Pamatojums

1. Likumprojekts "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (turpmāk – likumprojekts) izstrādāts ar mērķi pilnveidot regulējumu attiecībā uz procesu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai, nosakot jaunu procesuālo sankciju veidu, izpildīt Valsts kontroles lietderības revīzijā "Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte" (turpmāk – Valsts kontroles revīzija) ietvertu priekšlikumu ieviešanas plānu, kā arī veikt citus nepieciešamos grozījumus. Likumprojekts stājas spēkā vispārējā kārtībā.

2. Pēc Tieslietu ministrijas iniciatīvas tika iesniegti citi nepieciešamie grozījumi Kriminālprocesa likumā (turpmāk – KPL).

2. Pašreizējā situācija un problēmas, kuru risināšanai tiesību akta projekts izstrādāts, tiesiskā regulējuma mērķis un būtība

Par juridisko personu nodrošinājuma līdzekļiem (grozījumi KPL 241., 242., 243.¹, 261.¹, 261.², 261.³, 262., 292., 293., 389. pantā)

Pašreiz atbilstoši Krimināllikuma (turpmāk – KL) 70.¹ pantam par KL sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu privāto tiesību juridiskajai personai, tajā skaitā valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībai, kā arī personālsabiedrībai, tiesa vai likumā paredzētajos gadījumos prokurors var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, ja nodarījumu juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā izdarījusi fiziskā persona, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis: 1) balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu vai darboties tās uzdevumā; 2) balstoties uz tiesībām pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā; 3) īstnodama kontroli juridiskās personas ietvaros. Attiecīgi KPL 39. nodaļa nosaka pirmstiesas kriminālprocesa īpatnības, piemērojot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskajai personai, savukārt šā likuma 51. nodaļa nosaka tiesvedības īpatnības procesos par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai. Saskaņā ar KPL 439. panta otro daļu process piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai notiek šajā likumā noteiktajā kārtībā uzsākta kriminālprocesa ietvaros. Līdzīgi arī attiecībā uz iztiesāšanas stadiju KPL 547.¹ panta pirmajā daļā noteikts, ka, ja process piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai izdalīts atsevišķā lietvedībā vai uzsākts, pamatojoties uz šā likuma 439. panta 3.¹ daļu, tiesvedība notiek, ievērojot lietas izskatīšanas kārtību pirmās instances tiesā, ciktāl šā likuma 51. nodaļā nav noteikts citādi. Lai gan kriminālprocesuālais regulējums attiecībā uz procesu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai pamatā neatšķiras no kriminālprocesa, kas tiek virzīts pret fizisku personu, KPL šobrīd neparedz pret juridisko personu piemērot īpašus procesuālos piespiedu līdzekļus. Norādāms, ka atbilstoši pašreizējam regulējumam ir iespējams piemērot mantas arestu, bet ņemot vērā, ka aresta piemērošanas pamati ir konkrēti noteikti KPL 361. pantā, ne visos gadījumos ar mantas aresta uzlikšanu tiek nodrošināta kriminālprocesa mērķa sasniegšana. Tā rezultātā izmeklēšana var būt apgrūtināta un nesekmēt kriminālprocesa

mērķu sasniegšanu. Atbilstoši praktiķu norādītajam, juridiskās personas pārstāvji mēdz pretdarboties izmeklēšanai, izvairīties no informācijas sniegšanas u.tml. Kā vēl vienu no riskiem praktiķi norāda "mērķētus reiderisma uzbrukumus" juridiskām personām ar mērķi pārņemt uzņēmuma pārvaldi, nomainot uzņēmuma padomi un valdi, tādā veidā iegūstot kontroli pār uzņēmuma aktīviem, tos apgrūtinot vai atsavinot. Kā arī fiziskās personas juridiskās personas interesēs, ar mērķi izvairīties no piemērotā piespiedu ietekmēšanas līdzekļa izpildes, var pārņemt uzņēmuma aktīvus uz citu juridisko personu vai likvidēt juridisko personu, vai reģistrēt izmaiņas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā vestajos reģistros, kā rezultātā nav iespējams sasniegt kriminālprocesa mērķus. Ievērojot minēto, ir nepieciešams pilnveidot kriminālprocesuālo regulējumu, to papildinot ar jaunu institūtu – nodrošinājuma līdzekļi juridiskajai personai. Ar grozījumiem paredzēts noteikt trīs veidu nodrošinājuma līdzekļus, kā arī paplašināt iespēju piemērot piespiedu naudu juridiskajām personām gadījumos, ja piemērotie nodrošinājuma līdzekļi netiek ievēroti.

Grozījums **KPL 241. pantā** paredz papildināt pantu ar ceturto daļu, nosakot nodrošinājuma līdzekļu piemērošanas pamatu. Atbilstoši paredzētajiem grozījumiem nodrošinājuma līdzekļus juridiskajai personai procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu procesa virzītājs varēs piemērot gadījumā, kad iestāsies viens vai vairāki no šādiem pamatiem – notiek pretdarbība kriminālprocesa mērķa sasniegšanai vai netiek pildīti likumā noteiktie procesuālie pienākumi, kā arī, ja procesa virzītājam ir pamats uzskatīt, ka tiks kavēta procesa virzība, vai fiziskā persona izdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā. Par pretdarbību kriminālprocesa mērķa sasniegšanai var atzīt tādu juridiskās personas vai viņa pārstāvja darbību kā izvairīšanos no saziņas ar procesa virzītāju, kriminālprocesam svarīgu dokumentu apzināta iznīcināšana un citas darbības, kas kavē kriminālprocesa virzību. Tāpat viens no nodrošinājuma līdzekļu piemērošanas pamatiem ir apstākļi, ka netiek pildīti likumā noteiktie procesuālie pienākumi, kā piemēram, juridiskās personas pārstāvis neierodas pēc procesa virzītāja aicinājuma atbilstoši KPL 146. pantam vai apzināti kavējas ar kriminālprocesam nozīmīgu priekšmetu, dokumentu un ziņu par faktiem izsniegšanu pēc procesa virzītāja pieprasījuma (KPL 190. panta kārtībā). Vienlaikus norādāms, ka atbilstoši KPL 93. panta piektajai daļai pārstāvja nepiedalīšanās procesā nav šķērslis procesa turpināšanai, līdz ar to nodrošinājuma līdzekļi juridiskajai personai būtu piemērojami arī gadījumos, kad juridiskajās personas pārstāvis nepiedalās procesā.

Ņemot vērā nodrošinājuma līdzekļu juridisko dabu, ar grozījumiem **KPL 242. pantā** paredzēts noteikt, ka arī tie ir procesuālie piespiedu līdzekļi.

Ar grozījumiem paredzēts papildināt KPL ar jaunu **243.¹ pantu**. Panta pirmā daļa noteiks nodrošinājuma līdzekļu klāstu, proti, **1. noteiktu darbību aizliegums; 2. aizliegums veikt izmaiņas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros; 3. aizliegums veikt uzņēmuma pāreju**. Savukārt atbilstoši panta otrajai daļai juridiskajai personai var piemērot vienu vai vairākus šā panta pirmajā daļā paredzētos nodrošinājuma līdzekļus. Tādējādi procesa virzītājam, ņemot vērā konkrētā kriminālprocesa apstākļus, ievērojot KPL 241. panta ceturtajā daļā noteiktos pamatus, ir tiesības piemērot arī vairākus nodrošinājuma līdzekļus vienlaikus. Tāpat procesa virzītājs var piemērot vairākus nodrošinājuma līdzekļus dažādos laika posmos, ja, piemēram, konstatē, ka ar piemēroto nodrošinājuma līdzekli nav pietiekoši, lai nodrošinātu kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, tas netiek ievērots, vai ir konstatēti jauni apstākļi, kas būtu par pamatu piemērot papildu nodrošinājuma līdzekli. Vienlaikus norādāms, ka katrs piemērotais nodrošinājuma līdzeklis lēmumā ir jāpamato, izvērtējot gan piemērošanas pamatu, gan nepieciešamību, gan samērīgumu

starp piemēroto nodrošinājuma līdzekli un iespējamos riskus turpmākai juridiskās personas pastāvēšanai.

Attiecīgi KPL paredzēts papildināt ar 261.¹, 261.² un 261.³ pantu.

Saskaņā ar **KPL 261.¹ pantu** viens no nodrošinājuma līdzekļiem ir noteiktu darbību aizliegums. Noteiktu darbību aizliegums ir ar procesa virzītāja lēmumu noteikts ierobežojums procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai uz laiku veikt noteikta veida uzņēmējdarbību vai cita veida darbību, ja noziedzīgs nodarījums ir saistīts ar minētās darbības veikšanu. Šādu nodrošinājuma līdzekli paredzēts piemērot gadījumos, kad ir nepieciešams nodrošināt, lai noziedzīgais nodarījums netiktu turpināts, kā arī tiesību apdraudējuma gadījumos, ja nav institūcijas, kas spēj efektīvi nodrošināt noteiktu darbību aizliegumu. Kā piemēram, gadījumā, ja juridiskās personas darbības rezultātā tiek nodarīts būtisks kaitējums videi, par ko ir uzsākts kriminālprocess pēc Krimināllikuma XI nodaļas (noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi) un ir nepieciešams nodrošināt, ka šādas darbības turpmāk netiks veiktas.

Savukārt saskaņā ar **KPL 261.² pantu** nodrošinājuma līdzeklis ir aizliegums veikt izmaiņas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros. Saskaņā ar panta pirmo daļu aizliegums veikt izmaiņas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros bez procesa virzītāja atļaujas ir ar procesa virzītāja lēmumu noteikta aizlieguma atzīmes ierakstīšana Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros juridiskās personas reorganizācijai, likvidācijai, amatpersonu, dalībnieku un akcionāru maiņai vai komercķīlas reģistrācijai, pārjaunošanai un grozīšanai procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai. **Procesa virzītājs var pieņemt lēmumu arī par citas aizlieguma atzīmes ierakstīšanu Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros, norādot konkrētu aizlieguma veidu.** Norādāms, ka Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra pārziņā ir 14 reģistri, tādējādi minētais nodrošinājuma līdzeklis attiecas uz vairākiem reģistriem, proti, tiem reģistriem, kuros tiek reģistrētas juridiskās personas (komercreģistrs, uzņēmumu reģistra žurnāls, biedrību un nodibinājumu reģistrs, politisko partiju reģistrs, reliģisko organizāciju reģistrs). Ievērojot minēto, regulējumā tiek lietots termins "Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā vestie reģistri", kas ietver sevī visus reģistrus, kuros juridiskās personas tiek reģistrētas. Minētais nodrošinājuma līdzeklis ir būtisks gadījumos, kad procesa virzītājam ir pamatotas aizdomas, ka juridiskā persona izvairīsies no piemērotā piespiedu ietekmēšanas līdzekļa izpildes, veicot pašlikvidāciju, vai reorganizācijas gadījumā sapludinās uzņēmumu ar citu uzņēmumu, kā rezultātā nebūs iespējams sasniegt kriminālprocesa mērķi. Vienlaikus norādāms, ka procesa virzītājam ir tiesības piemērot arī citas aizlieguma atzīmes ierakstīšanu, konkrēti norādot aizlieguma veidu, ja atzīst to par nepieciešamu. Vienlaikus norādāms, ka, lai šādu lēmumu varētu izpildīt un tas pārmērīgi neierobežotu juridiskās personas darbību, lēmumā par šā nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu ir jānorāda konkrēti katrs aizlieguma veids atsevišķi. Savukārt atbilstoši panta otrajai daļai procesa virzītājs var noteikt vienu vai vairākus šā panta pirmajā daļā paredzētos aizliegumus. Saskaņā ar panta trešo daļu lēmumu par nodrošinājuma pieņemšanu nosūta izpildei Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistram. Attiecīgi Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs attiecīgajā reģistrā reģistrēs nodrošinājuma līdzekli. Ja Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā tiks saņemts pieteikums tādu izmaiņu reģistrācijai, ko reģistrētais nodrošinājuma līdzeklis aizliedz, tad pieteiktās izmaiņas tiks reģistrētas tikai pēc procesa virzītāja atļaujas saņemšanas.

Savukārt **KPL 261.³ pantā** paredzēts nodrošinājuma līdzeklis - aizliegums veikt uzņēmuma pāreju. Aizliegums veikt uzņēmuma pāreju ir ar procesa virzītāja lēmumu noteikts ierobežojums procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu

juridiskajai personai veikt uzņēmuma pāreju atbilstoši Komerclikumā noteiktajai kārtībai bez procesa virzītāja atļaujas. Saskaņā ar Komerclikuma 20. panta pirmo un otro daļu uzņēmuma pāreja ir uzņēmuma vai tā patstāvīgas daļas pāriešana citas personas īpašumā vai lietošanā. Šāds nodrošinājuma līdzeklis ir piemērojams, lai nodrošinātu, ka juridiskā persona civiltiesiski nenodod visas uzņēmuma piederošās lietas (ķermeniskas un bezķermeniskas) citai personai, kā rezultātā kriminālprocesa mērķi nebūs iespējams sasniegt.

Ar grozījumiem **KPL 262. pantā** paredzēts noteikt nodrošinājuma līdzekļa piemērošanas lēmuma pārsūdzēšanas kārtību, papildinot panta nosaukumu ar atsauci uz nodrošinājuma līdzekli juridiskajai personai, kā arī papildināt pantu ar sesto daļu, nosakot, ka juridiskās personas pārstāvim vai aizstāvim ir tiesības pārsūdzēt procesa virzītāja pieņemto lēmumu par nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu. Sūdzību izmeklēšanas tiesnesim var iesniegt septiņu dienu laikā pēc tam, kad saņemta lēmuma par nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu kopija. Izmeklēšanas tiesnesis sūdzību izskata šā panta trešās, ceturtais un piektās daļas kārtībā. Pārsūdzības tiesības ir juridiskās personas pārstāvim, kurš pārstāvību nodrošina atbilstoši KPL 93. pantam, kā arī aizstāvim, kuru izvēlas juridiskā persona par saviem līdzekļiem atbilstoši KPL 94. panta pirmās daļas 2. punktam vai obligātās aizstāvības gadījumā saskaņā ar KPL 83. panta trešo daļu.

Atbilstoši grozījumiem **KPL 292. pantā** paredzēts paplašināt personu loku, kam var piemērot piespiedu naudu. Atbilstoši šim pantam, piespiedu naudu var piemērot personai, kura traucē kriminālprocesā noteikto kārtību vai ignorē procesa virzītāja prasības. Ņemot vērā, ka šobrīd piespiedu nauda tiek piemērota fiziskām personām par kriminālprocesā noteiktās kārtības traucēšanu vai procesa virzītāja prasību ignorēšanu, ir nepieciešams papildināt KPL 292. pantu ar jaunu otro daļu, nosakot, ka juridiskajai personai, kura traucē kriminālprocesā noteikto kārtību vai nepilda piemēroto nodrošinājuma līdzekli, var uzlikt piespiedu naudu līdz tūkstoš Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmēram. Ievērojot, ka ne visiem nodrošinājuma līdzekļiem juridiskajai personai ir iespējams nodrošināt piespiedu izpildes mehānismu, tika rasts risinājums, nosakot, ka, gadījumā, ja juridiskā persona traucē kriminālprocesā noteikto kārtību vai nepilda piemēroto nodrošinājuma līdzekli, tai var uzlikt piespiedu naudu. Proti, attiecībā uz nodrošinājuma līdzekļiem – noteiktu darbību aizliegumu un aizliegumu veikt uzņēmumu pāreju – kā piespiedu izpildes mehānismu plānots noteikt procesa virzītāja tiesības piemērot piespiedu naudu līdz tūkstoš Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmēram. Minētais apmērs ir noteikts, ņemot vērā, ka juridiskās personas apgrozījums un ienākumi var būt ļoti dažādi, ņemot vērā uzņēmējdarbības specifiku un citus faktorus, līdz ar to, lai piespiedu naudas apmērs darbotos arī kā preventīvs līdzeklis, ir nepieciešams noteikt tādu apmēru, kas var ietekmēt jebkuru juridisko personu, pret kuru uzsākts process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu. Norādāms, ka minētais apmērs ir maksimāli pieļaujama un izmeklēšanas tiesnesim vai tiesai ir pienākums piespiedu naudas apmēru izvērtēt katrā gadījumā atsevišķi, ievērojot gan juridiskās personas pastāvēšanas interesi, gan samērīgumu. Norādāms, ka šāda regulējuma mērķis nav personām piemērot piespiedu naudu, bet tas galvenokārt veic preventīvu funkciju, lai atturētu juridisko personu no iespējamiem pārkāpumiem.

Ar grozījumiem **KPL 293. pantā** paredzēts noteikt, ka, piemērojot piespiedu naudu arī par nodrošinājuma līdzekļa neievērošanu, tiek paredzēta tāda pati kārtība kā līdz šim. Proti, pirmstiesas kriminālprocesa lēmumu par piespiedu naudas piemērošanu pieņem izmeklēšanas tiesnesis, savukārt iztiesāšanā – tiesa.

Atbilstoši grozījumiem **KPL 389. pantā** paredzēts noteikt nodrošinājuma līdzekļu piemērošanas termiņus. Ar jauno 1.² daļu paredzēts noteikt, ka no brīža, kad procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai ir pieņemts lēmums par nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai, pirmstiesas kriminālprocess pret šo juridisko personu ir jāpabeidz vai jāatceļ visi nodrošinājuma līdzekļi šā panta pirmajā daļā minētajā termiņā. Ņemot vērā nodrošinājuma līdzekļu juridisko dabu un to līdzību ar drošības līdzekļiem fiziskai personai un mantas arestu, tiesību ierobežošanas termiņi ir noteikti tādi paši, un proti, ja process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu ir ierosināts par kriminālpārkāpumu, nodrošinājuma līdzekļu process ir jāpabeidz vai jāatceļ visi nodrošinājuma līdzekļi sešu mēnešu laikā, par mazāk smagu noziegumu – deviņu mēnešu laikā, par smagu noziegumu – divpadsmit mēnešu laikā, par sevišķi smagu noziegumu – divdesmit divu mēnešu laikā. Termiņa tecējums sākas no brīža, kad procesa virzītājs ir pieņēmis **pirmo** lēmumu par nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu, proti, no ierobežojumu piemērošanas brīža.

Norādāms, ka gadījumā, ja pirmstiesas kriminālprocess par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu noteiktajos termiņos tiek pabeigts (piemēram, lieta nodota tiesai), nodrošinājuma līdzeklis paliek spēkā arī iztiesāšanas laikā.

Attiecīgi ar grozījumiem šā panta otrajā daļā paredzēts noteikt tiesības pagarināt nodrošinājuma līdzekļu piemērošanas termiņu atbilstoši pašreizējai kārtībai attiecībā uz drošības līdzekļiem un arestēto mantu. Tāpat arī ar grozījumiem trešajā daļā paredzēts ietvert atsauci uz nodrošinājuma līdzekļiem, nosakot, ka noteiktie termiņi tiek apturēti, ja tiek apturēts kriminālprocess.

Norādāms, ka arī nodrošinājuma līdzekļus procesa virzītājs būs tiesīgs grozīt vai atcelt atbilstoši KPL 249. pantam. Vienlaikus norādāms, ka nodrošinājuma līdzekļi nav gradējami pēc to ierobežojošās ietekmes, līdz ar to procesa virzītājam nebūs iespējams izvēlēties vairāk ierobežojošu nodrošinājuma līdzekli gadījumā, ja juridiskā persona pārkāpj piemērotā nodrošinājuma līdzekļa noteikumus vai nepilda savus procesuālos pienākumus, bet šādā situācijā būtu piemērojama piespiedu nauda saskaņā ar jauno KPL 292. panta otro daļu.

Vienlaikus norādāms, ka atbilstoši **pārejas noteikumu 83. punktam** tiek paredzēts, ka regulējums attiecībā uz nodrošinājuma līdzekļiem juridiskajām personām ir piemērojams, sākot ar 2023. gada 1. martu. Šāds pārejas periods ir saistīts ar nepieciešamību ieviest atbilstošus tehniskos risinājumus, lai informāciju par piemērotajiem nodrošinājuma līdzekļiem kriminālprocesā varētu iekļaut Kriminālprocesa informācijas sistēmā.

Par Valsts kontroles revīzijā ietvertajiem priekšlikumiem, vērsti uz lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivizēšanu (grozījumi KPL 146., 147., 333.1, 392., 392.1, 400. pantā)

Grozījumi **KPL 146. un 147. pantā** ir savstarpēji saistīti un vērsti uz procesa virzītāja tiesībām nepieciešamības gadījumā pieaicināt personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un viņas aizstāvi, ja tāds ir, piedalīties citas personas pratināšanā konkrētā kriminālprocesā.

Grozījumi ir vērsti uz lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivizēšanu, proti, gadījumā, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, jau pirmstiesas procesā būs piedalījies, piemēram, liecinieka nopratināšanā, pastāv liela iespēja, ka šo personu vairs nebūs nepieciešams atkārtoti nopratināt iztiesāšanas laikā, ievērojot, ka pamatā aizstāvības puse nosaka personas, kuras būtu aicināmas uz tiesu saskaņā ar KPL 489. panta pirmo un otro daļu.

Atbilstoši Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. panta 3. punkta "d" apakšpunktam ikvienam, kas tiek apsūdzēts kriminālnozieģumā, ir minimālās tiesības noprotināt vai būt noprotinājušam apsūdzības lieciniekus un pieprasīt aizstāvības liecinieku klātbūtni un noprotināšanu tajos pašos apstākļos kā apsūdzības lieciniekus. Vienlaikus konstatēts, ka praksē ne vienmēr ir iespējams nodrošināt apsūdzības liecinieku piedalīšanos tiesas sēdē, kā rezultātā liecības tiek nolasītas atbilstoši KPL 501. panta 3. vai 4. punktam. Minētā situācija apdraud kriminālprocesa mērķa sasniegšanu gadījumā, ja konkrētā liecinieka liecības ir izšķirošas. Tieslietu ministrijas pastāvīgajā KPL darba grupā (turpmāk arī – darba grupa) eksperti atzina, ka personas notiesāšana, pamatojoties uz nolasītām liecinieka liecībām, var būt tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums.

Minētās tiesības procesa virzītājam pamatā būtu jāizmanto gadījumos, kad izmeklēšanas vai kriminālvajāšanas laikā ir zināms, ka persona smagas slimības, vecuma vai citu iemeslu dēļ turpmāk nevarēs piedalīties kriminālprocesā, jo īpaši gadījumos, kad šīs personas liecība kā pierādījums ir izšķirošs konkrētajā kriminālprocesā. Vienlaikus norādāms, ka iespēja pieaicināt aizstāvības pusi piedalīties pratināšanā ir ekskluzīva procesa virzītāja tiesība, nevis pienākums, proti, jaunais regulējums aizstāvības pusei nepiešķir papildu tiesības pieteikt šādu lūgumu vai iesniegt sūdzību par to, ka aizstāvības puse nav pieaicināta noprotināšanā. Tāpat minētajam regulējumam nebūtu jāpalielina procesa virzītāja noslodze attiecībā uz izlemjamo pieteikumu skaitu piedalīties noprotināšanā, jo par cietušā vai liecinieka noprotināšanu joprojām iepriekš netiks paziņots aizstāvības pusei, gadījumā, ja tās piedalīšanos procesa virzītājs neuzskatīs par nepieciešamu.

Tāpat procesa virzītājam ir pienākums izvērtēt kriminālprocesa intereses, pirms aicināt aizstāvības pusi piedalīties noprotināšanā. Īpaši būtiski tas ir situācijās, kad tiek noprotināts īpaši aizsargājama cietušais vai nepilngadīgs liecinieks, proti, nepieciešams izvērtēt arī šo personu interešu un tiesību aizsardzību. Tāpat procesa virzītājam ir jāizvērtē, vai aizstāvības puses piedalīšanās noprotināšanā neatstās ietekmi uz pratināto personu un viņas sniegtajām liecībām. Gadījumos, kad procesa virzītājam nav pārliecības par nepieciešamību aicināt aizstāvības pusi, viņš var iesaistīt uzraugošo prokuroru šī jautājuma izlemšanā atbilstoši KPL 37. pantam.

Atbilstoši grozījumiem procesa virzītājs par plānoto pratināšanu paziņo personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību vispārējā kārtībā, proti, ar pavēsti vai citādā veidā atbilstoši KPL 146. panta pirmajai daļai. Vienlaikus grozījumi KPL 146. pantā, to papildinot ar piekto daļu, paredz noteikt, ka gadījumā, ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību neizmanto savas tiesības piedalīties pratināšanā, viņas neierašanās nav šķērslis pratināšanas veikšanai. No minētā izriet arī tas, ka procesa virzītājam nav pienākums ar aizstāvības pusi saskaņot laiku, kad tiks veikta pratināšana.

Savukārt grozījumi **KPL 147. pantā, to papildinot ar astoto daļu**, paredz aizstāvības pusei tiesības uzdot jautājumus pratināšanas laikā, ievērojot procesa virzītāja noteikto pratināšanas kārtību. No minētā izriet, ka procesa virzītājs joprojām virza pratināšanu un nodrošina visu procesuālo tiesību ievērošanu, tādējādi tikai pēc procesa virzītāja atļaujas aizstāvības pusei ir tiesības uzdot jautājumus. Turklāt izmeklēšanas darbības veicējam ir noteiktas tiesības noraidīt jautājumus, kas nav būtiski vai neattiecas uz lietu, lai izslēgtu iespēju nepamatoti novilcināt izmeklēšanas darbību, uzdodot jautājumus, kas nav attiecināmi uz konkrēto lietu.

Grozījums **KPL 333.¹ pantā** paredz uzlikt par pienākumu procesa dalībniekiem visus ar konkrēto krimināllietas iztiesāšanu saistītos pieteikumus, iesniegumus un lūgumus iesniegt tiesā ne vēlāk kā 10 darbdienu laikā iztiesāšanas uzsākšanai. Grozījums saistīts ar praksē konstatētajām problēmām, kad procesa dalībnieki iesniedz

pieteikumus vai lūgumu pirmajā tiesas sēdē, kā rezultātā ir nepieciešams taisīt pārtraukumu un atlikt tiesas sēdi, lai nodrošinātu citu procesa dalībnieku tiesības iepazīties ar pieteikumu vai lūgumu un sniegt par to viedokli. Īpaši aktuāli tas ir gadījumos, kad iesniegtie pieteikumi vai lūgumi ir liela apjoma. Savukārt, ja persona savu pieteikumu būs iesniegusi savlaicīgi, pārējie procesa dalībnieki ar to varēs iepazīties vēl pirms tiesas sēdes un tiesas sēdē izteikt viedokli. Tāpat grozījums efektīvizēs tiesnešu darbu, proti, tiesnesim būs iespēja plānot nepieciešamo laiku pirmajai tiesas sēdei (piemēram, tikai lūgumu izlemšanai, ja tas pēc sava satura apmierināšanas gadījumā nepieļauj uzsākt iztiesāšanu).

Uz šāda grozījuma nepieciešamību norādīja arī Tieslietu padome ziņojumā *Par Tieslietu padomes ziņojumu par ilgo tiesvedību cēloņiem civillietās, krimināllietās un administratīvajās lietās*, norādot, ka "būtu apsverami KPL grozījumi, paredzot normu, kas ierobežo laiku, kad procesa dalībnieki tiesai var pieteikt lūgumus par procesuālo darbību veikšanu – uzreiz pēc iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem vai noteiktā termiņā pēc lietas nosūtīšanas uz tiesu".

Arī Revīzijas ziņojumā viens no Valsts kontroles ieteikumiem ir *noteikt prokuroram, apsūdzētajam un viņa aizstāvim, cietušajam pienākumu noteiktu laiku pirms tiesas sēdes iesniegt tiesā lūgumus un pieteikumus rakstveidā, un pienākumu pieteikuma un lūguma iesniedzējam pamatot to, kādēļ nebija iespējams iesniegt pirms tiesas sēdes, ja tas tiek iesniegts tiesas sēdes laikā*. Revīzijas ziņojumā norādīts, ka "rakstveidā varētu informēt apsūdzēto, aizstāvi, prokuroru par tiesā līdz tiesas sēdei saņemtiem pieteikumiem, lūgumiem, lai tie savlaicīgi iepazītos un varētu sagatavot viedokli attiecībā uz tiem lūgumiem un pieteikumiem, par kuriem noskaidrojams viņu viedoklis. Daļa tiesnešu intervijās atzina, ka lūgumu un pieteikumu savlaicīga saņemšana pirms tiesas sēdes atvieglotu to ātrāku izlemšanu. Valsts kontroles ieskatā viens no šādi risināmiem jautājumiem ir izvērtēt iespēju paredzēt KPL, ka noteiktu laiku pirms tiesas sēdes lūgumi un pieteikumi ir piesakāmi rakstveidā un gadījumā, ja to nav iespējams izdarīt pirms tiesas sēdes, tad pieteikuma un lūguma iesniedzējam, iesniedzot to tiesas sēdes laikā, ir jāpamato, kādēļ to nebija iespējams iesniegt pirms sēdes (tādā veidā disciplinējot iesniedzējus iesniegt pirms sēdes). Tādējādi tiktu nodrošināts tas, ka tiesnesis jau pirms tiesas sēdes varētu pietiekami izsvērt pieteikumus un lūgumus, kā arī daļu no tiem izlemt, bet attiecībā uz pārējiem nodrošināt ātru izlemšanu tiesas sēdē. Turklāt šāda kārtība būtu ieviešama visā iztiesāšanas gaitā."

KPL regulējums šobrīd paredz lūgumu iesniegšanu visā iztiesāšanas procesā atbilstoši KPL 496. pantam un 504. panta pirmajai daļai. Tomēr minētās tiesības pēc būtības attiecas uz tādiem lūgumiem vai pieteikumiem, kurus procesa dalībnieki nevarēja pieteikt iepriekš, jo lietas iztiesāšanas gaitā ir noskaidroti jauni apstākļi vai informācija. Pretējā gadījumā, proti, ja procesa dalībnieks apzināti neiesniedz tādu lūgumu vai pieteikumu, par kura nepieciešamību jau zināja, piemēram, pirmstiesas procesā, un iesniedz to tikai lietas iztiesāšanas laikā, minētā rīcība ir uzskatāma par apzinātu procesa novilcināšanu. Vienlaikus konstatēts, ka nepastāv regulējums, kas noteiktu personas pienākumu iesniegt pieteikumu vēl pirms iztiesāšanas uzsākšanas, gadījumā, ja persona jau zina, ka šādu pieteikumu sniegs. Kā rezultātā procesa dalībnieks gaida noteikto tiesas sēdi, kurā piesaka lūgumu, tādējādi kavējot procesu.

Vienlaikus norādāms, ka pienākums iesniegt iesniegumus, lūgumus un pieteikumus 10 darbdienu laikā pirms lietas iztiesāšanas objektīvi nav realizējams uz kriminālprocesiem paātrinātā procesa kārtībā un procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ņemot vērā likumā noteiktos lietas nozīmēšanas termiņus.

Grozījumi **KPL 392., 392.¹ un 400. pantā un pārejas noteikumu 82. punktā** ir vērsti uz jauna kriminālprocesa izbeigšanas pamata noteikšanu. Šobrīd atbilstoši KPL

400. panta pirmajai daļai, ja kriminālprocesā ir veiktas nepieciešamās kriminālprocesuālās darbības un nav izdevies noskaidrot noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu var pieņemt lēmumu rezolūcijas veidā par kriminālprocesa apturēšanu. Vienlaikus eksperti norādīja, ka šāds regulējums nav efektīvs, proti, tādējādi veidojas liels lietu uzkrājums, kuras iespējams izbeigt tikai, kad iestājas noilgums. Arī Valsts kontroles revīzijas ziņojumā norādīts, ka, *iespējams, ar KPL šobrīd paredzētajiem risinājumiem, kad kriminālprocesu var izbeigt vai apturēt, nav pietiekami gadījumos, kad jau pirmstiesas izmeklēšanas sākuma posmā ir skaidrs, ka kriminālprocess nav perspektīvs (t.i., ir vien niecīga varbūtība iegūt nepieciešamos pierādījumus un ir niecīga varbūtība noskaidrot un atzīt personu par aizdomās turēto) un izmeklēšana nav lietderīga un samērīga. Arī revīzijā piesaistītie eksperti saskata pamatu diskusijām par iespējām pilnveidot normatīvo regulējumu.*

Norādāms, ka jau šobrīd atbilstoši KPL 392. panta 2.¹ daļai izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu var izbeigt kriminālprocesu par maznozīmīgu noziedzīgu nodarījumu, ja nav izdevies noskaidrot to izdarījušo personu, savukārt atbilstoši šā likuma 379. pantam izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja izdarīts maznozīmīgs noziedzīgs nodarījums. Tādējādi gadījumā, ja ir izdarīts maznozīmīgs noziedzīgs nodarījums kriminālprocesu var izbeigt neatkarīgi no veiktajām procesuālajām darbībām un to, vai ir noskaidrota noziedzīgo nodarījumu izdarījusī persona. Savukārt jauno KPL 392. panta 1.¹ daļu varēs piemērot tikai gadījumos, ja būs veiktas nepieciešamās kriminālprocesuālās darbības un nebūs izdevies noskaidrot noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu.

Grozījums **KPL 392. panta 1.¹ daļā** paredz gadījumos, kad kriminālprocesā ir veiktas nepieciešamās kriminālprocesuālās darbības un nav izdevies noskaidrot noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, noteikt tiesības izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu izbeigt kriminālprocesu, attiecīgi **svītrojot KPL 400. pantu**. Proti, turpmāk minētajā situācijā kriminālprocesus varēs izbeigt, nevis apturēt, tādējādi neradot mākslīgu lietu uzkrājumu. Grozījums paredz noteikt uzraugošā prokurora piekrišanu, lai izbeigtu kriminālprocesu, kā arī atbilstoši KPL 337. pantam lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu ir pārsūdzams. Vienlaikus vēršama uzmanība, ka šajos kriminālprocesos nav personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, proti, viens no pamatnoteikumiem, lai izbeigtu kriminālprocesu ir apstākļi, ka nav izdevies noskaidrot noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu. Ievērojot minēto, nav nepieciešams arī noteikt, vai kriminālprocesa izbeigšana ir rehabilitējoša vai nē.

Vienlaikus norādāms, ka kriminālprocesu varēs atjaunot, atceļot lēmumu par izbeigšanu, ja konstatēts, ka tā pieņemšanai nebija likumīga pamata, vai, ja atklāti jauni apstākļi, kuri nebija zināmi procesa virzītājam lēmuma pieņemšanas brīdī un kuriem ir būtiska nozīme lēmuma pieņemšanā atbilstoši KPL 393. panta pirmajai daļai. Proti, gadījumos, arī, ja pēc kriminālprocesa izbeigšanas tiks noskaidroti apstākļi, kas norāda uz noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, kriminālprocesu varēs atjaunot, ja nebūs iestājies kriminālatbildības noilgums.

Grozījumi **KPL 392.¹ panta ceturtajā daļā, papildinot to ar 4.² punktu**, paredz noteikt, ka, ja pirmstiesas procesā tiek konstatēti apstākļi, kas nepieļauj kriminālprocesu vai var būt par pamatu personas atbrīvošanai no kriminālatbildības, vai ja nav pierādīta aizdomās turētā vai apsūdzētā vaina un nav iespējams savākt papildu pierādījumus, procesa virzītāja pieņemtajā lēmuma par kriminālprocesa vai tā daļas izbeigšanu rezultatīvajā daļā jālemj arī par valsts kompensācijas, ja tāda izmaksāta, piedziņu. Kompensācijas jēdziens sniegts KPL 350. panta pirmajā daļā, norādot, ka

kompensācija ir naudas izteiksmē noteikta samaksa, ko persona, kura ar noziedzīgu nodarījumu radījusi kaitējumu, samaksā cietušajam kā gandarījumu par morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām un mantisko zaudējumu. Savukārt no šā panta otrās daļas izriet, ka kompensācija ir krimināltiesisko attiecību noregulējuma elements, ko apsūdzētais samaksā brīvprātīgi, uz tiesas nolēmuma vai uz prokurora priekšraksta par sodu pamata. Cietušajam izmaksātā valsts kompensācija arī ir uzskatāma par samaksu, ko persona, kura ar noziedzīgu nodarījumu radījusi kaitējumu, samaksā cietušajam par radīto morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām un mantisko zaudējumu. Tikai vispirms šo summu cietušajam samaksā valsts, bet pēc tam to piedzen no noziedzīgā nodarījuma izdarītāja. Līdz ar to arī gadījumos, kad procesa virzītājs izbeidz kriminālprocesu vai tā daļu pirmstiesas procesā, lai panāktu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, procesa virzītājam ir jāizlemj norādītais mantisko attiecību jautājums, lai varētu nodrošināt izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu.

Ar likumprojektu KPL ir papildināts ar **392.¹ panta 4.³ daļu**, kas paredz procesa virzītāja pienākumu, pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu KPL 392. panta 1.¹ daļas kārtībā, vienlaikus pieņemt lēmumu par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem, dokumentiem un citiem izņemtajiem priekšmetiem un vērtībām, proti, izvērtēt, kurus lietiskos pierādījumus, dokumentus un citus izņemtos priekšmetus un vērtības ir lietderīgi glabāt līdz kriminālatbildības noilguma iestāšanās brīdim, lai nodrošinātu efektīvu procesa virzību gadījumā, ja kriminālprocess tiks atjaunots. Piemēram dokumentu viltojumi, salīdzinošie paraugi, ja ekspertīzi nebija iespējams pabeigt (nebija salīdzinošā materiāla) un tml. Vienlaikus procesa virzītājam lēmumā ir jānorāda galīgā rīcība saskaņā ar KPL 240. panta pirmās daļas 1. punktu pēc noilguma iestāšanās.

Norādāms, ka šāda kārtība ir attiecināma tikai uz kriminālprocesiem, kas izbeigti KPL 392. panta 1.¹ daļas kārtībā, ņemot vērā lielāku varbūtību šādus procesus atjaunot nekā, piemēram, izbeidzot kriminālprocesu par maznozīmīgu noziedzīgu nodarījumu.

Ar **pārejas noteikumu 82. punktu** paredzēts noteikt, ka šā likuma 400. panta kārtībā apturētos kriminālprocesus pārskata saskaņā ar šā likuma 392. panta 1.¹ daļu pēc procesa virzītāja iniciatīvas. Tādējādi tiesībsargājošās iestādes pašas izlems, kādā laikā un apjomā ir pārskatāmi KPL 400. panta kārtībā apturētie kriminālprocesi un kāda ir turpmākā rīcība ar tiem.

Likumprojekts ietver Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta sagatavotos priekšlikumus, kas ir atbalstīti Tieslietu padomē un darba grupā saistībā ar kasācijas instances tiesībām lietas izskatīt paplašinātā sastāvā un paust atsevišķās domas, sūdzību par vienošanās procesu pārsūdzības kompetences maiņu.

Par kasācijas instances tiesībām lietu izskatīšanai paplašinātā sastāvā un atsevišķo domu paušanu (grozījumi KPL 582., 586., 587. pantā)

Grozījumu **KPL 582., 586. pantā** mērķis ir papildināt KPL 54. nodaļu "Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā" ar kārtību, kas ļauj Augstākajai tiesai mutvārdu procesā izskatīt lietas ne tikai triju tiesnešu sastāvā, bet arī paplašinātā sastāvā.

Lietu izskatīšana paplašinātā sastāvā šobrīd Latvijas Republikā ir noteikta administratīvajā procesā un civilprocesā.

Kaut arī KPL ir visjaunākais no procesuālajiem likumiem, tā pamata redakcijā lietas izskatīšana kasācijas kārtībā paplašinātā sastāvā, kā arī tiesības Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešiem izteikt atsevišķās domas netika noteiktas.

Attiecīgi tika pārņemts iepriekš spēkā esošā Latvijas Kriminālprocesa kodeksa¹ 456. pantā noteiktais regulējums par tiesas sastāvu, izskatot lietu kasācijas kārtībā.

Satversmes tiesa ir uzsvērusi, ka kasācijas instances tiesa sniedz principiālu likuma materiālo un procesuālo tiesību normu interpretāciju, kas var ietekmēt daudzu personu tiesības dažādos tiesu procesos, tostarp arī tās konkrētās personas tiesības, kura vērsusies ar sūdzību kasācijas instances tiesā konkrētā lietā.² Pirmajā instancē tiek vērtēti visi lietas apstākļi, pārbaudīti un analizēti pierādījumi un lieta tiek izspriesta pēc būtības. Apelācijas instances tiesa pārbauda pirmās instances tiesas nolēmuma pamatotību un tiesiskumu. Šī pārbaude ietver lietas izspriešanu pēc būtības un var noslēgties ar to, ka apelācijas instances tiesa pievienojas pirmās instances tiesas nolēmuma pamatojumam vai arī taisa jaunu nolēmumu. Savukārt kasācijas instances tiesā tiek vērtēti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanas pareizību.³

Satversmes tiesa ir uzsvērusi kasācijas instances tiesas nozīmi kriminālprocesā demokrātiskā tiesiskā valstī, kā arī tās nozīmi tiesību sistēmas vienotības, attīstības un personas pamattiesību,⁴ taisnīguma,⁵ un tiesības uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā⁶.

Kasācijas instances tiesa pēc sava rakstura ir publiski nozīmīga, jo tajā notiekošais process ir vērst uz tiesību normu vienveidīgu iztulkošanu un piemērošanu valstī, proti, uz likumu vienveidīgu interpretāciju.⁷ Pieejama un saprotama judikatūra, kasācijas instances tiesas sniegtā analīze un interpretācija ir nozīmīgs instruments vienveidīgas judikatūras veidošanai, kā arī tiesību attīstības nodrošināšanai.⁸ Kasācijas instances tiesai ir būtiska loma tiesību normu interpretēšanā un piemērošanā Satversmei atbilstošā veidā.⁹

Kasācijas instances tiesa, vērtējot tiesību normu piemērošanas pareizību, arī sniedz principiālu tiesību normu interpretāciju. Kasācijas instances tiesas sniegtā problēmjautājumu analīze un interpretācija ir būtisks instruments vienveidīgas judikatūras veidošanai, kā arī tiesību attīstības nodrošināšanai¹⁰.

Kasācijas instances tiesai ir īpašs raksturs, un tas nosaka attiecīgā tiesas procesa īpatnības. Latvijā tiesvedības mērķis kasācijas instancē ir gan tiesību vienotības, gan arī personas tiesību aizsardzības nodrošināšana. Vispirms kasācijas instances tiesai ir būtiska loma tiesību normu vienveidīgā interpretēšanā un piemērošanā Latvijas Republikas Satversmei atbilstošā veidā, un tās sniegtā problēmjautājumu analīze un interpretācija ir nozīmīgs instruments tiesību attīstības nodrošināšanai.

Vienlaikus kasācijas instances tiesa veic arī personai, kurai konkrētajā kriminālprocesā ir tiesības uz aizstāvību, piemērojamā pamattiesību ierobežojuma pamatotības galīgo pārbaudi, un tās spriedums rada nozīmīgas tiesiski sociālas sekas.¹¹ Turklāt kasācijas instancē, skatot jautājumus par materiālo un procesuālo normu piemērošanas pareizību, izšķirošā nozīme ir publiski tiesiskajām interesēm.¹² Latvijas Republikā Senāta Krimināllietu departamentam ir uzticētas nozīmīgas funkcijas veidot

¹ Latvijas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/90971-latvijas-kriminalprocesa-kodekss>

² Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

³ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

⁴ Turpat, 14.2. punkts.

⁵ Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta spriedums lietā Nr. 2019-11-01, 10. un 14. punkts.

⁶ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

⁷ Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr. 2003-04-01, secinājumu daļas 2.1. punkts.

⁸ Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija spriedums lietā Nr. 2007-22-01, 18.2. punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

¹⁰ Sal. Satversmes tiesas 2013. gada 21. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-02-01, 10.1. punkts; Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

¹¹ Satversmes tiesas 2020. gada 26. marta spriedums lietā Nr. 2019-15-01, 11.1. punkts.

¹² Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr. 2017-16-01, 16.1.1. punkts.

un attīstīt vienotu tiesību sistēmu, vienveidīgu tiesu praksi un judikatūru, kā arī nodrošināt personas pamattiesības.

Augstākā tiesa ir secinājusi, ka lietā esošo pierādījumu novērtēšana piekrīt tiesai, kas izspriež lietu pēc būtības. Arī jautājums par to, vai lietā esošie pierādījumi ir vai nav pietiekami apsūdzētā vainas konstatēšanai, ir būtības jautājums, kas kasācijas kārtībā nav pārbaudāms. Tāpat kasācijas kārtībā nav pārbaudāmi kasācijas protesta un sūdzību iesniedzēju apsvērumi par citādu lietas apstākļu novērtējumu, nekā to ir izdarījusi apelācijas instances tiesa.¹³ Proti, Senāta Krimināllietu departaments neskata lietu pēc būtības, nespriež par faktiem un pierādījumiem lietā no jauna nevērtē, bet gan veic tiesas nolēmuma tiesiskuma pārbaudi. Senāts nevērtē personas vainīgumu apsūdzībā norādītā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un apsūdzības pamatotību no pierādījumu aspekta.

Kasācijas instances tiesa savas kompetences ietvaros vispārinātā veidā atbilstoši kasācijas sūdzībai vai protestam izvērtē zemākas instances tiesas nolēmuma tiesiskumu un iespējamus KL pārkāpumus vai KPL normu būtiskus pārkāpumus tiesas spriešanā. Turklāt Senāta Krimināllietu departamenta tiesnesis kasācijas kārtībā to pašu krimināllietu var izskatīt arī atkārtoti.

Līdz šim judikatūra veidota, galvenokārt nosakot lietas izskatīšanu mutvārdu procesā atbilstoši KPL 583. panta otrās daļas 2. teikumam. Tieši veidojot judikatūru, pie sarežģītākiem tiesību jautājumiem novērota objektīva nepieciešamība lietu kasācijas instancē izskatīt paplašinātā sastāvā, lai tādā veidā izskatāmajā juridiskajā jautājumā vēl efektīvāk nonāktu pie skaidra un vispārināta risinājuma un vienota Senāta Krimināllietu departamenta viedokļa. Senāta Krimināllietu departaments ir vairākkārt konstatējis, ka sarežģītu tiesību jautājumu izskatīšana paplašinātā sastāvā būtiski sekmētu iespēju Senātam veidot vienveidīgu un stabilu tiesu praksi, tādā veidā vēl efektīvāk nodrošinot personas pamattiesības, kā arī tiesību normu vienveidīgu interpretēšanu un piemērošanu Satversmei atbilstošā veidā un kopumā efektīvi nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu.

Grozījumi **KPL 587. pantā** paredz noteikt pie paplašinātā sastāva senatoru tiesības rakstveidā izteikt atsevišķās domas piecu darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas.

Kvalitatīvas juridiskās domas tālākas attīstības garantēšanai bez paplašināto sastāvu ieviešanas KPL, būtiski ir arī Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešiem noteikt tiesības izteikt savas atsevišķās domas. Lai pamatotu šādu nepieciešamību, turpmāk tiesības izteikt atsevišķās domas tiks aplūkotas gan no vēsturiskā aspekta, gan arī no sistēmiskā aspekta, vērtējot šobrīd citos spēkā esošajos procesuālajos likumos ietverto regulējumu un tā pamatojumu.

Iespēja izteikt atsevišķās domas Latvijas tiesu sistēmā dažādos formātos ir pastāvējusi jau izsenis. Latvijas teritorijā līdz 1918. gada 18. novembrim tiesu iekārtu noteica 1864. gada 20. novembrī pieņemtais Krievijas likums par tiesu iestādēm (*Учреждения судебных установлений*), kurš Baltijas novadā stājās spēkā pēc 1889. gada tiesu reformas¹⁴ un bija mantojis 1832. gada 28. janvāra Krievijas Valdošā Senāta iekārtas likuma 89. panta "b)" daļu.

1832. gada 28. janvāra Krievijas Valdošā Senāta iekārtas likuma 89. panta "b)" daļas 16. un 18. punktā par balsu vākšanu lēmumu pieņemšanai noteikts, ka katram senatoram, kurš nepiekrīt vairākuma viedoklim, ir tiesības ne vēlāk kā nedēļas laikā rakstveidā iesniegt savu viedokli. [...] No vairākuma atšķirīgās rakstiski paustās domas

¹³ Sal. Augstākās tiesas 2006. gada 17. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-8/2006.

¹⁴ Krūmiņa V. Ievads Latvijas Republikas Satversmes VI nodaļas komentāram: tiesu varas evolūcija Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 11. lpp.

nav iesniedzamas pirms sprieduma parakstīšanas un nav nolasāmas tai pašā sēdē, bet gan nākamajā sēdē. Šis regulējums tika attiecināts arī uz diviem tiesu varas kasācijas instances departamentiem – Civillietu un Krimināllietu departamentu. Turklāt tas nebija atkarīgs no senatoru skaita tiesas sēdē, t.i., senators varēja iesniegt atsevišķas domas arī tad, ja lieta tika skatīta trīs tiesnešu sastāvā.¹⁵

2009. gada 5. februārī tika pieņemti grozījumi Civilprocesa likumā, kas spēkā stājās 2009. gada 1. martā, saskaņā ar kuriem 472. pants tika papildināts ar jaunu piektās daļas redakciju. Atbilstoši šai Civilprocesa likuma 472. panta piektās daļas redakcijai tiesnešiem, kas izskata lietu Senāta Civillietu departamenta paplašinātajā sastāvā un kam bijis atšķirīgs viedoklis par likuma tulkojumu vai likuma piemērošanu, noteiktas tiesības rakstveidā izteikt savas atsevišķas domas. Lai gan Civilprocesa likums sākotnēji nenoteica tiesnešiem tiesības izteikt atsevišķas domas, tomēr pat pie normatīvā regulējuma neesības senatori tās dažkārt ir pauduši un pievienojuši lietas materiāliem: piemēram, 2006. gada 24. maijā paplašinātā sastāvā¹⁶ izskatītajā lietā Nr. SKC-316/2006 par līgumsoda piedziņu no nepilngadīgas personas.¹⁷

2009. gada 10. decembrī tika pieņemti grozījumi Satversmes tiesas likumā, kas spēkā stājās 2010. gada 1. janvārī. Ar šiem grozījumiem, tajā skaitā tika precizēta Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmā daļa un tiesneša atsevišķo domu publicēšanas kārtība. Iepriekš Satversmes tiesnešu atsevišķas domas tika publicētas tikai ikgadējos Satversmes tiesas nolēmumu krājumos. Likumprojekta "Grozījumi Satversmes tiesas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) tika uzsvērts, ka "Satversmes tiesas tiesnešu atsevišķas domas tiek publicētas ar mērķi veicināt zinātnisko diskusiju un dot ieguldījumu tiesību doktrīnas attīstībā"¹⁸, vienlaikus atzīmējot, ka atsevišķo domu publicēšana atbilstoši iepriekšējai kārtībai nebija atzīstama par efektīvu noteiktā mērķa sasniegšanai.

Arī Administratīvā procesa likuma 346. panta ceturtajā daļā tiesības rakstveidā izteikt savas atsevišķas domas tiesnesim, kuram, lietu izskatot Senāta Administratīvo lietu departamenta kopsēdē, bijis atšķirīgs viedoklis par tiesību normas tulkojumu vai piemērošanu, tika noteiktas ar 2012. gada 1. novembrī pieņemtajiem grozījumiem, kas spēkā stājās 2013. gada 1. janvārī.

Ņemot vērā vēsturiskās atziņas, šobrīd spēkā esošo likuma "Par tiesu varu" 44. panta trešajā daļā noteikto regulējumu, kā arī sistēmiski citos tiesvedības procesu regulējošajos likumos nostiprināto, ir pamats apgalvot, ka procesuālā iespēja Senāta tiesnešiem izteikt atsevišķas domas, ja lieta izskatīta paplašinātā sastāvā vai kopsēdē, ir neatņemama Latvijas tiesību sistēmā esošo tiesas procesu sastāvdaļa. Turklāt 2009. gada 10. decembrī Satversmes tiesas likumā pieņemto grozījumu anotācijā paustais neapšaubāmi apstiprina atsevišķo domu nozīmi zinātniskās diskusijas veidošanā un to ieguldījumu tiesību doktrīnas attīstībā. Līdz ar to tiesības Senāta un Satversmes tiesas tiesnešiem izteikt atsevišķas domas pamatoti tiek atzītas par vienu no svarīgākajiem juridiskās domas veidošanu nodrošinošajiem elementiem.

Satversmes tiesa ir atzīmējusi, ka Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmais teikums prasa nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu ne tikai tad, kad lieta tiek skatīta pēc būtības, bet arī citās tiesvedības procesa stadijās. Savukārt dažādām

¹⁵ Indrūna Z. Senatoru atsevišķas domas starparu Latvijas Senātā. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Biļetens Nr. 14/2017, 40. lpp.

¹⁶ Priekšsēdētājs senators M. Dudelis, senatori O. Druks-Jaunzemis, Z. Gencs, R. Namatēvs, R. Saulīte, I. Šepteris, M. Zāģere; atsevišķas domas iesniedza senatori O. Druks-Jaunzemis un R. Namatēvs.

¹⁷ Indrūna Z. Tiesnešu atsevišķas domas kasācijas instances civillietu nolēmumos (2006-2017). Latvijas Republikas Augstākās tiesas Biļetens Nr. 16/2018, 140. lpp.

¹⁸ Saeimas Juridiskās komisijas sagatavotā "Grozījumi Satversmes tiesas likumā" anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/3A28E1852864ABF5C225763B0033C63A?OpenDocument>

tiesvedības procesa stadijām var būt atšķirīgs raksturs, proti, tām var būt atšķirīgi mērķi, un tajās tiesa var risināt atšķirīgus jautājumus.¹⁹ Kasācijas instancē pēc būtības netiek spriests par faktiem un pierādījumiem. Lietā esošie juridiskie iemesli lēmumā, jo īpaši paplašinātā sastāvā specifiski tiktu vērtēti vispārinātā veidā no tiesību sistēmas viedokļa un Latvijas Republikas Satversmei atbilstošā veidā. Tādēļ atsevišķo domu paušana par vispārinātiem juridiskiem apsvērumiem paplašinātā sastāva ietvaros neietekmē nedz paplašinātā sastāva pieņemtā lēmuma autoritāti, nedz arī Senāta autoritāti kopumā. Gluži pretēji, atsevišķās domas stiprinātu arī Senāta Krimināllietu departamenta autoritāti juridiskās domas attīstības tālākā nodrošināšanā.

Izvirzītie priekšlikumi noteic, ka Senāta tiesnesis atsevišķās domas izsaka rakstveidā 5 dienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Šāda kārtība papildus nodrošinās to, ka atsevišķās domas neatstās sekas uz pieņemtā lēmuma autoritāti. Turklāt atsevišķo domu saturs attiecas tikai uz KPL 569., 572. un 584. panta robežām un nedrīkst attiekties uz personas vainīgumu. Tajās ietver tādus juridiskus apsvērumus, kas paplašinātā sastāva apspriedē ir koleģiāli apspriesti, taču nav atbalstīti gala secinājuma pieņemšanai. Atsevišķo domu mērķis nevar būt pretēja nolēmuma pieņemšana un tā atšķirīga interpretācija, vēl jo vairāk balstoties uz paplašinātā sastāva apspriedē neizteiktiem apsvērumiem. Izsakot atsevišķās domas, tiesnesis, ievērojot apspriedē nolemtu, vispārināti tēžu veidā pauž savu viedokli un argumentus par juridiskiem iemesliem, kas uz lēmuma gala secinājumiem attiecas netieši. Tādējādi atsevišķajās domās izteiktie apsvērumi rosinātu juridisku diskusiju, nodrošinātu juridiskās domas turpmāku attīstību, kā arī nākotnē var būt pamats gan vienveidīgas tiesu prakses nostiprināšanai, gan arī judikatūras maiņai.

2012. gadā Eiropas Parlaments veica pētījumu par atšķirīgiem viedokļiem Eiropas Savienības dalībvalstu Augstākajās tiesās.²⁰ Pētījumā ir iekļautas arī sadaļas "pret" vai "par" atsevišķo domu nepieciešamību.

Viens no izplatītākajiem argumentiem pret tiesnešu atsevišķo domu izteikšanu ir tiesas autoritātes aizsardzība, proti, tiesas taisīts nolēmums ir jārespektē. Parādot, ka starp tiesnešiem pastāv domstarpības, kā arī norādot uz apsvērumiem, kas var novest pie citādiem secinājumiem, nekā ietverti nolēmumā, var tikt grauta uzticība tiesu varai, mazināta nolēmuma un to taisījušās tiesas autoritāte. Atsevišķās domas var radīt sajūtu, ka lietā kaut kas vēl var mainīties un radīt iespaidu, ka nolēmums nav jāpilda. Tāpat tiesneša atsevišķo domu paušana tiek saistīta ar risku, ka tiesneši tās varētu izmantot savai publicitātei.²¹

Savukārt to, ka ir nepieciešams noteikt tiesības izteikt atsevišķās domas, pamato nepieciešamība garantēt tiesnešu iekšējo neatkarību, dialogu ar citām tiesu instancēm, kā arī tiesiskās kultūras attīstību.²² Tiesnešu atsevišķās domas piedalās tiesiskās sistēmas pilnveides procesos, veicinot tos ar atbildīgu tiesas vairākuma viedokļa kritiku.²³ Tiesneša atšķirīgajam viedoklim savā ziņā var būt proaktīva likumdošanas funkcija.²⁴ Tas ir, tiesneša atsevišķajās domās paustais viedoklis ne tikai rosina diskutēt par noteiktu tematu, bet arī var vērst likumdevēja uzmanību uz pastāvošu diskutablu

¹⁹ Satversmes tiesas 2020. gada 16. jūlija spriedums lietā Nr. 2019-23-01, 10. punkts.

²⁰ Eiropas Parlamenta Iekšpolitikas ģenerāldirektorāta Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas C departamenta pētījums "Atsevišķās domas dalībvalstu Augstākajās tiesās" 2012, 10. lpp. Pieejams: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2012/462470/IPOL-JURI_ET\(2012\)462470_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/JOIN/2012/462470/IPOL-JURI_ET(2012)462470_EN.pdf)

²¹ Turpat.

²² Šulmane D. Tiesnešu atsevišķās domas praksē. Jurista Vārds, 12.07.2016, Nr. 28 (931)

²³ Apse D. Tiesnešu atsevišķās domas. Salīdzinošie un personības nozīmes aspekti. Juridiskā zinātne, Nr. 8, 2015

²⁴ Laffranque J. *Dissenting Opinion in the European Court of Justice-Estonia's Possible Contribution to the Democratisation of the European Union Judicial System. Juridica Internatuional IX/2004.*

situāciju un niansēm, kuras pašreizējais tiesiskais regulējums neaptver, taču taisnīgai attiecību noregulēšanai tas būtu nepieciešams.

Iespēja paust atsevišķās domas nodrošina tiesnešu iekšējo intelektuālo neatkarību, t.sk., viņu neatkarību no pārējā tiesas sastāva, kā arī iespēju vērst uzmanību uz citu pamatojumu un secinājumiem. Tās veicina tiesu neatkarību un attiecīgi tiesu leģitimitāti sabiedrības acīs. Turklāt uzspiesta vienprātība tiesas nolēmuma pieņemšanā tiek uzskatīta par neproporcionālu līdzekli, ar ko sasniegt tiesnešu neatkarību.²⁵

Tiesnešu atsevišķās domas palīdz uzlabot gala nolēmuma kvalitāti un tādā veidā nodrošina tiesas autoritāti un pieņemtā nolēmuma skaidrību. Tiesas autoritātei jābalstās nevis uz noslēpumu, bet uz kvalitāti. Lai gan tiesnešu individuālo viedokļu slepenība tiek skaidrota kā līdzeklis, kas garantē tiesneša ārējo neatkarību²⁶, tā tiek raksturota kā tiesas vājuma pazīme, ja tās autoritāte tiek balstīta nevis uz racionālu un izsmēlošu argumentāciju, bet gan uz slepenību. Tieši pamatotības nosacījums tiek uzsvērts par visatbilstošāko demokrātiskai sabiedrībai. Nolēmumam jābūt ne vien autoritāram, bet arī autoritatīvam, tas ir, pietiekami izskaidrotam un pilnībā pamatotam. ASV Augstākās tiesas tiesnese Rūta Beidere Ginsburga (*Ruth Bader Ginsburg*) ir norādījusi, ka nav nekas labāks par iespaidīgām atsevišķajām domām, kas liek vairākuma viedokļa autoram uzlabot un precizēt viņa sākotnējo pozīciju.²⁷

Tiesības izteikt atsevišķās domas nodrošina, ka tiesnešiem nolēmumā nav par katru cenu jāpanāk kompromiss un vienprātība. Tādā veidā galīgais nolēmums kļūst racionāli saskaņots un skaidri saprotams. Mēģinājumi sasniegt vienprātību nereti ir pamats tam, kādēļ tiesu nolēmumi ir neskaidri, jo, lai tiesas sastāva vidū radītu vienprātību, tajos tiek iekļauti dažādi papildu skaidrojumi. Šādos gadījumos ir labāk, ja tiesa pieņem skaidru nolēmumu (kura pamatojums ir saprotams un viegli pārskatāms), kuram tiek pievienotas atsevišķās domas, nevis tiek pieņemts nolēmums, kurā iekļauti dažādi atšķirīgi uzskati, un nav saprotams, kurš no tiem dominē.²⁸

Tiesnešu atsevišķās domas veicina debates par juridiskiem jautājumiem, tās rosina izmantot atšķirīgas idejas un to pamatā esošas metodes, kas vērš uzmanību uz pastāvošajām alternatīvām. Atsevišķās domas garantē, ka nolēmuma pieņemšanas procesā tiesneši pieņem vispārliciecināmo nolēmumu. Atsevišķās domas tiek uzskatītas par līdzekli, kas veicina dialogu starp tiesu, likumdevēju un juristiem. Tajās var būt ietverti tādi argumenti, ko juristi vai zemākas instances tiesas var izmantot līdzīgās nākamajās lietās; tāpat tās var vērst uzmanību, ka nepieciešami grozījumi normatīvajos aktos, uzsverot, ka attiecīgajā brīdī tiesību normas var tikt interpretētas veidā, kas ir pretējs tiesību aktā ietvertajai likumdevēja gribai. Dialogs, kurā ietilpst arī atsevišķās domas, sekmē, ka tiek veikti uzlabojumi tiesību sistēmā, un nodrošina, ka pieņemtie nolēmumi ir pilnībā likumīgi un pamatoti.²⁹ Piemēram, senators Normunds Salenieks 2011. gada 2. februārī, izskatot protestus lietās Nr. SPC-3/2011 un SPC-4/2011 par juridiska fakta konstatēšanu, izteicis savas atsevišķās domas, kas sakrita ar sekojošajiem 2011. gada 31. marta grozījumiem likuma "Par politiski represētas

²⁵ Eiropas Parlamenta Iekšpolitikas ģenerāldirektorāta Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas C departamenta pētījums "Atsevišķās domas dalībvalstu Augstākajās tiesās", 2012, 12. lpp.

²⁶ Turpat, 9. lpp.

²⁷ Turpat, 13. lpp.

²⁸ Turpat, 14. lpp.

²⁹ Eiropas Parlamenta Iekšpolitikas ģenerāldirektorāta Pilsoņu tiesību un konstitucionālo jautājumu politikas C departamenta pētījums "Atsevišķās domas dalībvalstu Augstākajās tiesās", 2012, 15., 16. lpp.

personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem" 11. pantā.^{30,31}

Konstatētie neviennozīmīgie juridiskie apstākļi un citas juridiskas nianšes, kas liek uz šobrīd spēkā esošo normatīvo regulējumu paraudzīties arī no citiem aspektiem, netiek atspoguļotas ne tikai pieņemtajā lēmumā, bet tiek paturētas absolūtā slepenībā. Tādā veidā faktiski tiek kavēta šībrīža laikmetam tik nepieciešamā juridiskās domas attīstība. Atsevišķo domu ieviešana KPL 54. nodaļā būtu visefektīvākais veids, kā nodrošināt ne tikai skaidra un pārlicinoša, un vispārināta lēmuma pieņemšanu, bet arī demokrātiskai un tiesiskai valstij nepieciešamo juridiskās domas virzību un tiesiskās sistēmas pilnveidi kopumā.

Atsevišķās domas būs publiski pieejamas, vienlaikus nodrošinot ar likumiem noteiktās informācijas aizsardzību, kā tas šobrīd ir paredzēts KPL 375. panta otrajā daļā attiecībā uz galīgo tiesas nolēmumu.

Norādāms, ka KPL 516. pantā regulētās tiesneša atsevišķās domas attiecas uz apelācijas instances tiesu un tas netiek mainīts, savukārt KPL 587. pantā noteiktās atsevišķās domas ir speciāls regulējums tikai attiecībā uz kasācijas instanci.

Par vienošanās procesā pieņemto lēmumu sūdzības izskatīšanas kompetences maiņu (grozījumi KPL 435., 436., 540.¹, 542., 543., 548.², 548.3, 569. pantā)

Grozījumi **KPL 435. panta 9. punktā, 436. panta otrās daļas 5. punktā un 6. punktā, 540.¹ panta septītajā daļā, 542. panta otrajā daļā, 543. panta trešās daļas 7. punktā un 13. punktā, 548.² panta otrajā daļā, 548.³ panta sestajā daļā un 569. panta otrajā daļā** paredz noteikt, ka fiziskas personas vienošanās procesā pirmās instances tiesas pieņemtu nolēmumu pārsūdz tikai apelācijas instances tiesā par vienošanās procesa kārtības pārkāpumiem vai Krimināllikuma normu pārkāpumiem. Tāpat ar minēto sistēmiski ir saistīta arī pirmās instances tiesas nolēmumu pārsūdzība krimināllietās, kurās slēgtas vienošanās par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskām personām.

Apelācijas instances tiesa sūdzības vai protestus izskatīs KPL 561.¹ panta kārtībā un pieņems vienu no 563. panta 1.¹ daļā noteiktajiem nolēmumiem.

Norādāms, ka lietu izskatīšana krimināllietās, kurās slēgta vienošanās nebūs lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā pēc savas juridiskās dabas, jo lieta netiks atkārtoti izskatīta pēc būtības, bet gan ierobežoti izskatīta tikai saistībā ar juridiskiem pārkāpumiem., proti ierobežota apelācija.

Par vienošanās procesa būtību, raksturu un pašreizējo kārtību.

Vienošānās process ir viena no vienkāršotajām kriminālprocesa formām. Likumdevējs atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam un KPL 19. pantā nostiprinātajam nevainīguma prezumpcijas principam paredzējis, ka personas vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā konstatē KPL noteiktajā kārtībā. Tādēļ arī vienošanās procesos noslēgtas vienošanās apstiprina tiesa.

Likumdevējs vienošanās procesos gan attiecībā uz fizisku personu, gan arī uz juridiskai personai piemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekli pirmās instances tiesas pieņemtu nolēmumu ir paredzējis pārsūdzēt tikai kasācijas instancē. Vienošānās procesā netiek vērtēts jautājums par faktiskajiem apstākļiem un pierādījumiem. Vienošānās procesā ir noteikta lietas izskatīšana tikai divās tiesu instancēs. Tādēļ

³⁰ Likuma trešais teikums tika izteikts šādā redakcijā: "Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka lēmumu var pārsūdzēt administratīvajā rajona tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā."

³¹ Indrūna Z. Tiesnešu atsevišķās domas kasācijas instances civillietu nolēmumos. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Biļetens, Nr. 16/2018, 140. lpp.

pārsūdzības priekšmets var būt tikai juridiski iemesli – vai pirmstiesas procesā vienošanās ir noslēgta KPL noteiktajā kārtībā un nav pieļauts KL normu pārkāpums.

Vienošānās procesā, ņemot vērā, ka apsūdzētais vainu ir atzinis vai ka juridiskā persona atzinusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas faktu, lieta netiek skatīta pēc būtības un netiek vērtēti pierādījumi, kā tas notiek vispārējā kārtībā. Tas nozīmē, ka vienošanās procesā lieta pēc būtības netiek izņemta. Tā ietvaros ar tiesas nolēmumu tiek apstiprināta starp prokuroru un apsūdzēto noslēgtā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu vai juridiskas personas gadījumā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai.

Regulējums, kas noteic pirmās instances tiesas vienošanās procesā pieņemta nolēmuma pārsūdzību tikai kasācijas kārtībā, ir pārņemts no Latvijas Kriminālprocesa kodeksa. Arī KPL 548.¹ līdz 548.³ pantā noteiktā kārtība vienošanās procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskai personai tika izveidota, sistēmiski par pamatu ņemot fiziskas personas vienošanās procesā noteikto kārtību un pamatprincipus.³²

Par Senāta Krimināllietu departamenta kompetenci.

Pirmajā instancē tiek vērtēti visi lietas apstākļi, pārbaudīti un analizēti pierādījumi un lieta tiek izspriesta pēc būtības. Apelācijas instances tiesa pārbauda pirmās instances tiesas nolēmuma pamatošību un tiesiskumu. Šī pārbaude ietver lietas izspriešanu pēc būtības un var noslēgties ar to, ka apelācijas instances tiesa pievienojas pirmās instances tiesas nolēmuma pamatojumam vai arī taisa jaunu nolēmumu. Savukārt kasācijas instances tiesā tiek vērtēti tikai *quaestiones iuris*, proti, jautājumi par materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošanas pareizību.³³

Kā uzsvērusi Satversmes tiesa, kasācijas instances tiesa pēc sava rakstura ir publiski nozīmīga, jo tajā notiekošais process ir vērsts uz tiesību normu vienveidīgu iztulkošanu un piemērošanu valstī, proti, uz likumu vienveidīgu interpretāciju.³⁴ Satversmes tiesa ir uzsvērusi kasācijas instances tiesas nozīmi kriminālprocesā demokrātiskā un tiesiskā valstī, kā arī tās nozīmi tiesību sistēmas vienotības, attīstības un personas pamattiesību,³⁵ taisnīguma,³⁶ un tiesības uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā.³⁷

Pieejama un saprotama judikatūra, kasācijas instances tiesas sniegtā analīze un interpretācija ir nozīmīgs instruments vienveidīgas judikatūras veidošanai, kā arī tiesību attīstības nodrošināšanai.³⁸ Kasācijas instances tiesai ir būtiska loma tiesību normu interpretēšanā un piemērošanā Satversmei atbilstošā veidā.³⁹ Kasācijas instances tiesai demokrātiskā tiesiskā valstī ir būtiska nozīme Satversmes un tiesību virsvadības nodrošināšanā, tiesību sistēmas attīstīšanā, kā arī personas pamattiesību aizsardzības nodrošināšanā.⁴⁰

Kasācijas instances tiesa, vērtējot tiesību normu piemērošanas pareizību, arī sniedz principiālu tiesību normu interpretāciju. Kasācijas instances tiesas sniegtā problēmjautājumu analīze un interpretācija ir būtisks instruments vienveidīgas judikatūras veidošanai, kā arī tiesību attīstības nodrošināšanai⁴¹.

³² sk. Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas 2013. gada 28. oktobra priekšlikums "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (Nr. 745/Lp11), 6. lpp.

³³ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

³⁴ Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr. 2003-04-01, secinājumu daļas 2.1. punkts.

³⁵ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 14.2. punkts.

³⁶ Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta spriedums lietā Nr. 2019-11-01, 10. un 14. punkts.

³⁷ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

³⁸ Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01, 18.2. punkts.

³⁹ Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

⁴⁰ Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. 2011-21-01, 12. punkts.

⁴¹ Sal. Satversmes tiesas 2013. gada 21. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-02-01, 10.1. punkts.; Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.2. punkts.

Tāpat Senāta Krimināllietu departamenta senatoru noslodzi rada no Operatīvās darbības likuma 7.panta trešās daļas izrietošie senatora darbam neraksturīgie pienākumi.

Lai nostiprinātu Senāta Krimināllietu departamenta kā kasācijas instances tiesas nozīmi, ir iepļānots KPL 54. nodaļu papildināt ar regulējumu, kas kasācijas instances tiesai kriminālprocesā ļauj izskatīt lietas paplašinātā sastāvā un arī senatoriem izteikt atsevišķās domas. Ar paplašināto sastāvu ieviešanu pieaugs kasācijas instances tiesas noslodze. Šādas noslodzes palielināšana saistīta ar nepieciešamību nodrošināt tās primāro funkciju efektīvāku izpildi un vienveidīgas judikatūras veidošanu un tiesību attīstības nodrošināšanu.

Nupat minētie apsvērumi, kas raksturo kasācijas instances īpašo nozīmi judikatūras veidošanā, primāri attiecas uz krimināllietām, kas tiek skatītas vispārējā kārtībā. Tieši vispārējā kārtībā, kad tiek noteikta personas vaina, kasācijas instancei ir izšķiroši nodrošināt tiesību normu vienveidīgu iztulkošanu un piemērošanu. Tādā veidā kasācijas instance, sniedzot principālu tiesību normu interpretāciju, nodrošina tiesību sistēmas vienotību, tās attīstību un personas pamattiesības, taisnīgumu un tiesības uz taisnīgu tiesu. Pieejama un saprotama judikatūra ir pamats krimināllietu taisnīgai izskatīšanai, kas nodrošina tiesību normu piemērošanu un interpretāciju Satversmei atbilstošā veidā.

Tiesības uz pārsūdzību.

Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmais teikums gadījumos, kad tiek skartas personas tiesības un likumiskās intereses, prasa nodrošināt personai vismaz minimālās tiesības vērsties tiesā, t.i., tiesības uz lietas izskatīšanu vismaz vienā instancē.⁴²

Valsts ir tiesīga noteikt pārsūdzības tiesību apjomu saskaņā ar savu tiesību sistēmu, citastarp noteikt pārsūdzības instances kārtību atkarībā no lietu veida.⁴³ No Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas neizriet prasība, lai krimināllietās līdztekus apelācijas instances tiesai pastāvētu vēl kāda obligāta instance, kurā pārsūdzēt nolēmumu persona būtu tiesīga.⁴⁴ Pārsūdzības tiesību apjoms krimināllietās ir atkarīgs no tā, vai ar konkrēto nolēmumu, kura kontroli augstākā instancē persona vēlas panākt, lieta tiek izlemta pēc būtības.⁴⁵ Turklāt, kā atzīmējusi Satversmes tiesa, no vispārējiem tiesību principiem un Latvijas Republikas Satversmes neizriet valsts pienākums ikvienas kategorijas lietai paredzēt pārsūdzību kasācijas instances tiesā.⁴⁶

Likumdevējam ir plaša rīcības brīvība pieņemt procesuālos likumus, noteikt lietu kategorijas, kuras attiecīgajos procesos tiek skatītas, noteikt, kādas lietas ir katras tiesu iestādes kompetencē, un lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību.⁴⁷ Izraudzītajam procesa veidam ir jāļauj izskatīt konkrēto lietu pēc iespējas atbilstoši un efektīvi, un attiecīgais procesa veids nedrīkst liegt personai tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības vai būtiski ierobežot personas tiesības aizstāvēt savas tiesības.⁴⁸

⁴² Satversmes tiesas 2014. gada 10. jūnija spriedums lietā Nr. 2013-18-01, 15. punkts.

⁴³ Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr. 2003-03-01, secinājumu daļas 5. punkts; kā arī Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12.1. punkts.

⁴⁴ Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01, secinājumu daļas 3. punkts.

⁴⁵ Sal. Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-06-01, 17. un 20. punkts.

⁴⁶ Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-01-01, 17.punkts; Satversmes tiesas 2013. gada 21. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-02-01, 11. punkts; Satversmes tiesas 2018. gada 14. jūnija spriedums lietā Nr. 2017-23-01, 12. punkts; kā arī Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr. 2017-16-01, 11.1. punkts.

⁴⁷ Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā Nr. 2016-07-01, 27.2. punkts.

⁴⁸ Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta spriedums lietā Nr. 2005-18-01, 16.2. punkts; kā arī Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-01-01, 15.2. punkts.

Pastāv cieša saikne starp tiesu struktūru un iespēju nodrošināt tiesības uz taisnīgu tiesu, jo taisnīgumu nevar skatīt izolēti no efektivitātes.⁴⁹ Saskaņā ar likuma "Par tiesu varu" 36. pantu apgabaltiesa ir apelācijas instance civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām, ja likumā nav noteikts citādi.

Likumdevējs KPL 442. pantā noteicis tiesvedības instances krimināllietā, uzsverot ne tikai to, ka vispārīgā kārtībā krimināllietas izskata tiesas trīs instancēs jeb līmeņos, bet arī nosakot striktu tiesu hierarhiju. Proti, ņemot vērā efektivitāti, izveidota tiesu hierarhiska struktūra, saskaņā ar kuru pirmās instances tiesas nolēmumu pārsūdz nākamajā līmenī, tas ir, apelācijas instances tiesā.

Atbilstoši KPL 549. pantam arī apelācijas instances tiesas kompetencē ietilpst par spēkā nestājušos pirmās instances tiesas nolēmumu iesniegts apelācijas protestu vai sūdzību izskatīšana, tajā skaitā juridisku iemeslu dēļ. Skatot lietas pēc būtības, apelācijas instances tiesa izvērtē ne tikai faktiskos apstākļus un pierādījumus lietā, bet arī pārbauda iespējamus Krimināllikuma un arī KPL pārkāpumus. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzīmējusi, ka apelācijas instances tiesas kompetencē ir izskatīt lietu gan kā faktisku, tā arī juridisku iemeslu dēļ.⁵⁰

Komentējot Latvijas Republikas Satversmes 92. pantu un tiesības uz pārsūdzību, uzsvērts, ka Latvijas Republikas Satversme prasa, lai krimināltiesiska rakstura lietās valsts būtu nodrošinājusi pārsūdzības iespējas tādā tiesā, kas ir kompetenta izvērtēt jautājumu pēc būtības (proti, vērtēt gan faktus, gan tiesību jautājumus).⁵¹ Arī prof. K. Strada-Rozenberga un prof. Ā. Meikališa ir uzsvērušas, ka apelācijas tiesvedība pašreizējā KPL tiesiskajā modelī ir cieši saistīta ar pirmo instanci un tajā notiekošo.⁵²

Tiesas sprieduma pārsūdzēšana apelācijas kārtībā ir sūdzības iesniegšana par spriedumu, kas nav stājies likumīgā spēkā. Pārsūdzības mērķis ir pārbaudīt tiesas nolēmuma tiesiskumu un pamatotību, kā arī novērst kļūdas, ko, iespējams, pieļāvusi zemākas instances tiesa, izskatot lietas par aizskartām personas tiesībām un ar likumu aizsargātām interesēm.⁵³ Vienošanās procesos pārsūdzības priekšmets var būt tikai par vienošanās procesa kārtības pārkāpumiem vai Krimināllikuma normu pārkāpumiem, tas ir, tikai tiesību nevis faktu jautājumiem.

Apelācijas instances tiesā (atšķirībā no kasācijas instances tiesas) izšķirošā nozīme ir tieši lietas dalībnieku interesēm.⁵⁴ Lai gan lietas dalībnieku interešu nozīme uzsvērtā civilprocesa un administratīvā pārkāpuma procesa kontekstā, šī atziņa ir būtiska un vienlīdz attiecināma uz apelācijas instances tiesu kriminālprocesā. Arī vienošanās procesa kā vienkāršotā kriminālprocesa pabeigšanas veida mērķis atbilstoši KPL 1. pantam un kriminālprocesa pamatprincipiem ir pēc iespējas vienkāršākā, laika ziņā efektīvākā veidā nodrošināt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, ja persona atzīst savu vainu vai juridiska persona atzīst noziedzīga nodarījuma izdarīšanas faktu. Vienošanās procesā vienlīdz svarīga nozīme ir saprātīgā termiņā panākt taisnīgu krimināltiesisko attiecību noregulējumu. Tādējādi apelācijas instances tiesa tās kompetences ietvaros spētu pilnīgi izskatīt arī par pirmās instances tiesas nolēmumu tiesiskumu iesniegtās sūdzības vai protestus gan fiziskas personas vienošanās procesā,

⁴⁹ Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija spriedums lietā Nr. 2007-22-01, 11. punkts.

⁵⁰ sal. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 29. oktobra spriedums lietā "Fejde v. Sweden", iesnieguma Nr. 12631/87, 31. punkts.

⁵¹ Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Latvijas Republikas Satversmes 92. panta komentārs. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 134. lpp.

⁵² Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma jaunāko grozījumu komentārs un subjektīvs vērtējums daudzsološajām prognozēm. Jurista Vārds, 21.07.2020., Nr. 29(1139), 57. lpp.

⁵³ Satversmes tiesas 2002. gada 20. jūnija spriedums lietā Nr. 2001-17-0106, secinājumu daļas 4. punkts.

⁵⁴ Satversmes tiesas 2003. gada 6. novembra spriedums lietā Nr. 2003-10-01, secinājumu daļas 6. punkts; kā arī Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr. 2017-16-01, 16.1.1. punkts.

gan arī vienošanās procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskai personai.

Papildus atzīmējams, ka, ieviešot procesuālo kārtību kasācijas kārtībā izskatīt lietas paplašinātā sastāvā, palielināsies Senāta Krimināllietu departamenta noslodze. Tas rada objektīvu nepieciešamību izvērtēt, kā saglabāt kasācijas instances tiesas kapacitāti vienveidīgas judikatūras veidošanā, kā arī tiesību attīstības nodrošināšanā. Kasācijas instances tiesas kapacitāti konkrētajā gadījumā būtu iespējams saglabāt, ja vienošanās procesā pieņemto pirmās instances tiesas nolēmumu tiesiskuma pārbaudi turpmāk nodotu apelācijas instances tiesai atbilstoši tai KPL 549. pantā noteiktajai kompetencei un rakstveida procesā.

Statistikas dati.

Lai precīzāk atspoguļotu gan nepieciešamību, gan arī iespējamību nodot vienošanās procesā par tiesas lēmumu iesniegto sūdzību vai protestu izskatīšanu apelācijas instances tiesām, turpmāk tiks uzsvērti un analizēti aktuālie statistikas dati par apelācijas instances tiesu un kasācijas instances tiesas noslodzi.

2020. gada 28. septembrī Augstākā tiesa no Tiesu administrācijas saņēma atbildi uz pieprasījumu par Latvijas Republikas apgabaltiesu noslodzi krimināllietās un administratīvo pārkāpumu lietās par laika posmu no 2019. gada janvāra līdz 2020. gada septembrim (ieskaitot).

Tiesu administrācija par apgabaltiesām minētajā laika posmā sniedza šādus datus:

Tiesa	Lietas pamatveids	Lietu skaits (saņemtas lietas)	Lietu skaits (izskatītas)
Kurzemes apgabaltiesa	Krimināllietas	309	313
	APK lietas	229	231
Latgales apgabaltiesa	Krimināllietas	263	256
	APK lietas	200	207
Rīgas apgabaltiesa	Krimināllietas	1376	1320
	APK lietas	1493	1441
Vidzemes apgabaltiesa	Krimināllietas	237	233
	APK lietas	165	164
Zemgales apgabaltiesa	Krimināllietas	404	370
	APK lietas	291	252

Tabula Nr. 1 Latvijas Republikas apgabaltiesu noslodze

2020. gada 7. oktobrī Augstākā tiesa saņēma Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas apkopoto informāciju par kasācijas instances tiesas noslodzi krimināllietās par laika posmu no 2019. gada janvārim līdz 2020. gada septembrim (ieskaitot). Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa par kasācijas instances tiesu minētajā laika posmā sniedza šādus datus:

Tiesa	Lietas pamatveids	Lietu skaits (saņemtas lietas)	Lietu skaits (izskatītas)
Augstākās tiesas krimināllietu departaments	Krimināllietas	1298	1292
		764 (2019) 534 (2020)	783 (2019) 509 (2020)
	t.sk. vienošanās procesā	102 53 (2019) 49 (2020)	98 58 (2019) 40 (2020)

Tabula Nr. 2 Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta noslodze

Lai noteiktu apgabaltiesās krimināllietas skatošo tiesnešu skaitu uz 2020. gada 30. septembri, 2020. gada 12. oktobrī apgabaltiesu priekšsēdētāju palīgiem tika lūgts sniegt attiecīgo informāciju. Tika saņemta šāda informācija: 1) Kurzemes apgabaltiesā krimināllietas skata 7 tiesneši; 2) Latgales apgabaltiesā krimināllietas skata 6 tiesneši; 3) Rīgas apgabaltiesā krimināllietas skata 22 tiesneši; 4) Vidzemes apgabaltiesā krimināllietas skata 5 tiesneši; 5) Zemgales apgabaltiesā krimināllietas skata 7 tiesneši.

Tātad kopš 2019. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. septembrim Kurzemes apgabaltiesā katrs tiesnesis izskatīja vidēji 45 krimināllietas; Latgales apgabaltiesā vidēji 43 krimināllietas; Rīgas apgabaltiesā vidēji 60 krimināllietas; Vidzemes apgabaltiesā vidēji 47 krimināllietas un Zemgales apgabaltiesā vidēji 53 krimināllietas.

Senāta Krimināllietu departamentā uz 2020. gada 30. septembri pienākumus pilda 9 senatori, kas minētajā laikā ir lielākais senatoru skaits. Tas nozīmē, ka kopš 2019. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. septembrim katrs senators vidēji ir izskatījis 145 lietas, no kurām vidēji 11 ir lietas vienošanās procesā.

Kā redzams no Tabulās Nr. 1 un Nr. 2 apkopotā izskatīto lietu skaita, kasācijas instances tiesas tiesneši, ievērojot tikai vienu daļu no viņu pienākumiem – tiesas spriešanu, ir izskatījuši vidēji par 80 līdz 100 krimināllietām vairāk nekā katras apgabaltiesas tiesneši. Tas nozīmē, ka krimināllietās kasācijas instances tiesas noslodze šobrīd ir būtiski lielāka.

Gads	Tiesu apgabals	Pārsūdzēto lietu skaits
2019. gads	Rīgas tiesu apgabals	28
	Kurzemes tiesu apgabals	0
	Vidzemes tiesu apgabals	3
	Latgales tiesu apgabals	1
	Zemgales tiesu apgabals	0
2020. gads	Rīgas tiesu apgabals	32
	Kurzemes tiesu apgabals	1
	Vidzemes tiesu apgabals	4
	Latgales tiesu apgabals	3
	Zemgales tiesu apgabals	4

Tieslietu ministrija apkopojā Tiesu administrācijas datus par 2019., 2020. gadu, lai prognozētu iespējamo tiesu noslodzi:

Tabula Nr. 3 Augstākās tiesas Krimināltiesību departamentā saņemtās krimināllietas, kas zemākas instances tiesās ir izskatītas vienošanās kārtībā (pēc tiesu apgabaliem)

Kā redzams Tabulā Nr. 3, nosakot par vienošanās procesā pirmās instances tiesas pieņemtiem nolēmumiem iesniegto sūdzību vai protestu izskatīšanu apelācijas instances tiesas kompetencē, tās noslodze palielinātos nebūtiski, tikai Rīgas apgabaltiesā ir iespējama slodzes palielināšanās. Turklāt šādā veidā tiktu arī nodrošināta ātrāka šīs kategorijas lietu izskatīšana.

Tiesu hierarhija.

Kā jau tika uzsvērts iepriekš, vienošanās procesā pieņemta pirmās instances tiesas nolēmuma tiesiskuma kontrole tikai kasācijas instancē neatbilst KPL noteiktajai tiesu institucionālajai sistēmai un struktūrai. Senāta Krimināllietu departaments, skatot sūdzības vai protestus par pirmās instances tiesas pieņemtiem nolēmumiem vienošanās procesā, pēc būtības darbojas nevis kā kasācijas instance, bet gan kā apelācijas instance.

Šādā veidā kasācijas instances tiesai tiek uzdots tādu jautājumu izskatīšanā, kas neatbilst Senāta Krimināllietu departamenta primārajām funkcijām. Turklāt šāda vienošanās procesā pieņemta nolēmuma pārsūdzības kārtība neatbilst arī laikmeta garam, būtiski kavē Senāta Krimināllietu departamenta primāro funkciju efektīvu izpildi un tā darba efektivitāti kopumā.

Apelācijas instances tiesas kompetence izskatīt tiesību jautājumus.

Atbilstoši KPL 10. sadaļai un 549. pantam apelācijas kā hierarhiski nākamās tiesu instances kompetencē ietilpst arī sūdzībā vai protestā norādītu juridisku iemeslu izvērtēšana. No KPL 52. un 53. nodaļā ietvertā regulējuma, piemēram, KPL 559. panta ceturtais daļas, 562. panta trešās un ceturtais daļas un 565. panta satura sistēmiski

redzams, ka arī viens no apelācijas instances tiesas kompetencē ietilpstošajiem jautājumiem ir personai noteiktā soda tiesiskuma (un attiecīgi samērīguma) izvērtējums. Tas nozīmē, ka apelācijas instances tiesai nav šķēršļu izskatīt arī vienošanās procesā iesniegtas sūdzības vai protestus par pirmās instances tiesas nolēmumu tiesiskumu. Citiem vārdiem sakot, ja sūdzības vai protestus par vienošanās procesā pirmās instances tiesas pieņemtiem nolēmumiem kriminālprocesā iesniegtu apelācijas instances tiesai, tā pilnībā spētu nodrošināt šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu⁵⁵. Proti, tā spētu nodrošināt taisnīguma un tiesiskuma principiem atbilstošu tiesisku rezultātu⁵⁶ un kopumā efektīvi garantētu personu tiesības uz nolēmuma pārsūdzību.

Augstākās tiesas darbības efektivitātes nodrošināšana.

Atsevišķu nolēmumu pārsūdzēšanas iespēju ierobežošana ir nepieciešama, lai nodrošinātu tiesas procesa efektivitāti, procesuālo ekonomiju, lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā, atturētu personu no nepamatotas tiesvedības procesa tālāko stadiju ierosināšanas, kā arī mazinātu tiesu noslogotību.⁵⁷ Proti, Satversmes tiesa par leģitīmu mērķi pārsūdzēšanas iespēju ierobežošanai atzīst strīdu ātrāku un efektīvāku izskatīšanas nodrošināšanu, mazinot tiesu noslogotību.

Satversmes tiesa ir uzsvērusi, ka, piemēram, atslogojot Senātu no nepamatotu sūdzību izskatīšanas, tiek nodrošināta Senāta darbības efektivitāte, tas ir, iespēja novirzīt ierobežotos resursus to lietu izskatīšanai, kurās konstatējami procesuālo vai materiālo normu piemērošanas pārkāpumi un kurām ir nozīme judikatūras tālākveidošanā.⁵⁸ Konkrētajā gadījumā priekšlikumu mērķis ir nevis ierobežot tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas pieņemtu nolēmumu vienošanās procesā, bet gan nolūkā garantēt kasācijas instances tiesas procesa efektivitāti grozīt šajā procesā iesniegto sūdzību vai protestu izskatīšanas kārtību no kasācijas instances uz apelācijas instances tiesu.

Lai arī no tiesībām uz taisnīgu tiesu neizriet valsts pienākums ikvienas kategorijas lietai izveidot apelācijas instances tiesu un vēl jo vairāk – kasācijas instances tiesu, ja valsts attiecīgo instanču tiesas tomēr ir izveidojusi, tad to darbībai ir jāatbilst gan pieejamības, gan taisnīgas procedūras un citu tiesību uz taisnīgu tiesu aspektiem.⁵⁹ Tas gan nenozīmē, ka gadījumā, ja valstī vispār ir tāda tiesa, kas kādas lietas izskata kā apelācijas vai kasācijas instances tiesa, tad valstij ir pienākums nodrošināt attiecīgas instances tiesu it visās lietās.⁶⁰

Likumdevēja piekrišana nepieciešamībai efektīvizēt Augstākās tiesas darbu.

Turklāt likumdevējs ir uzsvēris arī objektīvu nepieciešamību efektīvizēt Augstākās tiesas darbu. Minētais izpaužies, grozot KPL 608. panta piektajā daļā noteikto kārtību, ka lēmums par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu atcelšanu vai

⁵⁵ Sal. Satversmes tiesas 2007. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr. 2006-28-01, 9. punkts.

⁵⁶ Sal. Satversmes tiesas 2007. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr. 2006-28-01, 12. punkts; kā arī Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. 2011-21-01, 11.3. punkts.

⁵⁷ Sal. Satversmes tiesas 2014. gada 9. janvāra spriedums lietā Nr. 2013-08-01, 13.2. punkts; Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra spriedums lietā Nr. 2018-09-0103, 17. punkts.

⁵⁸ Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija spriedums lietā Nr. 2003-04-01, secinājumu daļas 2.1. punkts; sal. arī Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta spriedums lietā Nr. 2005-18-01, 13.1. punkts; Satversmes tiesas 2013. gada 21. oktobra spriedums lietā Nr. 2013-02-01, 10.1. punkts.

⁵⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1997. gada 19. decembra spriedums lietā "Brualla Gómez de la Torre v. Spain", iesnieguma Nr. 26737/95, 37. punkts; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 24. maija spriedums lietā "Dunayev v. Russia", iesnieguma Nr. 70142/01, 34. punkts; Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 5. aprīļa spriedums lietā "Zubac V. Croatia", iesnieguma Nr. 40160/12, 80. punkts.

⁶⁰ Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I., 2011, 134. lpp.

grozīšanu vai arī atteikšanos to darīt ir pārsūdzams tikai apgabaltiesā.⁶¹ Tāpat, grozot KPL 760. panta septīto daļu, likumdevējs uzsvēra, ka kopsakarā ar Augstākās tiesas īstenotajām funkcijām, secināts, ka nav nepieciešams šādu lēmumu pārsūdzēt Augstākajā tiesā, kas ir kasācijas instances tiesa, jo šajā gadījumā netiek izlemts jautājums par personas vainu.⁶² Primāri minēto grozījumu mērķis bija atslogot kasācijas instanci no tādu jautājumu izskatīšanas, kas pēc sava rakstura un būtības neatbilst tās kompetencei. Vienlaikus šādā veidā likumdevējs uzsver nepieciešamību efektīvizēt Augstākās tiesas darbu, ļaujot tai koncentrēties uz būtisko un tās funkcijās primāri ietilpstošo jautājumu risināšanu un judikatūras veidošanu.

No iepriekšminētā secināms, ka dažādu KPL ietvertu procesuālo institūtu ietvaros noteiktā pirmās instances tiesas pieņemtu lēmumu pārsūdzība uzreiz kasācijas kārtībā, ir pārņemta no Latvijas Kriminālprocesa kodeksa. Šobrīd likumdevējs pilnībā atbalsta nostāju, ka efektivitātes nolūkā ir nepieciešams atslogot Augstāko tiesu no tādu sūdzību vai protestu izskatīšanas, kas pēc sava rakstura un būtības neattiecas uz tās galveno funkciju izpildi. Vienlaikus tādā veidā tiek uzsvērts, ka kasācijas instances kompetencē neietilpstošu jautājumu izskatīšana pārsūdzības kārtībā ir piekritīga tieši apelācijas instances tiesai, kura skata lietas kā faktiski, tā juridiski iemeslu dēļ.

Turpmāka tiesu prakses nostiprināšana vienošanās procesā.

Lietu kategorijās, kurās kasācijas instances tiesa nav paredzēta, liela nozīme vienveidīgas tiesu prakses veidošanā ir zemāko instanču tiesām.⁶³

Līdz šim brīdim Senāta Krimināllietu departaments, izskatot kasācijas sūdzības vai protestus vienošanās procesā, ir izveidojis stabilu un vienveidīgu tiesu praksi. Augstākā tiesa vienošanās procesu lietās jau ir sniegusi interpretāciju par juridiski neskaidrajiem jautājumiem un savā tiesu praksē par vienošanās procesu ir sniegusi skaidras un saprotamas atbildes, tādā veidā pilnībā izpildot un ievērojami samazinot kasācijas instances tiesas lomu šo lietu kategorijas turpmākā izskatīšanā.

Vienošanās procesa kārtības regulējums ir bijis mainīgs. Likumdevējs ar grozījumiem KPL, kas spēkā stājās 2020. gada 6. jūlijā, ir precizējis šajā likumā noteikto vienošanās procesa kārtību attiecībā uz vienošanās protokola saturu un prokurora sagatavotā ierosinājuma saturu, ko kopā ar vienošanās protokolu un krimināllietas materiāliem vienošanās procesā nosūta tiesai. Precizētā procesuālā kārtība kopā ar jau stabili nostiprināto judikatūru pilnībā novērsa iepriekš pastāvējušās nepilnības un neskaidrības. Tas nozīmē, ka šobrīd Augstākā tiesa kā kasācijas instances tiesa vienošanās procesā faktiski veic pirmās instances tiesas nolēmumā pieļauto kļūdu labošanu nevis veicina judikatūras veidošanu un tiesību attīstību. Tādējādi apelācijas instances tiesa efektīvi savas kompetences ietvaros spēs novērtēt iesniegtajās sūdzībās vai protestos minēto juridisko iemeslu pamatotību atbilstoši jau Augstākās tiesas skaidri un stabili nostiprinātajai tiesu praksei.

Papildus atzīmējams, ka pirmās instances tiesas pieņemta nolēmuma pārsūdzības priekšmets vienošanās procesā ir vienošanās procesa kārtības pārkāpumi vai Krimināllikuma normu pārkāpumi. Tādēļ apelācijas sūdzībā vai protestā ietverami tikai uz minēto priekšmetu attiecināmi apsvērumi.

Apelācijas instances tiesai tiks uzticēta nozīmīga loma turpināt vienveidīgu tiesu praksi. Pat ja apelācijas instances tiesai vienošanās procesā radīsies ar tiesību normu interpretāciju saistīti jautājumi, par to iespējams informēt Augstākās tiesas

⁶¹ Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" (Nr. 427/Lp13) papildinātā anotācija. Pieejama: https://likumi.lv/wwwraksti/LIKUMI/PAPILDINATAS_ANOTACIJAS/TM_PAPILD_ANOT_427_LP13_15062_020.DOCX

⁶² Turpat.

⁶³ Satversmes tiesas 2018. gada 15. marta spriedums lietā Nr. 2017-16-01, 16.1.3. punkts.

priekšsēdētāju. Atbilstoši likuma "Par tiesu varu" 49.¹ panta pirmajai daļai Augstākās tiesas priekšsēdētājam ir tiesības sasaukt Senāta Krimināllietu departamenta kopsapulci aktuālu tiesību jautājumu apspriešanai. Tādā veidā papildus iespējams garantēt vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu.

Nododot par pirmās instances tiesas nolēmumu iesniegtu sūdzību vai protestu izskatīšanu apelācijas instances tiesai, netiks ierobežotas personas vai prokurora tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas pieņemtu nolēmumu vienošanās procesā, bet gan tiks institucionāli efektīvizēta šo lietu izskatīšana. Tādējādi, nosakot, ka vienošanās procesā iesniegtu sūdzību vai protestu izskatīšana ietilpst apelācijas instances tiesas kompetencē, tiks nodrošinātas vienošanās procesā iesaistīto personu tiesības uz taisnīgu tiesu, modernizēta un aizstāta laikmetam neatbilstošā pārsūdzības kārtība, kā arī būtiski sekmēta Senāta Krimināllietu departamenta kompetencē primāri ietilpstošo lietu efektīva izskatīšana saprātīgā laika posmā.

Par grozījumiem procesā par noziedzīgi iegūtu mantu (grozījumi KPL 627., 628., 629., 630., 631. pantā)

Grozījumi KPL 59. nodaļā ir saistīti ar Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību apakškomisijas aicinājumu darba grupai izvērtēt Kriminālprocesa likuma 59. nodaļā paredzēto regulējumu par procesu attiecībā uz noziedzīgi iegūtu mantu, kā arī Latvijas Republikas tiesībsarga 2021. gada 6. aprīļa atzinumu pārbaudes lietā Nr. 2020-40-4AD (turpmāk – tiesībsarga atzinums pārbaudes lietā), kurā tika vērtēta KPL 59. nodaļā noteikto procesu par noziedzīgi iegūtu mantu ieviestu atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/42/ES (2014. gada 3. aprīlis) par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā prasībām.

Grozījumi **KPL 627. pantā** ir saistīti ar procesā par noziedzīgi iegūtu mantu izdalītās krimināllietas materiālu pieejamību lietas dalībniekiem. Šobrīd atbilstoši KPL 627. panta ceturtajai un piektajai daļai ar materiāliem drīkst iepazīties procesa virzītājs, prokurors un tiesa, kas izskata šo lietu, savukārt pārējie lietas dalībnieki ar lietā esošajiem materiāliem var iepazīties ar procesa virzītāja atļauju un viņa noteiktajā apjomā. Attiecīgi procesa virzītāja lēmumu par lūguma par iepazīšanos ar lietas materiāliem noraidīšanu var pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā, kas izskata procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Minētā kārtība tika noteikta ar grozījumiem KPL, kas stājās spēkā 2018. gada 1. septembrī saistībā ar Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedumu lietā Nr. 2016-13-01, kas stājās spēkā 2017. gada 25. maijā un ar kuru KPL 629. panta piektā daļa, ciktāl tiesa nevar pārvērtēt procesa virzītāja lēmuma par personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem tiesiskumu un pamatotību, atzīta par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Praktiķi ir norādījuši uz nepilnībām minētajā regulējumā, proti, KPL 629. panta otrajā daļā noteikts, ka tiesas sēdei jānotiek 10 dienu laikā pēc procesa virzītāja lēmuma saņemšanas tiesā, bet praksē konstatēts, ka pirmajā tiesas sēdē vairumā gadījumu personas izsaka lūgumu par atļauju iepazīties ar lietas materiāliem un tiesa, apmierinot lūgumu, atliek tiesas sēdi. Attiecīgi nākamā tiesas sēde tiek nozīmēta pēc tam, kad jau ir notikusi iepazīšanās ar materiāliem, kas atkarībā no tiesu, procesa virzītāju un advokātu noslodzes, tiek nozīmēta vēlāk. Tāpat arī gadījumā, ja tiek pārsūdzēts procesa virzītāja lēmums par lūguma par iepazīšanos ar lietas materiāliem noraidīšanu, var tikt kavēta procesa virzība, īpaši gadījumos, ja tiesa atceļ lēmumu un ir nepieciešams laiks, lai persona varētu iepazīties ar lietas materiāliem. Ievērojot minētos trūkumus

pašreizējā regulējumā, ir nepieciešams izdarīt grozījumus KPL 627. pantā, nosakot citādu kārtību, kā lietas dalībnieki var iepazīties ar materiāliem.

Atbilstoši **KPL 627. panta** otrās daļas 1. punktam turpmāk procesa virzītājam lēmumā uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un nodot materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu izlemšanai tiesai jānorāda arī to, kādi lietas materiāli pamato ziņu par mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi **esību** un tiek izdalīti no izmeklēšanā esošās krimināllietas par noziedzīgu nodarījumu. Proti, konkrēti jānorāda, kādi lietas materiāli pamato konkrētās ziņas par mantas izcelsmi. Attiecīgi atbilstoši minētā panta ceturtajai daļai ar lēmumā par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu minētiem materiāliem, nodrošinot pierādījumos minēto personu pamattiesību apdraudējuma nepieļaušanu, sabiedrības interešu aizsardzību un neapdraudot kriminālprocesa, no kura izdalīti materiāli, mērķa sasniegšanu, **var iepazīties lietas dalībnieki**. Tādējādi lietas dalībniekiem ir pieejami visi lietas materiāli, kas tiek nodoti tiesai, nodrošinot kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, personu pamattiesību aizsardzību un sabiedrības intereses, piemēram, nepieciešamības gadījumā anonimizējot liecinieku personas datus. No minētā izriet, ka procesa virzītājs tikai objektīvu apsvērumu, proti, pantā minēto interešu apdraudējuma dēļ var liegt personai iepazīties ar konkrētiem lietas materiāliem. Turklāt nepieciešamība šādus materiālus iekļaut izdalītajā lietā ir rūpīgi jāizvērtē, jo, lai nodrošinātu personas, tostarp aizskartā mantas īpašnieka, tiesības uz taisnīgu tiesu un pušu līdztiesību, nav pieļaujams, ka tiesa pieņem lēmumu par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, pamatojoties uz tādiem pierādījumiem, kas nav pieejami lietas dalībniekiem. Tomēr tiesai vienlaikus jāņem vērā KPL 627. panta ceturtajā daļā noteiktais, ka lietas dalībnieki var iepazīties ar materiāliem, kas minēti lēmuma par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu, nepieļaujot pierādījumos minēto personu pamattiesību apdraudējumu, nodrošinot sabiedrības interešu aizsardzību un neapdraudot tā kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, no kura izdalīti materiāli. Tiesības uz pušu līdztiesību krimināllietās nozīmē, ka katrai pusei jābūt iespējai iepazīties ar otras puses iesniegtajiem komentāriem un pierādījumiem un sniegt savus paskaidrojumus par tiem. Tomēr neatkarīgi no izvēlētās metodes, kā šīs prasības izpildi nodrošina nacionālajā tiesību sistēmā, tai jānodrošina, ka otra puse uzzina par iesniegtajiem paskaidrojumiem un ka šai pusei tiek dota reāla iespēja par tiem iesniegt savus paskaidrojumus (Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 28. augusta sprieduma lietā "*Brandstetter v. Austria*", pieteikumi Nr. 11170/84, Nr. 12876/87 un Nr. 13468/87, 67. punkts).

Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedumā lietā Nr. 2016-13-01, norādīts, ka procesā par noziedzīgi iegūtu mantu demokrātiskā tiesiskā valstī ir jānodrošina pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošana, kas citastarp ir saistīta ar personas tiesībām iepazīties ar procesa par noziedzīgi iegūtu mantu lietas materiāliem. Ņemot vērā, ka jaunais regulējums pamatā paredz visu materiālu izsniegšanu lietas dalībniekiem, ir atzīstams, ka šādā veidā tiks pilnībā īstenotas Satversmes tiesas spriedumā paustās atziņas attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt lietas dalībnieku tiesības iepazīties ar lietas materiāliem.

Vienlaikus, ievērojot, ka minētie lietas materiāli joprojām ir izmeklēšanas noslēpums, personas, saņemot minētos materiālus, tiks brīdinātas par ziņu neizpaušanu saskaņā ar KPL 396. pantu. Ņemot vērā, ka turpmāk personai būs pieejami tie lietas materiāli, kas tiks nodoti tiesai, no minētā panta ir svītrojama tā piektā daļa, kas noteica tiesības pārsūdzēt procesa virzītāja lēmumu par lūgumu iepazīties ar lietas materiāliem.

Grozījumi **KPL 628. pantā un 629. panta otrajā daļā** ir vērsti uz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izskatīšanas efektīvizēšanu. Šobrīd minētās normas noteic pienākumu lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu un paziņojumu uz

tiesas sēdi nosūtīt aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, ja šādas personas attiecīgajā kriminālprocesā ir, vai arī citai personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu. Saskaņā ar 60.² panta pirmās daļas 1. punktu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību ir tiesības pieaicināt aizstāvi. Savukārt atbilstoši KPL 111.¹ panta pirmās daļas 3. punktam aizskartajam mantas īpašniekam personiski vai ar pārstāvja starpniecību ir tiesības juridiskās palīdzības saņemšanai uzaicināt advokātu. Praksē konstatēta atšķirīga prakse attiecībā uz personas informēšanu gadījumos, kad apsūdzētajam vai aizskartajam mantas īpašniekam ir pārstāvis vai aizstāvis, proti, atsevišķos gadījumos paziņojumi tiek sūtīti pašām personām, savukārt citos gadījumos pārstāvim vai aizstāvim. Vienādot praksi ir nepieciešams īpaši gadījumos, kad aizdomās turētais, apsūdzētais vai aizskartais mantas īpašnieks atrodas ārvalstīs, jo tādējādi nav iespējams ievērot KPL 629. panta otrajā daļā paredzēto 10 dienu termiņu tiesas sēdes nozīmēšanai. Ievērojot minēto, nepieciešams veikt grozījumus, nosakot, ka gadījumā, ja aizdomās turētajam vai apsūdzētajam un personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, ja šādas personas attiecīgajā kriminālprocesā ir, vai arī citai personai, kurai ir tiesības uz konkrēto mantu konkrētajā procesā ir pārstāvis vai aizstāvis, lēmumi un paziņojumi ir nosūtāmi tikai viņam. Minētais regulējums arī ļauj ietaupīt resursus tulkošanas pakalpojumam, ņemot vērā, ka izsniedzot, piemēram, lēmumu uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, to nebūs nepieciešams tulkot, ja pārstāvis vai aizstāvis saprot valsts valodu.

Grozījumi **KPL 629. panta ceturtajā daļā** paredz ierobežot laiku, kādā tiesā ir iesniedzami pierādījumi attiecībā uz mantu. Proti, ar grozījumiem noteikts, ka lietas dalībniekiem ir tiesības pierādījumus iesniegt tikai rajona (pilsētas) tiesā. Tādējādi tiks nodrošināts, ka gan rajona (pilsētas) tiesai, gan apgabaltiesa, sūdzības iesniegšanas gadījumā, vērtēs vienus un tos pašus pierādījumus, tādējādi nodrošinot taisnīgu un objektīvu lietas izskatīšanu. Norādāms, ka atbilstoši KPL 626. panta pirmās daļas 1. punktam izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokuroram ir tiesības izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu, ja pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta, kura izņemta vai kurai uzlikts arests, ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Tādējādi pierādījumiem krimināllietas materiālos jau ir jābūt savāktiem līdz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izdalīšanai. Savukārt saskaņā ar KPL 356. pantu, ja tiek izteikts pieņēmums, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, procesa virzītājs paziņo personai, ka šī persona 45 dienu laikā no paziņošanas brīža var iesniegt ziņas par attiecīgās mantas izcelsmes likumību, kā arī informē personu par šādu ziņu neiesniegšanas sekām. Turklāt personai ir tiesības iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi pirmstiesas procesā arī pēc minēto 45 dienu termiņa notecējuma, proti, tik ilgi, kamēr mantai ir spēkā esošs arests. Tāpat tiek saglabātas tiesības pierādījumus iesniegt pēc procesa nodošanas tiesai līdz rajona (pilsētas) tiesa pieņem vienu no KPL 630. pantā noteiktajiem lēmumiem. Tādējādi arī aizskartajam mantas īpašniekam ir iespējams savlaicīgi iesniegt pierādījumus par mantas izcelsmi līdz lietas izskatīšanai apgabaltiesā. Ievērojot minēto, un, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, tostarp, efektīvu lēmuma par noziedzīgi iegūtu mantu pārsūdzību, ir nepieciešams ierobežot jaunu pierādījumu iesniegšanu, paredzot to tikai rajona (pilsētas) tiesā.

Grozījums **KPL 630. pantā, to papildinot ar ceturto daļu**, paredz papildināt regulējumu ar vēl vienu procesa par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigšanas pamatu. Proti, atbilstoši KPL 626. panta pirmajai daļai procesu par noziedzīgi iegūtu mantu izdala no krimināllietas tikai gadījumos, ja nepieciešams nodrošināt kriminālprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgu atrisināšanu un procesa ekonomijas intereses, proti,

gadījumos, kad krimināllieta vēl atrodas izmeklēšanas vai kriminālvajāšanas stadijā un to nav iespējams nekavējoties virzīt uz tiesu, bet ir nepieciešams risināt mantiskos jautājumus pēc iespējas ātrāk, piemēram, ja tuvojas aresta uzlikšanas termiņa iztecējums. Tomēr var būt situācijas, kad krimināllieta tiek nodota tiesa, bet process par noziedzīgi iegūtu mantu vēl nav izskatīts. Ņemot vērā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu mērķi, nav pamatoti turpināt atsevišķi izskatīt šo jautājumu, jo tādā gadījumā mantiskie jautājumi ir risināmi ar galīgo tiesas nolēmumu krimināllieta. Tādējādi nepieciešams noteikt, ka gadījumā, ja krimināllieta, no kuras izdalīti materiāli, nodota tiesai, tiesa pieņem lēmumu izbeigt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Vienlaikus norādāms, ka visi uzliktie aresti mantai turpinās krimināllieta no kuras izdalīti materiāli un jaunu lēmumu par aresta uzlikšanu mantai nav jāpieņem.

Grozījums **KPL 631. pantā, to papildinot ar ceturto daļu**, paredz noteikt vēl vienu apgabaltiesas rīcību, izskatot sūdzību vai protestu. Proti, gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu par noziedzīgi iegūtu mantu vai lietas izbeigšanu, nav ievērojusi visus KPL 630. panta pirmajā un otrajā daļā minētos nosacījumus, apgabaltiesa var atcelt tiesas lēmumu un nosūtīt materiālu jaunai izskatīšanai. Tādējādi tiek nodrošinātas personas tiesības jautājumu pēc būtības izskatīt vismaz divās instancēs, nodrošinot taisnīgu procesu. Piemēram, gadījumā, ja rajona (pilsētas) tiesa, pieņemot lēmumu, nav izvērtējusi pierādījumus, šobrīd apgabaltiesa var pieņemt tikai divus lēmumus – atzīt mantu par noziedzīgi iegūtu vai izbeigt procesu – tādējādi veidojas situācija, kad lieta pēc būtības tiek vērtēta tikai vienā instancē. Lai minēto situāciju novērstu, ir nepieciešams veikt grozījumus, nosakot apgabaltiesai vēl vienu rīcību, izskatot sūdzību vai protestu, tādējādi nodrošinot taisnīgu procesu.

Citi grozījumi

Par grozījumiem KPL 26.¹ pantā un 31. pantā

Grozījums paredz izslēgt no 26.¹ panta pirmās daļas vārdus “un asistējošajam Eiropas deleģētajam prokuroram”. Grozījumam ir redakcionāls raksturs, jo asistējošais Eiropas deleģētais prokurors ir tikai viena no lomām, ko Padomes 2017. gada 12. oktobra regula (ES) 2017/1939, ar ko īsteno ciešāku sadarbību Eiropas Prokuratūras (EPPO) izveidei (turpmāk — regula Nr. 2017/1939), piešķir Eiropas deleģētajam prokuroram, nevis patstāvīgs Eiropas Prokuratūras amatpersonas statuss.

Regulas Nr. 2017/1939 13. panta 1. punkts noteic, ka Eiropas deleģētie prokurori rīkojas Eiropas Prokuratūras vārdā savās attiecīgajās dalībvalstīs, un viņiem ir tādas pašas pilnvaras kā valsts prokuroriem attiecībā uz izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un lietu nodošanu tiesai. Proti, Eiropas deleģētajiem prokuroriem atkarībā no kriminālprocesa stadijas ir tādas pašas izmeklēšanu uzraugošā prokurora, prokurora – procesa virzītāja, valsts apsūdzības uzturētāja un citas KPL noteiktās pilnvaras, kādas paredzētas Latvijas Republikas prokuratūras prokuroriem.

Nolūkā novērst pārpratumus KPL 26.¹ panta otrajā daļā lietotā jēdziena “lietvedība” iespējami dažādās interpretācijas dēļ un nolūkā KPL normas *expressis verbis* sinhronizēt ar regulas Nr. 2017/1939 13. panta 1. punktu un 28. panta 1. punktu, kas ļauj Eiropas Prokuratūrā uzsāktu vai Eiropas Prokuratūras pārņemtu kriminālprocesu, nodot lietvedībā izmeklēšanas iestādei kriminālprocesa veikšanai, ar grozījumiem paredzēts aizstāt KPL 26.¹ panta otrajā daļā vārdus “Eiropas Prokuratūras lietvedībā esošajos kriminālprocesos” ar vārdiem “Kriminālprocesos, kuros Eiropas Prokuratūra īsteno savu kompetenci”.

Atzīmējams, ka KPL 26.¹ pants ir lasāms un piemērojams kopsakarā ar šā likuma 26. pantu, un kriminālprocesos, kuros Eiropas Prokuratūra īsteno savu kompetenci,

procesuālās pilnvaras ir arī KPL 26. pantā minētajām amatpersonām, ciktāl tas nav pretrunā ar regulu Nr. 2017/1939.

Savukārt grozījums KPL 31. pantā ir saistīts ar KPL 26.¹ panta grozījumu, un paredz papildināt KPL 31. pantu ar jaunu ceturto daļu, kas definē izmeklētāja tiešā priekšnieka pilnvaras kriminālprocesos, kuros Eiropas Prokuratūra īsteno savu kompetenci. Ar šiem grozījumiem ir paredzēts mazināt izmeklētāja tiešā priekšnieka pilnvaras Eiropas Prokuratūras uzsāktajos vai pārņemtajos kriminālprocesos, jo atbilstoši regulas Nr. 2017/1939 prasībām Eiropas deleģētie prokurori ir paši kopumā atbildīgi par izmeklēšanu šajos kriminālprocesos.

Par grozījumu KPL 39.¹ pantā

Grozījums KPL 39.¹ pantā paredz paplašināt virsprokurora iespējas reaģēt uz likuma pārkāpumu, kas saistīts ar procesuālo termiņu ievērošanu, veicot kriminālprocesu. Procesuālo termiņu ievērošana ir cieši saistīta ar cilvēktiesību ievērošanu kriminālprocesā, krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē un kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, nepieļaujot tā neattaisnotu novilcināšanu. Lai gan par kriminālprocesa norisi atbilstoši KPL noteiktajam ir atbildīga amatpersona, kas konkrētajā brīdī veic kriminālprocesu, praksē ir konstatēti gadījumi, kad nepieciešama papildu kontrole un iespēja ātri reaģēt uz iespējamo vai jau pieļauto pārkāpumu pirmstiesas kriminālprocesā, īpaši gadījumos, kas saistīti ar procesuālo termiņu ievērošanu. Atbilstoši KPL 46. pantam tiesības dot norādījumus uzraugošajam prokuroram vai prokuroram – procesa virzītājam ir amatā augstākam prokuroram, savukārt pienākums veikt darbības, kas saistītas ar prokurora nomaiņu, ja netiek pilnvērtīgi nodrošināta uzraudzība vai kriminālvajāšana, ir noteikts virsprokuroram. Tādējādi virsprokuroram, veicot jau KPL nostiprinātās funkcijas, tiks nodrošinātas tiesības kontrolēt procesuālo termiņu ievērošanu, kā arī noteikts pienākums dot norādījumus, konstatējot iespējamu vai pieļauto pārkāpumu.

Par grozījumiem KPL 60.² pantā

Likumprojekts paredz papildināt KPL 60.² panta pirmo daļu ar 12. punktu, nosakot, ka personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir arī tiesības likumā paredzētajos gadījumos iepazīties ar lietas materiāliem. Kā arī likumprojekts paredz no KPL 60.² panta trešās daļas 1. punkta izslēgt vārdus “ciktāl šāda piekļuve neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu”, tādējādi paredzot, ka papildus tiesībām, kas noteiktas šā panta pirmajā daļā, aizturētajam, kā arī aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kuram piemēro ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ir šādas tiesības iepazīties ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli.

Grozījumi izstrādāti, lai atbilstoši transponētu Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 22. maija Direktīvas 2012/13/ES par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā (turpmāk – Direktīva 2012/13/ES) prasības, kā arī lai novērstu Eiropas Komisijas 2021. gada 23. septembra formālajā paziņojumā pārkāpuma procedūras lietā Nr. 2021/2100 norādītos trūkumus attiecībā uz Direktīvas 2012/13/ES transponēšanu.

Jānorāda, ka Direktīvas 2012/13/ES 4. panta 2. punkta a) apakšpunkts paredz, ka papildus informācijai, kas noteikta 3. pantā, šā panta 1. punktā minētajā paziņojumā par tiesībām iekļauj informāciju par šādām turpmāk minētām tiesībām, kā tās piemērojamas saskaņā ar valsts tiesību aktiem: (a) tiesībām uz piekļuvi lietas

materiāliem; [...] Savukārt tiesības uz piekļuvi lietas materiāliem regulē Direktīvas 2012/13/ES 7. pants.

Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 2. punkts noteic, ka dalībvalstis nodrošina, lai aizdomās turētajiem vai apsūdzētajām personām vai viņu advokātiem tiktu garantēta piekļuve vismaz visiem kompetento iestāžu rīcībā esošiem aizdomās turēto vai apsūdzēto personu attaisnojošiem vai apsūdzošiem lietiskajiem pierādījumiem, lai garantētu procesa taisnīgu norisi un sagatavotu aizstāvību. Savukārt Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 3. punkts paredz, ka, neskarot 1. punktu, piekļuvi 2. punktā minētajiem materiāliem nodrošina savlaicīgi, lai varētu efektīvi īstenot tiesības uz aizstāvību, un ne vēlāk kā tad, kad tiesā tiek iesniegti apsūdzības argumenti. Ja kompetento iestāžu rīcībā nonāk citi lietiskie pierādījumi, piekļuvi tiem nodrošina savlaicīgi, lai tos varētu izskatīt.

KPL paredzētajos gadījumos kriminālprocesā iesaistītajām personām ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem pēc pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanas un pirms lietas nodošanas tiesai, un atsevišķos gadījumos arī pirms pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanas un lietas nodošanas tiesai.

Ievērojot minēto, Direktīvas 2012/13/ES 4. panta 2. punkta a) apakšpunkta pareizai ieviešanai paziņojumā par personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamattiesībām kriminālprocesā, kuru regulē KPL 60.2 pants, ir nepieciešams norādīt, ka personai ir tiesības likumā paredzētajos gadījumos iepazīties ar lietas materiāliem, paziņojumā par tiesībām norādot, kādā kārtībā šīs tiesības ir īstenojamas. Šobrīd KPL 60.2 pantā paredzētajā paziņojumā par personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamattiesībām kriminālprocesā ir ietverta informācija tikai par tiesībām piekļūt lietas materiāliem Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 1. punktā paredzētajā gadījumā.

Nav paredzēts noteikt jaunas tiesības personām, kurām ir tiesības uz aizstāvību, attiecībā uz iepazīšanos ar lietas materiāliem, bet tikai noteikt, ka paziņojumā par personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamattiesībām kriminālprocesā ir jānorāda uz KPL paredzētajiem gadījumiem, kuros personai ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, tādējādi nodrošinot Direktīvas 2012/13/ES 4. panta 2. punkta a) apakšpunkta pārņemšanu KPL.

Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 1. punkts noteic, ka, ja persona jebkurā kriminālprocesa stadijā tiek apcietināta un aizturēta, dalībvalstis nodrošina, lai apcietinātajām personām vai viņu advokātiem tiek darīti pieejami kompetento iestāžu rīcībā esošie dokumenti, kas saistīti ar konkrēto lietu un kas ir būtiski, lai saskaņā ar valsts tiesību aktiem efektīvi apstrīdētu apcietināšanas vai aizturēšanas likumību.

Saskaņā ar KPL 60.² panta trešās daļas 1. punktu aizturētajam, kā arī aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, kuram piemēro ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, ir tiesības iepazīties ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem pamatots ierosinājums piemērot ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli.

Tomēr šāda piekļuve tiek nodrošināta tikai tad, ja tā neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu. Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 1. punktā nav paredzētas šādas atkāpes no tiesībām piekļūt būtiskiem dokumentiem. Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 4. punktā paredzētās atkāpes no piekļuves lietas materiāliem neattiecas uz 7. panta 1. punktu, un tādēļ uz 7. panta 1. punktā minētajām tiesībām saskaņā ar Direktīvu 2012/13/ES nekādas atkāpes vai izņēmumi neattiecas.

KPL 375. panta pirmā daļa noteic, ka kriminālprocesa laikā krimināllietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums un ar tiem drīkst iepazīties amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu, kā arī personas, kurām minētās amatpersonas attiecīgos materiālus uzrāda šajā likumā paredzētajā kārtībā. Jānorāda, ka arī šobrīd nosacījums,

ka krimināllietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums, nav absolūts, un tie ir KPL paredzētajā kārtībā uzrādāmi citām personām, tajā skaitā saskaņā ar KPL 60.² panta trešās daļas 1. punktu. Tomēr, lai nodrošinātu personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, iespēju pilnvērtīgi aizstāvēt savas tiesības un apstrīdēt drošības līdzekļa piemērošanu, kurš saistīts ar brīvības atņemšanu, piekļuvi tiem lietas materiāliem, ar kuriem ir pamatots ierosinājums par drošības līdzekļa piemērošanu, nevar ierobežot ar to, ka šāda piekļuve apdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses vai netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu.

KPL 246. panta otrā daļa noteic, ka, pirms pieņemt lēmumu par tāda drošības līdzekļa piemērošanu, kurš saistīts ar brīvības atņemšanu, procesa virzītājs izsniedz personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tā ierosinājuma kopiju, kurā norādīts konkrētā drošības līdzekļa izvēles pamatojums ar konkrētiem, uz lietas materiāliem balstītiem apsvērumiem.

Jānorāda, ka, lai nodrošinātu līdzsvaru starp kriminālprocesa interesēm un personas tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem, kuri pamato drošības līdzekļa piemērošanu, persona ir jāiepazīstina tikai ar tiem lietas materiāliem, ar kuriem ir pamatots ierosinājums saskaņā ar KPL 246. panta otro daļu, nepieciešamības gadījumā tos ir iespējams arī anonimizēt.

Ievērojot minēto, Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 1. punkta pareizai ieviešanai ir nepieciešams izslēgt KPL 60.² panta trešās daļas 1. punktā paredzēto izņēmumu “ciktāl šāda piekļuve neapdraud citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un netraucē kriminālprocesa mērķa sasniegšanu”, tādējādi novēršot Eiropas Komisijas konstatēto Direktīvas 2012/13/ES 7. panta 1. punkta transponēšanas pārkāpumu.

Par grozījumu KPL 93. pantā

Grozījums KPL 93. pantā ir redakcionāla rakstura, kas paredz vienvērtīgi KPL un KL lietoto terminoloģiju, precizējot, ka regulējums attiecas arī uz gadījumiem, kad process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu uzsākts juridiskajai personai sakarā ar šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā izdarītu fiziskās personas noziedzīgu nodarījumu. Norādāms, ka atbilstoši KL 70.¹ pantam par šā likuma sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu privāto tiesību juridiskajai personai, tai skaitā valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībai, kā arī personālsabiedrībai, tiesa vai likumā paredzētajos gadījumos prokurors var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, ja nodarījumu juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā izdarījusi fiziskā persona.

Par grozījumiem KPL 104. pantā un 108. pantā

Grozījumi KPL 104. pantā un 108. pantā ir savstarpēji saistīti un paredz precizēt pārstāvības un juridiskās palīdzības sniegšanas institūtu regulējumu, lai skaidri nodalītu cietušā pārstāvja un cietušā juridiskās palīdzības sniedzēja kompetences un tiesību robežas.

Saskaņā ar KPL 107. panta pirmo daļu, ja cietušais savas tiesības īsteno ar pārstāvja starpniecību, pārstāvim ir visas cietušā tiesības. Līdz ar to pārstāvības institūts KPL paredz, ka pārstāvis faktiski ieņem cietušā vietu, tā tiesību un interešu realizēšanā. Atbilstoši KPL 104. panta pirmajai daļai cietušo — pilngadīgu fizisko personu var pārstāvēt jebkura pilngadīga fiziskā persona, kurai nav nodibināta aizgādība, pamatojoties uz cietušā pilnvarojumu, ko noformē kā notariāli apliecinātu pilnvaru. Attiecībā uz nepilngadīgajiem cietušajiem, kā arī cietušajām personām, kurām ir nodibināta aizgādība garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ, norādāms, ka

šādas personas sava vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nevar patstāvīgi realizēt, izprast savas tiesības un nodrošināt nepieciešamās darbības kriminālprocesa ietvaros. Līdz ar to KPL 104. panta otrā un trešā daļa nosaka, ka šādos gadījumos šādu cietušo, ņemot vērā cietušā īpašos apstākļus, kas liedz tam pilnvērtīgi īstenot cietušā intereses un tiesības, pārstāvība ir obligāta. Savukārt KPL 108. panta pirmā daļa nosaka, ka cietušais vai viņa pārstāvis savu tiesību pilnīgai realizācijai var uzaicināt advokātu juridiskās palīdzības sniegšanai. KPL 108. panta trešā daļa nosaka, ka juridiskās palīdzības sniedzējam ir tiesības piedalīties visās procesuālajās darbībās, kuras notiek ar cietušā līdzdalību, un pēc cietušā lūguma pilnīgi vai daļēji izmantot viņa tiesības. No minētajām tiesību normām izriet, ka pārstāvja un juridiskās palīdzības sniedzēja nozīme kriminālprocesā, tiesību un kompetences apjoms ir atšķirīgi. Proti, pārstāvis aizvieto cietušo tā tiesību realizācijā, savukārt juridiskās palīdzības sniedzējs var īstenot juridisko palīdzību kopā ar cietušo, palīdzot un sniedzot tam juridiskus padomus un ieteikumus konkrēto procesuālo darbību ietvaros, kurās piedalās pats cietušais vai tā pārstāvis. Juridiskās palīdzības sniedzējs nevar patstāvīgi veikt kādas darbības vai izteikt viedokli cietušā vietā.

Spēkā esošais KPL 108. panta trešās daļas regulējums rada maldīgu priekšstatu, ka cietušais var juridiskās palīdzības sniedzēju deleģēt kādu savu tiesību realizēšanā. Ja cietušais vēlas juridiskās palīdzības sniedzēju deleģēt kādu savu tiesību realizēšanai, tad atbilstoši KPL 104. panta pirmās daļas nosacījumiem, cietušais var advokātu pilnvarot kā savu pārstāvi. Šādos gadījumos persona kriminālprocesā zaudē juridiskās palīdzības sniedzēja statusu un iegūst pārstāvja statusu. Advokāta kā pārstāvja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis. Līdz ar to ar grozījumiem paredzēts atbilstoši precizēt KPL 108. panta trešo daļu, nosakot, ka juridiskās palīdzības sniedzējam ir tiesības piedalīties visās procesuālajās darbībās kopā ar cietušo. Grozījumi izstrādāti, ņemot vērā KPL darba grupas locekļu norādīto, lai novērstu iespējamās neskaidrības, kas praksē rodas spēkā esošā regulējuma formulējuma dēļ.

Atbilstoši KPL 104. panta piektajai daļai pilngadīgām trūcīgām vai maznodrošinātām personām pārstāvis tiek noteikts tikai gadījumos, ja citādi nav iespējams nodrošināt personas tiesību un interešu aizsardzību kriminālprocesā. Proti, šādu personu mantiskā stāvokļa dēļ tās nevar atļauties juridisko palīdzības sniedzēju algot pašas, kas varētu novest pie situācijas, ka speciālo zināšanu trūkuma dēļ cietušie var nespēt pilnvērtīgi īstenot savas tiesības. Šāda pieeja ir neatbilstoša iepriekš aprakstītam pārstāvības institūta mērķim, un šādu personu interešu aizstāvībai ir nepieciešams nodrošināt juridiskās palīdzības sniedzēju, kura pakalpojumus segtu no valsts līdzekļiem.

Ņemot vērā minēto, grozījumi KPL 104. pantā paredz noteikt, ka pilngadīgam trūcīgam vai maznodrošinātam cietušam to tiesību un interešu aizsardzībai kriminālprocesā vairs netiks uzaicināts valsts apmaksāts advokāts kā pārstāvis. Šādiem cietušajiem palīdzība tiks realizēta caur juridiskās palīdzības sniegšanas institūtu. Līdz ar to likumprojekts paredz papildināt KPL 108. pantu ar 5.¹ daļu, nosakot, ka, ja nav nodrošināta tiesību un interešu aizsardzība kriminālprocesā, vai cietušais vai viņa pārstāvis izsaka lūgumu procesa virzītājam, procesa virzītājs pieņems lēmumu par advokāta kā juridiskās palīdzības sniedzēja piedalīšanos kriminālprocesā pilngadīgai personai, kura ir maznodrošināta vai trūcīga, vai personai, kura pēkšņi nonākusi tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas tai liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību.

Vienlaikus atbilstoši Juridiskās palīdzības administrācijas iniciatīvai no iestādes budžeta līdzekļiem ir iespējams palielināt to personu loku, kas kriminālprocesā nepieciešamības gadījumā varēs saņemt valsts apmaksātu juridisko palīdzību. Līdz ar to KPL 108. panta papildināšana ar 5.¹ daļu paredz, ka, ja nav nodrošināta tiesību un

interesešu aizsardzība kriminālprocesā, vai cietušais vai viņa pārstāvis izsaka lūgumu procesa virzītājam, procesa virzītājs pieņems lēmumu par advokāta kā juridiskās palīdzības sniedzēja piedalīšanos kriminālprocesā arī īpaši aizsargājamam cietušajam. Šāds atbalsts būtiski palielina cietušo tiesību un interesešu aizsardzību kriminālprocesā.

Vienlaikus likumprojekts paredz precizēt procesuālo kārtību KPL 108. panta sestajā daļā, lai procesa virzītājs varētu pieņemt lēmumu par advokāta kā juridiskās palīdzības sniedzēja uzaicināšanu arī pilngadīgai personai, kura ir maznodrošināta vai trūcīga, vai personai, kura pēkšņi nonākusi tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas tai liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību, kā arī īpaši aizsargātam cietušajam.

Par grozījumiem KPL 114. pantā

Ar grozījumiem KPL 114. panta pirmajā daļā ir noteiktas vēl divas personas – izmeklētāja palīgs un ieslodzījuma vietas darbinieks vai amatpersona.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 14. panta pirmo daļu, ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tas ir, bez neattaisnotas novilcināšanas. Kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu pildīšanu un citiem objektīviem apstākļiem.

Ņemot vērā ievērojamo Valsts policijas lietvedībā esošo kriminālprocesu skaitu, kā arī daudzās vakantās Valsts policijas izmeklētāju amata vietas, bieži rodas situācijas, kad kriminālprocesa pabeigšana kavējas.

Tāpat vēl viens ļoti būtisks iemesls tam, kāpēc kriminālprocesa pabeigšana kavējas, ir apstākļi, ka papildus Kriminālprocesa likuma 29. panta pirmajā daļā uzskaitītajiem izmeklētāja pienākumiem, izmeklētāji pirmstiesas procesā pilda arī dažādus citus uzdevumus, kas ir saistīti ar tehniskiem un organizatoriskiem jautājumiem, kā, piemēram, veic krimināllietu noformēšanu (lapu numurēšanu, dokumentu uzskaites saraksta sastādīšanu, apliecinājuma ieraksta noformēšanu, dokumentu iešūšanu kartona vākos, lietas vāka noformēšanu), nosūta izbeigtās krimināllietas turpmākai glabāšanai arhīvam, veic krimināllietu un atteikuma materiālu skenēšanu un kopēšanu u.c., kas prasa ievērojamu laika resursu patēriņu.

Dažādie tehniskās dabas uzdevumi, kurus pirmstiesas procesā veic izmeklētāji, paņem ievērojamu laika apjomu, kuru izmeklētāji varētu veltīt nepieciešamo izmeklēšanas darbību veikšanai, kā arī pierādījumu iegūšanai.

2021. gada 1. decembrī stājās spēkā KPL 18.1 nodaļa "Lietvedības īpatnības elektroniskajā krimināllietā". Tomēr arī e-lieta (digitalizēts kriminālprocess) īstermiņā neatrisinās iepriekš minētos jautājumus, jo kriminālpolicijas struktūrvienību izmeklētāju lietvedībā esošo kriminālprocesu lielākā daļa šobrīd ir papīra formātā un, neskatoties uz to, ka kriminālprocesa lietvedība elektroniski tiks īstenota pakāpeniski, dokumentu skenēšana un pievienošana e-videi Integrētā Iekšlietu Informācijas Sistēmā KRASS rada nesamērīgu laika tēriņu, ko izmeklētājs var veltīt lietderīgi kriminālprocesu prioritizācijai un izmeklēšanai. Tāpat jānorāda, ka neskatoties uz e-lietas ieviešanu un pakāpenisku papīra formāta dokumentu samazināšanu, pilnībā izvairīties no papīra veida dokumentiem kriminālprocesos nebūs iespējams arī turpmāk, jo, piemēram, personām būs iespējams pašrocīgi rakstīt iesniegumus vai sniegt liecības, nosūtot tās pa pastu. Tāpat krimināllietas materiālos varēs pievienot arī dažādus dokumentu oriģinālus, notikuma vietā taisītus dokumentus u.c.

Turklāt izmeklētāja palīgs veiks arī dažādus organizatoriska rakstura darbus – paziņojumu sagatavošana, pieprasījumu sagatavošana, pavēstu sagatavošana, nosūtīšana un nogādāšana personām ar uzaicinājumu ierasties procesuālo darbību veikšanai, saziņa, pildot uzdevumus izmeklēšanas darbību sagatavošanai,

krimināllietas vai atteikuma materiālu iepazīstināšanas procesa uzraudzīšana, pasākumu organizēšana dokumentu tulkošanas nodrošināšanai, darbs ar datu bāzēm (informācijas ievade, izgūšana, atlase un apkopošana pēc izmeklētāja uzdotajiem kritērijiem) u.c.

Valsts kontrole savā revīzijas atzinumā "Vai pirmstiesas izmeklēšana Valsts policijā ir efektīva?" jau 2017. gadā norādīja, ka, lai rastu iespēju kvalificētāko cilvēkresursu racionālākai izmantošanai, Valsts policijai būtu jāizvērtē, vai kvalificētāko resursu atslogošanai, kuru trūkums Valsts policijā ir liels, nebūtu jāievieš izmeklētāja palīga institūts, kas ikdienā sniegtu atbalstu izmeklētājiem organizatorisku jautājumu kārtošā un vienkāršāko, bet tomēr darbietilpīgāko izmeklētāju pienākumu (statistikas apkopošana, informācijas meklēšana un apkopošana utt.) izpildē.

Valsts kontrole norādīja, ka tādējādi šādi darbinieki vienlaikus iegūtu pieredzi, un turpinot mācības, varētu vēlāk savu kvalifikāciju pilnveidot, kļūstot par kvalificētiem izmeklētājiem.

Valsts policija norāda, ka izmeklētāja darba specifika pieprasa speciālas zināšanas un apmācību, kā arī izmeklētājam ir jāatbilst Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma 4. un 7. panta prasībām, savukārt tehniskas un organizatoriskas dabas uzdevumu izpildei speciālas zināšanas un apmācība nav nepieciešama, kas savukārt nozīmē to, ka šādus uzdevumus varētu uzdot pildīt arī personām, ar kurām Valsts policija noslēdz darba līgumus.

Pašlaik Valsts policijas izmeklētājiem nav līdzīga atbalsta personāla, kāds tas Kriminālprocesa likuma 114. panta pirmajā daļā ir noteikts prokuroriem un tiesnešiem (attiecīgi prokurora un tiesneša palīgs), kas var sniegt tehniska un analītiska darba, kā arī organizatoriska rakstura atbalstu pamatfunkciju izpildē.

Saskaņā ar Valsts policijas izmeklētāju palīgu ieviešanas plānu, ir paredzēts, ka ievērojot Valsts policijas struktūrvienību lietvedībā esošo kriminālprocesu skaitu, izmeklētāja palīga amats tiks ieviests šādās Valsts policijas struktūrvienībās:

1. Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldē - 18 izmeklētāja palīga amata vietas;
2. Valsts policijas Zemgales reģiona pārvaldē – 4 izmeklētāja palīga amata vietas;
3. Valsts policijas Vidzemes reģiona pārvaldē – 3 izmeklētāja palīga amata vietas;
4. Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldē – 2 izmeklētāja palīga amata vietas;
5. Valsts policijas Latgales reģiona pārvaldē – 2 izmeklētāja palīga amata vietas;
6. Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldē – 10 izmeklētāja palīga amata vietas.

Ņemot vērā minēto, likumprojekts paredz papildināt Kriminālprocesa likuma 114. panta pirmo daļu, ieviešot izmeklētāja palīga institūtu, kā rezultātā dažādus tehniskus un organizatoriskus uzdevumus varēs uzdot pildīt izmeklētāja palīgam.

Minētais nozīmēs, ka turpmāk arī izmeklētājiem, tāpat kā prokuroriem un tiesnešiem, būs atbalsta personāls, kas palīdzēs samazināt izmeklētāju darba slodzi.

Papildus Valsts policija norāda, ka Kriminālprocesa likuma 114. panta pirmajā daļā noteikts, ka procesuālās darbības, kuras nav izmeklēšanas darbības un ir saistītas nevis ar lēmumu pieņemšanu, bet gan to izpildi, procesa virzītāja uzdevumā var veikt arī attiecīgās iestādes kancelejas darbinieks, taču, ņemot vērā Valsts policijas darba specifiku, Valsts policijā izmeklētāja palīga pienākumus nevar uzlikt pildīt kancelejas darbiniekam, jo:

1) izmeklētāja palīgs pildīs pienākumus konkrēta kriminālprocesa ietvaros un būs kā atbalsta personāls izmeklētājam, sniedzot tehniska un organizatoriska rakstura atbalstu izmeklētāja funkciju izpildē;

2) izmeklētāja palīgs Valsts policijā būs tiešā pakļautībā Kriminālpolicijas nodaļas priekšniekam, kas kontrolē kriminālprocesa virzību un var dod norādījumus kādus tieši uzdevumus ir nepieciešams veikt, nevis Valsts policijas dokumentu pārvaldības nodaļas priekšniekam, kas nevar dod uzdevumus veikt konkrētas darbības kriminālprocesā, jo nav ar to saistīts.

Kā minēts iepriekš, 2021. gada 1. decembrī stājās spēkā KPL 18.¹ nodaļa "Lietvedības īpatnības elektroniskajā krimināllietā", taču šobrīd ne visām kriminālprocesā iesaistītajām personām ir pieejams nepieciešamais tehniskais nodrošinājums, lai izmantotu e-lietas portālu, tai skaitā šādu iespēju nav arī ieslodzītajām personām. Ņemot vērā minēto, KPL pārejas noteikumu 79.punkts noteic izņēmumu attiecībā uz ieslodzījuma vietām, paredzot, ka, nodrošinot iespēju iepazīties ar krimināllietas materiāliem personai, kura atrodas ieslodzījuma vietā, procesa virzītājs ņem vērā ieslodzījuma vietas tehnisko nodrošinājumu.

Taču praksē arvien biežāk procesa virzītājiem rodas nepieciešamība ieslodzītajām personām dokumentus nosūtīt elektroniski, kas, salīdzinot ar dokumentu nosūtīšanu pa pastu, ļauj gan ietaupīt personāla, gan arī finanšu resursus. Paralēli KPL joprojām paredz iespēju nosūtīt dokumentu ieslodzītajam pa pastu, vai procesa virzītājam pašam nodrošināt ieslodzītā iepazīstināšanu ar dokumentu attiecīgajos gadījumos.

Šobrīd spēkā esošie apcietinājumu un brīvības atņemšanas soda izpildi regulējošie normatīvie akti neparedz kārtību, kādā ieslodzītais var saņemt elektroniski nosūtītu dokumentu, turklāt ieslodzītais šo tiesību nevar īstenot personīgi bez ieslodzījuma vietas iesaistes, kurai savukārt nav kriminālprocesā noteiktas lomas šādam gadījumam. Šobrīd notiesāto un apcietināto (turpmāk – ieslodzīto) korespondences aprites regulējums ir izstrādāts, ņemot vērā starptautiskās prasības, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas tiesu prakses atziņas, lai tiktu nodrošināta ieslodzīto korespondences neaizskaramība. Viena no pamatprasībām, lai tiktu nodrošināta ieslodzīto korespondences neaizskaramība, ir noteikts institūciju loku, sarakste ar kurām nedrīkst tikt pakļauta pārbaudei. Ņemot vērā minēto, Latvijas Soduzpildes kodekss (turpmāk – Kodekss) un Apcietinājumā turēšanas kārtības likums (turpmāk – Likums) jau paredz virkni adresātu, sarakste ar kuriem netiek pakļauta pārbaudei. Viens no šādiem adresātiem ir procesa virzītājs.

Tādējādi šobrīd normatīvajos aktos ir neregulēta kārtība, kādā ieslodzītais var saņemt procesa virzītāja pa pastu nosūtītu dokumentu, nodrošinot tā neaizskaramību. Ņemot vērā minēto, normatīvajos aktos ir nepieciešams paredzēt iespēju ieslodzītajiem izsniegt procesa virzītāja arī elektroniski uz ieslodzījuma vietu nosūtītos dokumentus, vienlaikus nodrošinot korespondences neaizskaramību, tāpēc ir izstrādāti atbilstoši grozījumi KPL, Kodeksā un Likumā.

Šobrīd KPL 114. panta pirmā daļa noteic, ka procesuālās darbības, kuras nav izmeklēšanas darbības un ir saistītas, nevis ar lēmumu pieņemšanu, bet gan to izpildi, procesa virzītāja uzdevumā var veikt tiesneša palīgs, prokurora palīgs, tiesas sēdes sekretārs vai attiecīgās iestādes kancelejas darbinieks. No minētā panta otrās daļas izriet, ka brīvības atņemšanas iestāžu tulki procesa virzītāja uzdevumā nodrošina personas tiesības lietot valodu, kuru tā prot. Arī dokumenta izsniegšana ieslodzījumā esošai personai būtu uzskatāma par procesuālu darbību, kura ir saistīta ar procesa virzītāja uzdevuma izpildes nodrošināšanu.

Ņemot vērā minēto, grozījumi KPL 114. pantā paredz tajā iespēju procesa virzītājam nepieciešamības gadījumā uzdot ieslodzījuma vietai izsniegt ieslodzītajam konkrētu dokumentu, tajā skaitā arī elektroniski saņemtu dokumentu. Šādā gadījumā elektroniski nosūtāmais dokuments procesa virzītājam ir jāadresē konkrētajai ieslodzījuma vietai, elektroniskajā pastā (bez pavadvēstules) norādot ieslodzītā vārdu, uzvārdu un dzimšanas datumu, lai būtu iespējams precīzi identificēt ieslodzīto, kam tas izsniedzams, dokumenta nosaukumu vai numuru un konkrētu uzdevumu ieslodzījuma vietai. Turklāt, lai nodrošinātu ieslodzīto korespondences neaizskaramību, e-pastā ietveramajā tekstā nedrīkst atspoguļot dokumenta saturu un būtību. Šāda dokumenta sagatavošanu izsniegšanai nodrošinās ieslodzījuma vietas darbinieks (lietvedis), bet ieslodzītajam to izsniegs ieslodzījuma vietas amatpersona.

Tāpat minētais regulējums būs piemērojams arī gadījumos, ja procesa virzītājs izvēlēties sūtīt nolēmumu un citus dokumentus ieslodzītajam, izmantojot e-lietas koplietošanas risinājumu platformas koplietošanas risinājumu – elektronisko lietu katalogu (plānots, ka šādu iespēju varētu plaši izmantot no 2023. gada).

Vienlaikus vēršam uzmanību uz to, ka KPL 114. panta ceturtajā daļā ietvertais regulējums neliegs procesa virzītājam nosūtīt dokumentu ieslodzītajam bez ieslodzījuma vietas amatpersonu iesaistes, proti, arī turpmāk procesa virzītājs varēs nosūtīt dokumentu pa pastu tieši ieslodzītajam. Tāpat paliek spēkā KPL pārejas noteikumu 79. punkts attiecībā uz ieslodzītā iepazīstināšanas ar krimināllietas materiāliem nosacījumiem.

Savukārt detalizēta kārtībā, kādā ieslodzījuma vietas amatpersona procesa virzītāja uzdevumā izsniedz ieslodzītajam paredzētu dokumentu, tiks noteikta Kodeksā un Likumā. Grozījumi Kodeksā un Likumā paredz, ja ieslodzījuma vietā no procesa virzītāja tiek elektroniski saņemts dokuments izsniegšanai ieslodzītajam, tad ieslodzījuma vietas priekšnieka norīkots darbinieks ne vēlāk kā nākamajā darbdiēnā izdrukā minēto dokumentu, to neregistrējot un nepakļaujot pārbaudei, un nodrošinot konfidencialitāti, ievieto to aploksnē, kuru aizlīmē. Uz aploksnēs norāda procesa virzītāju, no kura saņemts dokuments, ieslodzītā, kuram tas jāizsniedz, vārdu un uzvārdu, dzimšanas gadu, un nodod ieslodzījuma vietas amatpersonai izsniegšanai ieslodzītajam. Ieslodzījuma vietas amatpersona, kura izsniedza dokumentu ieslodzītajam, aizpilda ieslodzījuma vietas sagatavotu veidlapu, norādot izsniedzamā dokumenta nosaukumu vai numuru, izsniegšanas datumu un laiku, vai informāciju, ka ieslodzītais atteicās pieņemt dokumentu, un ne vēlāk kā divu darbdienu laikā pēc aizpildīšanas to nosūta procesa virzītājam. Tādējādi procesa virzītāja uzdevuma izpildē tiks iesaistīti ieslodzījuma vietu divu kategoriju nodarbinātie, katra kategorija ar savu konkrētu lomu un amata pienākumu pildīšanas vietu ieslodzījuma vietā.

Tādējādi ar minētajiem grozījumiem normatīvajos aktos tiek nostiprināts risinājums, kādā, ņemot vērā esošās ieslodzījuma vietu tehniskās iespējas, tiks nodrošinātas iespējas ieslodzītajiem izsniegt procesa virzītāja arī elektroniski nosūtītus dokumentus, vienlaikus nodrošinot ieslodzīto korespondences neaizskaramību.

Par grozījumu KPL 121. panta trešajā daļā un KPL papildināšanu ar 184.¹ pantu

Grozījumi KPL 121. panta trešajā daļā un jaunais 184.¹ pants ir vērsti uz advokāta profesionālā noslēpuma aizsardzību gadījumos, ja advokāta darba vietā, dzīvesvietā vai transportlīdzeklī tiek veikta kratīšana.

Grozījums ir saistīts ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Močuļskis pret Latviju*, kurā secināts, ka ir noticis Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta (tiesības uz privātās dzīves un korespondences

neaizskaramību) pārkāpums saistībā ar kratīšanu iesniedzēja dzīvesvietā, kuras laikā tika izņemts iesniedzējam piederošais planšetdators. Eiropas Cilvēktiesību tiesa spriedumā secināja, ka iesniedzēja gadījumā viņam nebija pieejami procesuālās aizsardzības mehānismi, kas nodrošinātu advokāta – klienta korespondences un citas privilīģētās informācijas aizsardzību, kā arī iesniedzējam uz nenoteiktu laiku tika liegta pieeja visai uz viņa planšetdatora esošajai privātajai informācijai. Tādēļ iejaukšanās iesniedzēja tiesībās uz privātās dzīves un korespondences neaizskaramību nebija samērīga, un ir noticis Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. panta pārkāpums.

Ievērojot minēto, ar grozījumiem paredzēts noteikt īpašu kārtību, kādā veicama kratīšana advokāta darba vietā, dzīvesvietā vai transportlīdzeklī. Proti, atbilstoši jaunajai KPL 184.¹ panta pirmajai daļai advokātam, kura darba vietā, dzīvesvietā vai transportlīdzeklī tiek veikta kratīšana, ir pienākums procesuālās darbības veicējam norādīt uz tādiem priekšmetiem un dokumentiem, kas satur informāciju par likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu, t.i., par ziņām, kuras aizstāvim un advokātam, kas sniedzis juridisko palīdzību jebkādā formā, viņam konfidenciāli uzticējusi aizstāvamā persona, un advokāts ne vēlāk kā 24 stundu laikā no kratīšanas pabeigšanas brīža var iesniegt procesa virzītājam papildus informāciju vai iebildumus. Attiecīgi saņemto papildus informāciju vai iebildumus procesa virzītājs pievienos ierosinājumam un iesniegs izvērtēšanai izmeklēšanas tiesnesim.

Ņemot vērā, ka informācijas sniegšana procesa virzītājam par priekšmetiem un dokumentiem, kas satur informāciju par likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu, ir advokāta pienākums nevis tiesība, tiek paredzēts noteikt, ka gadījumā, ja advokāts nenorāda uz tādiem priekšmetiem un dokumentiem, kas satur informāciju par likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu, kratīšanā izņemtā informācija nav atzīstama par aizsargātu profesionālo noslēpumu. Tādējādi tiks nodrošināta advokāta aktīva iesaiste jau kratīšanas laikā, neradot situāciju, kurā advokāts tikai pēc attiecīgu priekšmetu vai dokumentu izņemšanas norādītu uz to, ka tie satur likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu un tos nevar apskatīt vai veikt citu procesuālo darbību.

Paredzētās advokāta tiesības ne vēlāk kā 24 stundu laikā no kratīšanas pabeigšanas brīža iesniegt procesa virzītājam papildus informāciju vai iebildumus ir saistītas ar apsvērumu, ka kratīšanas laikā advokāts ne vienmēr objektīvi būs spējīgs norādīt visus apstākļus attiecībā uz konkrēto priekšmetu vai dokumentu, kas būtu jāzina izmeklēšanas tiesnesim, vērtējot ierosinājumu par šo izņemto priekšmetu vai dokumentu apskati. Tāpat ir jāņem vērā, ka atbilstoši Advokatūras likuma 67. pantam advokātam ir pienākums nodrošināt sava pilnvardevēja noslēpumu neizpaušanu. Līdz ar to advokātam tiek nodrošināti papildus instrumenti, lai nodrošinātu savu profesionālo noslēpumu aizsardzību gadījumā, ka konkrētā informācija nav saistīta ar attiecīgo kriminālprocesu, kurā tiek veikta kratīšana.

Vienlaikus norādāms, ka ar šiem grozījumiem advokātam netiek piešķirtas tiesības šo 24 stundu laikā norādīt uz citiem, kratīšanā jau izņemtajiem priekšmetiem, kā uz tādiem, kas satur informāciju par likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu, bet tikai sniegt papildu informāciju par priekšmetiem vai dokumentiem, kas, jau kratīšanas laikā, ir fiksēti, kā tādi, kas iespējams, satur likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu.

Savukārt atbilstoši KPL 184.¹ panta otrajai daļai, procesuālās darbības veicējam, veicot šādu kratīšanu, ir pienākums pieaicināt Latvijas Zvērinātu advokātu padomes pārstāvi (turpmāk – padomes pārstāvis) piedalīties kratīšanā. Padomes pārstāvim atbilstoši kratīšanas vispārējiem noteikumiem, proti, saskaņā ar KPL 181. panta piekto daļu, tiks izskaidrotas to tiesības būt klāt visu izmeklēšanas darbības veicēja darbību laikā un izteikt savas piezīmes par tām. Attiecīgi gadījumā, ja procesuālās darbības

veicējam no advokāta vai padomes pārstāvja puses tiks norādīts, ka konkrētā lieta vai priekšmets satur informāciju par likumā aizsargāto profesionālo noslēpumu, un, ja procesuālās darbības veicējs uzskata, ka konkrētie priekšmeti vai dokumenti ir attiecināmi uz kriminālprocesu un izņemami, procesuālās darbības veicējam ir tiesības tos izņemt, neiepažīstoties ar šo priekšmetu vai dokumentu saturu un nodrošinot informācijas aizsardzību. Atbilstoši KPL 184.¹ panta trešajai daļai pēc konkrēto priekšmetu vai dokumentu izņemšanas, lai saņemtu atļauju apskates veikšanai, procesa virzītājs raksta ierosinājumu izmeklēšanas tiesnesim. Attiecīgi atbilstoši jaunajam KPL 121. panta trešās daļas 4. punktam izmeklēšanas tiesnesis, iepazīstoties ar lietas materiāliem un ierosinājumu pieņemt lēmumu par atļauju šo priekšmetu vai dokumentu apskatei vai ierosinājuma noraidīšanu. Vienlaikus norādāms, ka izmeklēšanas tiesnesis, pieņemot lēmumu par atļaujas sniegšanu izņemt dokumentu un priekšmetu apskates veikšanai, izņemtos dokumentus un priekšmetus neizvērtē.

Gadījumā, ja izmeklēšanas tiesnesis dos atļauju veikt šo priekšmetu vai dokumentu apskati, procesa virzītājs, turpinot veikt attiecīgās izmeklēšanas darbības, izlems par turpmāko rīcību, proti, to izņemšanu un pievienošanu krimināllietas materiāliem vai atgriešanu īpašniekam. Savukārt, ja izmeklēšanas tiesnesis konstatēs, ka dokumenti vai priekšmeti satur profesionāli aizsargāto noslēpumu un tā turpmākā izmantošana kriminālprocesā nav pamatota, proti noraidīs ierosinājumu, dokumenti vai priekšmeti tiks nekavējoties atgriezti īpašniekam. Norādāms, ka izmeklēšanas tiesneša uzdevums ir nodrošināt profesionālā noslēpuma aizsardzību, nevis lemt par pierādījumu attiecināmību, ticamību vai pieļaujamību konkrētajā krimināllietā.

Ar procesuālās darbības veicēja pienākumu nodrošināt informācijas aizsardzību ir saprotama tāda rīcība, kas nodrošinās maksimālu informācijas aizsardzību gan no trešo personu puses, gan paša procesuālā darbības veicēja. Kā, piemēram, ja advokāts norādīs, ka konkrētā pierakstu klade satur profesionāli aizsargāto noslēpumu, procesuālās darbības veicējam ir jāaizzīmogo attiecīgais priekšmets, tajā neieskatoties. Savukārt, ja uz šādu informāciju norāda datorā, procesuālās darbības veicējam, neatverot konkrētos dokumentus, jāizdara to spoguļkopija ārējā diskā, kas attiecīgi jāaizzīmogo. Minētie priekšmeti vai dokumenti pēc to izņemšanas glabājas speciāli tam paredzētā vietā izmeklēšanas iestādes telpās līdz izmeklēšanas tiesneša lēmumam.

Tādējādi ar grozījumiem tiek izveidots jauns un efektīvs divu pakāpju mehānisms, kā nodrošināt profesionālo noslēpumu aizsardzību. Pirmkārt, profesionāli aizsargāto noslēpumu aizsardzība tiek nodrošināta veicot kratīšanu, t.i., nosakot advokātam tiesības uz tiem norādīt, lai procesuālās darbības veicējs varētu izlemt, vai konkrētais dokuments vai priekšmets vispār ir izņemams, gan papildus aicinot piedalīties kratīšanā padomes pārstāvi, kuram ir tiesības izteikt piezīmes ar kurām varēs iepazīties arī izmeklēšanas tiesnesis, ja tas būs nepieciešams. Otrkārt, gadījumā, ja procesuālās darbības veicējs uzskata par nepieciešamu attiecīgos priekšmetus vai dokumentus izņemt, tiek nodrošināta papildus kontrole, nosakot, ka priekšmetus vai dokumentus, kas satur profesionāli aizsargāto noslēpumu, var apskatīt tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju.

Par grozījumu KPL 212. pantā

Likumprojekts paredz papildināt KPL 212. panta ceturto daļu, nosakot pienākumu procesa virzītājam pieņemt lēmumu par speciālo izmeklēšanas darbību uzsākšanu neatliekamajos gadījumos.

Grozījums ir izstrādāts ar mērķi vienveidot praksi attiecībā uz to, kāds procesuāls dokuments jāpieņem izmeklētājam veicot speciālās izmeklēšanas darbības neatliekamā gadījumā (ierosinājums vai lēmums). Šobrīd KPL 212. pantā šis jautājums precīzi nav

noregulēts un praksē, kad izmeklētājam neatliekamā gadījumā nepieciešams uzsākt speciālās izmeklēšanas darbības, amatpersonas rīkojas atšķirīgi, proti, ir izmeklētāji, kas vēršas pie prokurora, lai saņemtu piekrišanu uzsākt speciālo izmeklēšanas darbību, paši pieņem lēmumu par speciālās izmeklēšanas darbības uzsākšanu, savukārt citi izmeklētāji šādā gadījumā sastāda tikai ierosinājumu, uz kura pamata prokurors dod piekrišanu speciālās izmeklēšanas darbības uzsākšanai. Ievērojot praksē konstatētās atšķirības, ir nepieciešams precizēt rīcību speciālās izmeklēšanas darbības veikšanai neatliekamos gadījumos, to pielīdzinot kratīšanas atļaujas saņemšanas kārtībai neatliekamos gadījumos, proti, paredzot, ka neatliekamos gadījumos procesa virzītājs var uzsākt speciālās izmeklēšanas darbības, pieņemot lēmumu un saņemot prokurora piekrišanu un ne vēlāk kā nākamajā darba dienā — izmeklēšanas tiesneša lēmumu.

Par grozījumiem KPL 213. pantā un 223. pantā

Grozījumi KPL 213. pantā un 223. pantā ir savstarpēji saistīti un vērsti uz speciālo izmeklēšanas darbību ilguma pagarināšanu no 30 dienām un trim mēnešiem. Grozījumi ir saistīti ar praksē konstatēto problēmu, ka starptautiskajā krimināltiesiskajā sadarbībā ir ļoti sarežģīti panākt rezultātu, lai ārvalstis izpildītu Latvijas Eiropas izmeklēšanas rīkojumu (turpmāk – EIR) un tiesiskās palīdzības lūgumu (turpmāk – TPL), kuros tiek lūgts veikt speciālās izmeklēšanas darbības, kuras veic uz laiku līdz 30 dienām. Praksē procesa virzītājs saņem izmeklēšanas tiesneša lēmumu, sagatavo EIR/TPL, iztulko nepieciešamajā valodā, nosūta Latvijas kompetentajai iestādei, kas, savukārt, EIR/TPL nosūta ārvalsts kompetentajai iestādei. Ja ārvalsts kompetentā iestāde atzīst EIR vai pieņem TPL izpildei, tai ir nepieciešams vēl saņemt tās kompetentās tiesas atļauju šādas darbības veikšanai. Ņemot vērā visu šo nepieciešamo darbību virkni, 30 dienās tikpat kā nav iespējams panākt, ka šādi lūgumi ārvalstīs tiktu reāli izpildīti. Atsevišķos gadījumos ārvalsts pat vēl nav uzsākusi lūguma izpildi, bet procesa virzītājam jau ir jālūdz tiesai pagarinājums, lai turpinātu veikt speciālo izmeklēšanas darbību. Turklāt jāņem vērā arī apstākļi, ka katrs lēmums par pagarinājumu, pirms tā nosūtīšanas ārvalstij, ir jāiztulko. Praksē speciālās izmeklēšanas darbības ārvalstīm lūdz veikt īpaši nozīmīgu izmeklēšanu ietvaros un bez to sekmīgas izpildes izmeklējamā nozieguma atklāšana ir apgrūtināta vai pat neiespējama. Līdz ar to sadarbību šajā jomā būtiski varētu uzlabot nosakot speciālo izmeklēšanas darbību ilgumu līdz trim mēnešiem.

Tāpat praktiķi norādīja, ka 30 dienu termiņš mēdz būt pārāk īss arī veicot speciālās izmeklēšanas darbības Latvijā, jo rodas situācijas, kad speciālā izmeklēšanas darbība nemaz nav uzsākta dažādu šķēršļu dēļ (piem., nepieciešama ilgstoša sagatavošanās, tehniskās aparatūras uzstādīšana u.c. iemesli) un jau ir jālūdz termiņa pagarinājums. Papildus norādāms, ka KPL darba grupā diskutējot par šo jautājumu, tika pieaicināti arī izmeklēšanas tiesneši, kuri norādīja, ka pieprasījumi pagarināt termiņu tiek iesniegti samērā bieži un pārsvarā tie ir pamatoti. Tāpat tika norādīts, ka apjomīgās lietās šādu pieprasījumu var būt ļoti daudz un tas kavē kriminālprocesa norisi, jo laikā, kad izmeklēšanas tiesnesis lemj par termiņa pagarinājumu, krimināllieta atrodas pie viņa, kas attiecīgi liedz procesa virzītājam veikt jebkādas paralēlas darbības kriminālprocesā.

Vienlaikus uzsverams, ka speciālo izmeklēšanas darbību veikšana var būtiski skart personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, līdz ar to, izmeklēšanas tiesnesim būtu rūpīgi jāizvērtē pieļaujama speciālo izmeklēšanas darbību veikšanas ilgums, īpaši gadījumos, kad tiek noteikts maksimāli pieļaujama termiņš.

Par grozījumu KPL 219. pantā

KPL 219. panta "Automatizētās datu apstrādes sistēmā esošo datu kontrole" pirmā daļa paredz, ka automatizētās datu apstrādes sistēmas (turpmāk – ADAS) vai tās daļas, tajā uzkrāto datu, datu vides pārmeklēšanu un piekļuvi tai, kā arī izņemšanu bez šīs sistēmas vai datu īpašnieka, valdītāja vai turētāja ziņas kriminālprocesā veic, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša lēmumu, ja ir pamats uzskatīt, ka konkrētajā sistēmā esošā informācija var saturēt ziņas par pierādāmajos apstākļos ietilpstošajiem faktiem.

ADAS esošo datu kontrole ir speciāla izmeklēšanas darbība ar kuras palīdzību procesa virzītājam ir iespējams veikt ADAS esošo datu pārmeklēšanu, kas pēc būtības līdzinās kratīšanai, tikai atšķiras ar specifisko vidi, kādā darbība norisinās.

KPL 219. panta otrā daļa paredz iespēju nepieprasīt jaunu izmeklēšanas tiesneša lēmumu datu kontrolei gadījumos, kad jau ir saņemts izmeklēšanas tiesneša lēmums datu kontrolei vienā automatizēto datu apstrādes sistēmā, bet tiek secināts, ka šī sistēma kalpo kā autorizācijas vietne un persona tajā autorizējoties tiek pāradresēta uz citu sistēmu, kur tā veic darbības ar datiem (piemēram, virtuālo serveri), tomēr šī norma šobrīd vairs nedarbojas efektīvi, jo ir attiecināma tikai uz Latvijas teritorijā esošu ADAS.

KPL 219. pants izstrādāts 2005. gadā ņemot vērā tā laika tehnoloģijas, bet kopš 2005. gada ir notikusi ievērojama tehnoloģiskā attīstība un bieži rodas situācijas, kad dati tiek glabāti ADAS, kas atrodas ne tikai ārpus Latvijas jurisdikcijas, bet ārpus jebkuras valsts jurisdikcijas. ADAS vai tās daļa vairs nav saistāma ar konkrētas valsts teritoriju, tā var atrasties jebkurā valstī, bieži vien neidentificētā. Vēl vairāk, izmeklēšanas laikā praktiski nav iespējams identificēt un pierādīt, ka noteiktā ADAS daļa, kurai var piekļūt autorizēti, atrodas Latvijas vai citas valsts teritorijā.

Tieslietu ministrija aptaujāja Eiropas Savienības dalībvalstis, lai noskaidrotu, kā tajās tiek regulēta to datu iegūšana, kas tiek glabāti ārpus tās teritorijas esošā ADAS. Daudzas valstis norādīja, ka tām ir paredzēta iespēja piekļūt datiem, kas atrodas ADAS, kuru atrašanās vieta nav zināma vai, ja tās atrodas ārpus jebkuras valsts jurisdikcijas (Spānija, Rumānija, Portugāle, Nīderlande, Igaunija), dažas valstis norādīja, ka šāda iespēja to likumos nav paredzēta (Zviedrija, Vācija, Bulgārija), atsevišķas valstis arī norādīja, ka šis jautājums to likumos nav regulēts (Polija).

Ņemot vērā iepriekš minēto, KPL pastāvīgā darba grupa ir izstrādājusi grozījumus, kas paredz papildināt KPL 219. pantu ar jaunu 2.¹ daļu, kas nosaka, ka, ja dati tiek uzglabāti informācijas sistēmā, kura atrodas ārpus jebkuras valsts jurisdikcijas, kurai var piekļūt autorizēti, izmantojot izmeklēšanas tiesneša lēmumā minēto sistēmu, jauns lēmums nav nepieciešams, kā arī, ja kriminālprocesa laikā tiek noskaidrota informācijas sistēmas jurisdikcija, procesa virzītājs sazinās ar valsti, kuras jurisdikcijā atrodas informācijas sistēma, KPL 83. un 83.¹ nodaļā noteiktajā kārtībā.

Minētie grozījumi ļaus ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu piekļūt datiem, kas atrodas ADAS, kas atrodas ārpus jebkuras valsts jurisdikcijas, piemēram, *dark net*, kā arī datiem, kas atrodas ADAS, kuru atrašanās vieta nav noskaidrojama izmantojot ADAS domēna nosaukumu un ADAS pieejamo informāciju.

Ņemot vērā, ka kriminālprocesa laikā var kļūt zināms, kurā valstī atrodas ADAS, grozījumi paredz pienākumu šajos gadījumos izmantot savstarpējās tiesiskās palīdzības līgumus, kas minēti KPL 83. un 83.¹ nodaļā.

Par grozījumiem KPL 232. pantā

Grozījums KPL 232. pantā paredz noteikt, ka par rīcību ar pārskatiem, audioierakstiem un videoierakstiem, fotogrāfijām, ar citiem materiāliem, kuri fiksēti,

izmantojot tehniskos līdzekļus, ar izņemtajiem priekšmetiem un dokumentiem, to kopijām, kas iegūti veicot speciālās izmeklēšanas darbības, ja procesa virzītājs atzinis, ka tiem nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā, turpmāk lems izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokurors gadījumā, kad kriminālprocess ir izbeigts izmeklēšanas iestādē, savukārt kriminālprocesos, kuri nosūtīti izskatīšanai tiesai, par rīcību ar minētajiem materiāliem pēc tiesas nolēmuma stāšanās spēkā lemj prokurors. Attiecīgi ir nepieciešams grozīt KPL 232. panta pirmo daļu attiecībā uz kriminālprocesiem, kas izbeigti izmeklēšanas iestādē un šā panta sestajā daļā attiecībā uz gadījumiem, kad ir stājies spēkā tiesas nolēmums.

Attiecībā uz grozījumiem panta pirmajā daļā norādāms, ka, izskatot šo jautājumu KPL darba grupā, eksperti uzskatīja, ka rīcību ar šādiem materiāliem varētu izlemt arī izmeklētājs ar prokurora piekrišanu, neiesaistot izmeklēšanas tiesnesi. Darba grupas sēdē tika pieaicināti arī izmeklēšanas tiesneši, kuri piekrita, ka rīcību ar šādiem materiāliem būtu jāizlemt procesa virzītājam, pie kā materiāli atrodas, nevis izmeklēšanas tiesnesim.

Grozījums panta sestajā daļā saistīts ar praksē radušos nevienveidīgo praksi, proti, tiek dažādi interpretēts, kas ir tiesīgs pēc nolēmuma stāšanās spēkā minēto jautājumu izlemt, kā arī, kādā kārtībā šādi jautājumi būtu izlemjami. Uzskatāms, ka ir nesamērīgi pēc gala nolēmuma spēkā stāšanās vērsties pie izmeklēšanas tiesneša ar lūgumu izlemt rīcību ar materiāliem, kas netika pievienoti krimināllietai, un kuri netika izmantoti kā pierādījumi tiesā. Līdz ar to turpmāk šādu lēmumu varētu pieņemt prokurors, kurš attiecīgi ir arī informēts par kriminālprocesa norisi un gala nolēmuma spēkā stāšanos, kā arī šie materiāli pamatā jau ir prokurora rīcībā.

Par grozījumu KPL 308. pantā

Grozījums KPL 308. pantā ir redakcionāls un ir saistīts ar grozījumiem KPL, kas stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī. Proti, atbilstoši minētajiem grozījumiem no KPL 413. panta otrās daļas ir izslēgts "*uz tiesas sēdi aicināmo personu saraksts*", to aizstājot ar "*personu sarakstu, kuru liecības iekļautas tiesā izmantojamo pierādījumu uzskaitījumā*". Ņemot vērā, ka KPL 308. panta piektā daļa nosaka īpašu kārtību attiecībā uz speciāli procesuāli aizsargājamās personas adreses norādīšanu, lietu nododot tiesai atbilstoši KPL 413. pantam, ir nepieciešami redakcionāli precizēt 308.panta piekto daļu.

Par grozījumu KPL 351. pantā

Grozījumi paredz papildināt KPL 351. pantu ar jauno sesto daļu, nosakot, ka prokurors, pabeidzot kriminālprocesu uz personu nereabilitējoša pamata, var noteikt un piedzīt kompensāciju valsts vai pašvaldības interesēs, ja šajā likumā noteiktajā kārtībā nav iesniegts kompensācijas pieteikums. Prokuroram krimināllietas iztiesāšanās saskaņā ar KPL 456. panta trešajā daļā noteikto ir tiesības pieteikt un uzturēt pieteikumu par kompensācijas piedziņu valsts vai pašvaldības interesēs. Vienlaikus šādas tiesības prokuroram nav noteiktas pirmstiesas procesā, pabeidzot kriminālprocesu uz personu nereabilitējoša pamata, gadījumos, kad valsts institūcija vai pašvaldība nav vēlējusies tikt atzīta par cietušo un attiecīgi nav iesniegusi kompensācijas pieteikumu, bet ar noziedzīgu nodarījumu valstij vai pašvaldībai ir radīts kaitējums (mantisks zaudējums). Grozījumi izdarīti nolūkā nodrošināt valstij vai pašvaldībai nodarītā kaitējuma piedziņu minētajā gadījumā. Vienlaikus norādāms, ka apsūdzētais prokurora lēmumu par kaitējuma piedziņu varēs pārsūdzēt KPL noteiktajā kārtībā amatā augstākam prokuroram.

Par grozījumu KPL 367. pantā

Grozījumi paredz papildināt **KPL 367. panta** pirmās daļas 7.³ punktu ar vārdiem "vai nodotās". Grozījums ir tehnisks un ir saistīts ar grozījumu KPL 368. pantā saistībā ar procesuālo izdevumu, kas saistīti ar ārvalstī notiesātās personas pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, piedziņu no ārvalstī notiesātās personas. Šobrīd KPL 367. panta pirmās daļas 7.³ punktā lietotais jēdziens "izdošana" tiek attiecināts uz personu izdošanu kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai sprieduma izpildei, savukārt jēdziens "nodošana" sevī ietver gan izdoto personu faktisko nodošanas procesu, gan ārvalstī notiesāto personu nodošanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā. Tādējādi ar grozījumu KPL 367. panta pirmās daļas 7.³ punkta redakcija tiek saskaņota ar grozījumiem KPL 368. pantā.

Par grozījumiem KPL 368. pantā

Grozījumi paredz papildināt KPL 368. pantu ar jaunu 5.¹ daļu, kura noteiktu gadījumus, kuros KPL 367. panta pirmās daļas 7.³ punktā paredzētos procesuālos izdevumus, kas saistīti ar ārvalstī notiesātās personas pārņemšanu soda izciešanai Latvijā, var pilnībā vai daļēji piedzīt no ārvalstī notiesātās personas, proti, ja ir saņemts ārvalstī notiesātās personas vai tās pārstāvja lūgums ārvalstī piesprieda brīvības atņemšanas soda izpildīšanai Latvijā, vai, ja ārvalstī notiesātā persona apzināti ir kavējusi nodošanas procedūru, radot valstij papildu izdevumus, vai arī, ja personas pārņemšana saistīta ar nesamērīgiem izdevumiem.

2018. gada 25. augustā spēkā stājās grozījums KPL 367. pantā, ar kuru šā panta pirmā daļa tika papildināta ar 7.³ punktu, kurš noteic, ka procesuālie izdevumi ir izdevumi, kas saistīti ar ārvalsts izdotās personas pārņemšanu. No pamatojuma minētajiem grozījumiem izriet, ka KPL 367. panta pirmās daļas 7.³ punktā paredzētie procesuālie izdevumi ir attiecināmi uz izdevumiem, kas saistīti ar KPL 65. nodaļā paredzēto personu izdošana Latvijai, taču nav attiecināmi uz izdevumiem, kas saistīti KPL 70. un 71. nodaļā paredzēto ārvalstī vai Eiropas Savienības dalībvalstī notiesāto personu pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izpildīšanai Latvijā.

Ievērojot minēto, darba grupā Kriminālprocesa likuma C daļas "Starptautiskā sadarbība krimināltiesiskajā jomā" grozījumu izstrādei tika diskutēts par to, vai ir nepieciešams paplašināt KPL 367. un 368. panta saturu un izpratni, nosakot, ka procesuālie izdevumi ir arī izdevumi, kas saistīti ar ārvalstī notiesātās personas pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, ņemot vērā to, ka praksē šāda personu pārņemšana ir saistīta ar ievērojamiem izdevumiem, piemēram, par personas pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā no Bermudu salām tika samaksāti 8200 eiro, no Japānas – 4080 eiro.

No 1983. gada 21. marta Eiropas padomes konvencijas par notiesāto personu nodošanu soda izciešanai (turpmāk – Konvencija) preambulas izriet, ka sadarbība personu nodošanā soda izciešanai paredz veicināt taisnīgumu un notiesāto personu sociālo rehabilitāciju. Šo mērķu sasniegšanai ir jādod iespēja ārvalstniekiem, kuriem atņemta brīvība sakarā ar kriminālnoziedzuma izdarīšanu, izciest sodu savā vidē, un šo mērķi vislabāk var sasniegt, notiesātās personas nododot soda izciešanai savās valstīs. Konvencijas 17. panta 5. daļa noteic, ka jebkuras izmaksas, kas rodas sakarā ar šīs Konvencijas piemērošanu, sedz valsts, kurā sods tiek izciests, izņemot izmaksas, kas radušās tikai un vienīgi tās valsts teritorijā, kurā persona notiesāta. Savukārt Konvencijas skaidrojošajā dokumentā ir norādīts, ka valstij, kurā sods tiks izciests, nav liegts piedzīt visas vai daļu no nodošanas izmaksām no notiesātās personas.

Ievērojot minēto, grozījumi paredz kritērijus, kādos var pilnībā vai daļēji piedzīt no ārvalstī notiesātās personas izdevumus, kas saistīti ar ārvalstī notiesātās personas

pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, tādējādi nodrošinot kompromisu starp personas tiesībām uz resocializāciju, izciešot sodu savā valstī, un pienākumu pilnībā vai daļēji segt izdevumus, kuri saistīti ar personas pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā. Grozījumi paredz tiesai plašu rīcības brīvību, lemjot par procesuālo izdevumu, kas saistīti ar ārvalstī notiesātās personas pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, piedziņu, gan nosakot, ka šādus procesuālos izdevumus var piedzīt, nenosakot obligātu piedziņu, gan paredzot, ka tos var piedzīt pilnībā vai daļēji.

Saskaņā ar KPL 764. panta pirmo daļu pamats tam, lai izpildītu ārvalstī piespriestu ar brīvības atņemšanu saistītu sodu Latvijā, ir: 1) Tieslietu ministrijas lūgums nodot Latvijai ārvalstī piespriesta brīvības atņemšanas soda izpildīšanu un šīs ārvalsts piekrišana tam; 2) ārvalsts lūgums pārņemt tajā piespriestu brīvības atņemšanas sodu un Tieslietu ministrijas piekrišana tam. Savukārt KPL 765. panta otrajai daļai, ja ir saņemts ārvalstī notiesātās personas vai tās pārstāvja lūgums, Tieslietu ministrija veic lūguma pārbaudi 20 dienu laikā, ja nepieciešams, pieprasot papildu informāciju ar mērķi izvērtēt iespēju iesniegt lūgumu attiecīgajai ārvalstij par tajā piespriesta brīvības atņemšanas soda izpildīšanu Latvijā.

Saskaņā ar KPL 767. panta pirmo daļu ārvalstī notiesāto personu, kura šajā ārvalstī izcieš brīvības atņemšanas sodu, var pārņemt soda izciešanai Latvijā, ja tam piekrīt šī persona. Saskaņā ar KPL 767. panta otro daļu ārvalstī notiesāto personu var pārņemt soda izciešanai Latvijā bez attiecīgās personas piekrišanas, ja: 1) šī persona atrodas Latvijā; 2) šī persona aizbēgusi no soda izciešanas ārvalstī un ieradusies Latvijā, un attiecīgā ārvalsts ir pieprasījusi nodrošināt soda izciešanu Latvijā; 3) spriedumā vai administratīvajā lēmumā ir ietverts rīkojums par personas izraidīšanu vai deportāciju no šīs ārvalsts pēc attiecīgās personas atbrīvošanas no ieslodzījuma; 4) ir pamats uzskatīt, ka, ņemot vērā personas vecumu vai fizisko vai garīgo stāvokli, pārņemšana soda izciešanai ir nepieciešama, un ja tai piekrīt ārvalstī notiesātās personas pārstāvis.

Ievērojot minēto, pastāv šādas situācijas, kurās personas tiek pārņemtas brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā: 1) Latvijas lūgums pārņemt personu un personas piekrišana nodošanai; 2) ārvalsts lūgums pārņemt personu un personas piekrišana nodošanai; 3) KPL 767. panta otrajā daļā norādītie gadījumi, kad personas piekrišana nav nepieciešama; 4) Gadījumi, kad persona pati lūdz pārņemt viņu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā.

Kā viens no kritērijiem, kad var pilnībā vai daļēji no personas piedzīt procesuālos izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, tiek paredzēti gadījumi, kad ir saņemts ārvalstī notiesātās personas vai tās pārstāvja lūgums ārvalstī piespriesta brīvības atņemšanas soda izpildīšanai Latvijā, ievērojot to, ka šādā gadījumā persona pati lūdz un vēlas izciest brīvības atņemšanas sodu Latvijā, līdz ar to ir pamatoti paredzēt, ka šādā gadījumā personai jāreķinās ar to, ka no viņas var tikt piedzīti pārņemšanas izdevumi. Atšķirīgas ir situācijas, kurās personas pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai lūdz Latvija vai ārvalsts un ir nepieciešama personas piekrišana tam, šādos gadījumos nebūtu pamatoti, ja personas piekrišana vai nepiekrišana tās pārņemšanai kļūtu atkarīga no tā, vai persona var atļauties segt izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu. Kā arī nebūtu pamatoti piedzīt no personas izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu, KPL 767. panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos, kad personas piekrišana pārņemšanai brīvības atņemšanas soda izpildīšanai Latvijā nav nepieciešama, jo šādos gadījumos pārņemšana brīvības atņemšanas soda izpildīšanai nav atkarīga no pašas personas.

Otrs kritērijs, kad var pilnībā vai daļēji no personas piedzīt procesuālos izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā,

ir gadījumi, kad ārvalstī notiesātā persona apzināti ir kavējusi nodošanas procedūru, radot valstij papildu izdevumus, proti, praksē ir gadījumi, kad personas apzināti kavē nodošanas procedūru, piemēram, ar nodomu radot traumas sev vai citiem, kā dēļ nodošana kļūst neiespējama, vai lidmašīnas pilots personas neadekvātas uzvedības dēļ personu izsēdina no lidmašīnas, kā rezultātā ir vēlreiz jāveic personas pārņemšanas procedūra, kā rezultātā valstij tiek radīti papildu izdevumi par atkārtotas personas pārņemšanas organizēšanu un veikšanu. Praksē jau šobrīd ir gadījumi, kad procesa virzītāji lūdz tiesu šādos gadījumos piedzīt procesuālos izdevumus no ārvalstī notiesātās personas, tādējādi paredzētie grozījumi dod papildus tiesisko pamatu prasīt šādu procesuālo izdevumu piedziņu no notiesātās personas.

Trešais kritērijs, kuram izpildoties var pilnībā vai daļēji no personas piedzīt procesuālos izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, ir gadījumi, kad personas pārņemšana saistīta ar nesamērīgiem izdevumiem. Jānorāda, ka personām, apzināti izdarot noziedzīgas darbības ārvalstī, būtu jārēķinās ar to, ka viņas par to var tikt notiesātas ārvalstī un var būt nepieciešams pārņemt tās brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, līdz ar to ir pamatoti paredzēt iespēju, ka izdevumi, kas saistīti ar šādu pārņemšanu var tikt daļēji vai pilnībā piedzīti no notiesātās personas, sevišķi gadījumos, kad šāda pārņemšana ir saistīta ar nesamērīgiem izdevumiem un valsts resursiem, piemēram, ja nepieciešams noslēgt divpusējo sadarbības līgumu ar attiecīgo valsti, lai personas pārņemšana brīvības soda izciešanai vispār varētu notikt.

Papildus jānorāda, ka grozījumu otrais un trešais kritērijs var tikt piemērots neatkarīgi no pirmā kritērija, piemēram, gadījumā, ja persona pati vai tās pārstāvis ir lūguši pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, tad, neatkarīgi no izdevumu apmēra, saskaņā ar pirmo kritēriju no tās pilnībā vai daļēji var piedzīt procesuālos izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, savukārt, ja persona vai tās pārstāvis ir lūguši pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, kā arī tās pārņemšana ir saistīta ar nesamērīgiem izdevumiem, tad izpildās gan pirmais, gan trešais kritērijs. Tādējādi otrajā un trešajā kritērijā paredzētajās situācijās var pilnībā vai daļēji no personas piedzīt procesuālos izdevumus, kas saistīti ar tās pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā, arī gadījumos, kad persona pati vai tās pārstāvis nav lūguši pārņemšanu brīvības atņemšanas soda izciešanai Latvijā.

Grozījums KPL 368. panta septītajā daļā noteikt tiesības pirmstiesas kriminālprocesā, procesa virzītājam, izbeidzot vai pabeidzot kriminālprocesu personu nereabilitējošu apstākļu dēļ, pieņemt lēmumu par procesuālo izdevumu piedziņu, kā arī atbrīvošanu no to samaksas, ja persona ir iesniegusi lūgumu. Minētais regulējums būtiski atvieglotu procesu virzītāju darbu, kā arī sekmētu kriminālprocesa izbeigšanu vai pabeigšanu pirmstiesas procesā, tādējādi atslogojot arī tiesu. Atzīstams, ka gan izmeklētāji, gan prokurori ir kompetenti pieņemt lēmumu par atbrīvošanu no procesuālo izdevumu samaksas. Vienlaikus norādāms, ka KPL 368. panta ceturtnā daļa jau paredz konkrētus kritērijus, kas ir par pamatu personas atbrīvošanai no procesuālo izdevumu samaksas, proti, procesuālos izdevumus sedz no valsts līdzekļiem, ja persona, no kuras tie piedzenami, ir maznodrošināta vai trūcīga. Papildus ar grozījumiem panta ceturtnajā daļā ir paredzēts noteikt, ka turpmāk procesa virzītājs, nevis tikai tiesa, varēs atbrīvot notiesāto no procesuālo izdevumu piedziņas pilnībā vai daļēji arī citos gadījumos, ja piedziņa var būtiski ietekmēt to personu mantisko stāvokli, kuras atrodas notiesātā apgādībā, tādējādi nodrošinot personu interešu aizsardzību, ņemot vērā, ka pirmstiesas kriminālprocesā jautājumu par atbrīvošanu no juridisko pakalpojumu samaksas vairs neizlems izmeklēšanas tiesnesis. Vienlaikus norādāms, ka

procesa virzītājam, izlemjot jautājumu par atbrīvošanu no samaksas par aizstāvja palīdzību, jāņem vērā arī KLP 85. panta pirmajā daļā noteiktais. Papildus vēršama uzmanība, ka jaunais regulējums neattiecas uz procesuālajiem izdevumiem saistībā ar tulku pakalpojumu izmantošanu, ņemot vērā, ka atbilstoši KPL 11. panta otrajā daļā noteiktajam, personām, kuras procesa virzītājs iesaistījis kriminālprocesā, ja tās neprot valsts valodu, ir tiesības bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību. Attiecīgi jautājums par atbrīvošanu no procesuālajiem izdevumiem, kas saistīti ar tulkošanu, nav atsevišķi jāizlemj.

Tāpat tiek noteikts, ka, ja procesa virzītājs lēmumu par procesuālo izdevumu piedziņu pieņem pēc galīgā nolēmuma stāšanās spēkā, lēmuma kopiju nosūta personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts. Kā arī ir paredzētas tiesības šādu lēmumu pārsūdzēt 10 dienu laikā no tā kopijas saņemšanas prokuroram vai amatā augstākam prokuroram, kura lēmums nav pārsūdzams. Ievērojot to, ka procesuālo izdevumu piedziņa un atbrīvošana no to samaksas pirmstiesas procesā turpmāk paredzēta panta septītajā daļā, to izsakot jaunā redakcijā, nepieciešams izslēgt panta piekto un 7.¹ daļu, kā arī panta pirmajā daļā izslēgt atsauci uz panta piekto daļu.

Ņemot vērā, ka ar grozījumiem KPL 368. pantā tiek paredzētas tiesības izmeklētājam un prokuroram pašam izlemt jautājumu par personas atbrīvošanu no procesuālo izdevumu samaksas, tostarp par juridisko pakalpojumu samaksu, vairs nav pamata šādu pienākumu noteikt arī izmeklēšanas tiesnesim. Līdz ar to ar likumprojektu paredzēts **izslēgt KPL 41. panta pirmās daļas 10. punktu un grozīt 85. panta otro daļu**, nosakot, ka lēmumu par atbrīvošanu no samaksas par aizstāvja palīdzību pieņem procesa virzītājs KPL noteiktajā kārtībā. Vienlaikus norādāms, ka KPL 85. panta otrajā daļā noteiktās tiesības pieņemt lēmumu par aizstāvja palīdzības apmaksāšanu no valsts līdzekļiem jau ir noteiktas KPL 368. panta ceturtajā daļā, līdz ar to tās netiek mainītas vai ierobežotas.

Par grozījumu KPL 373. pantā

Grozījums KPL 373. pantā ir precizējošs un saistīts ar gadījumiem, kad prokurors izvērtē pieņemtā lēmuma par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu likumību un pamatotību, nesaņemot KPL 369. panta otrās daļas 1., 2., vai 4. punktā minētās personas sūdzību. Šādos gadījumos praksē ir konstatēta dažāda amatpersonu izpratne par prokurora tiesībām atcelt lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu un atsauci uz likuma normu, saskaņā ar kuru nolēmums pieņemts. Nolūkā ieviest vienotu pieeju minētā jautājuma risināšanā, kā arī novērst dažādu izpratni par lēmuma saturu gadījumos, kad prokurors, atceļot lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, uzreiz neuzsāk kriminālprocesu, bet nosūta materiālu pārbaudes veikšanai, ir nepieciešams precizēt KPL 373. panta regulējumu un papildināt minēto normu ar jaunu astoto daļu, nosakot, ka prokurors var izvērtēt lēmuma par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu likumību un pamatotību arī gadījumos, kad nav saņemta šā likuma 369. panta otrās daļas 1., 2. vai 4. punktā minēto personu sūdzība. Atbilstoši grozījumam šādā gadījumā prokurors var pilnīgi vai daļēji atcelt vai grozīt pieņemto lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu. Prokurors, atceļot lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, var uzsākt kriminālprocesu vai, neuzsākot kriminālprocesu, nosūtīt materiālu kompetentai iestādei pārbaudes veikšanai. Minētais grozījums paredz prokuroram papildu pienākumu pilnīgi vai daļēji atceļot lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu un nosūtot materiālu pārbaudei, norādīt arī veicamās darbības, tādējādi norādot procesuāli pilnvarotai amatpersonai uz nepieciešamo rīcību ziņu pārbaudei.

Ievērojot, ka prokurors, atceļot lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, var nosūtīt materiālu pārbaudei arī gadījumos, kad izskata sūdzību, nepieciešams arī attiecīgi papildināt KPL 373. panta septīto daļu ar norādi, ka pilnīgi vai daļēji atceļot lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, un nosūtīt materiālu pārbaudei, norāda veicamās darbības.

Par grozījumiem KPL 377. pantā

Grozījums KPL 377. pantā paredz papildināt regulējumu ar vēl diviem gadījumiem, kam iestājoties, kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, proti, ja ir likvidēta juridiskā persona, pret kuru notiek process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai, un ja cietusī persona līdz izmeklēšanas pabeigšanai pirmstiesas kriminālprocesā atsaukusi pieteikumu tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata.

Šobrīd KPL regulējums neparedz procesa virzītāja rīcību procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai, ja juridiskā persona ir likvidēta. Šobrīd praksē jau ir bijuši gadījumi, kad tiesa izbeidz šādus procesus, skatot jautājumu pēc līdzības kā ar fizisko personu, ja tā ir mirusi. Situācijā, kad juridiskā persona ir likvidēta, procesam par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu vairs nav pamata, jo nav personas, pret kuru šādu līdzekli piemērot.

Vienlaikus norādāms, ka, lai novērstu iespējamo ļaunprātību no juridisko personu, pret kurām uzsākts process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu, puses apzināti likvidējoties un tādējādi izvairoties no Krimināllikumā (turpmāk - KL) paredzētās atbildības, ar šo likumprojektu tiek paredzētas procesa virzītāja tiesības piemērot nodrošinājuma līdzekļus, tostarp, aizliegumu veikt izmaiņas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra vestajos reģistros, kas būtu piemērojams, ja šāda ļaunprātība tiktu konstatēta. Papildus, ņemot vērā, ka juridisko personu var likvidēt arī administratīvā procesa kārtībā, pamatojoties uz likumu "Par nodokļiem un nodevām", Tieslietu ministrija ir nosūtījusi vēstuli Finanšu ministrijai, aicinot izvērtēt iespējamus risinājumus šādu situāciju novēršanai, piemēram, paredzot likumā "Par nodokļiem un nodevām" regulējumu, kas uzliktu par pienākumu Valsts ieņēmumu dienestam apturēt administratīvo procesu par juridiskās personas likvidāciju gadījumā, ja pret juridisko personu ir uzsākts process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu.

Šobrīd KPL 377. panta 8. punkts paredz, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata. Norma attiecas uz šā likuma 7. panta otrajā daļā noteiktajiem gadījumiem. Savukārt ar grozījumiem plānots noteikt kriminālprocesa izbeigšanu līdz izmeklēšanas pabeigšanai, ja cietušās personas pieteikums šā likuma 7. panta otrajā daļā noteiktajos gadījumos ir saņemts, bet tiek atsaukts. Grozījums ir saistīts ar to, ka praksē cietusī persona vēršas pie procesa virzītāja un atsauc savu iesniegumu, tomēr, ņemot vērā, ka šis jautājums nav reglamentēts KPL, procesa virzītājiem ir atšķirīgi viedokļi, kā rīkoties šādās situācijās. Proti, daļa procesa virzītāju uzskata, ka ievērojot to, ka kriminālprocess ir publiskās apsūdzības process, tāpēc nevajadzētu paredzēt, ka cietusī persona var atsaukt savu pieteikumu. Daļa procesa virzītāju uzskata, ka KPL 7. panta otrā daļa paredz, ka kriminālprocesu var uzsākt, ja ir saņemts personas iesniegums, tad arī būtu jāparedz, ka persona var atsaukt savu pieteikumu. Atzīstams, ka nav lietderīgi turpināt kriminālprocesu un tērēt valsts līdzekļus procesam, kuru cietusī persona nevēlas un atsakās sadarboties ar procesa virzītāju gadījumos, kad kriminālprocess var tikt uzsākts pēc tās personas pieteikuma pamata, kurai nodarīts kaitējums. Līdz ar to būtu jāparedz cietušanai personai iespēja

pirmstiesas procesā atsaukt savu iesniegumu par kriminālprocesa uzsākšanu. Paredzēts, ka šādu iesnieguma atsaukumu var izdarīt līdz brīdim, kad procesa virzītājs materiālus ir nodevis prokuroram kriminālvajāšanas uzsākšanai. Proti, ja persona vēlēšies atsaukt iesniegumu, kad lieta būs nodota prokuroram vai tiesai, to nevarēs izdarīt, bet gan atbilstoši pašreizējam regulējumam varēs, piemēram, noslēgt izlīgumu ar apsūdzēto, kas atbilstoši KPL 481. panta pirmajai daļai ir pamats izbeigt kriminālprocesu tiesas sēdē. Norādāms, ka pieteikumu atsaukt var tikai pati persona, kas to iesniedza un atsaukums ir galīgs, ja vien netiktu noskaidrots, ka tas iesniegts piespiedu kārtā. Ja procesa virzītājam ir pamatotas aizdomas, ka persona draudu iespaidā atsauc savu iesniegumu, procesa virzītājam ir jārikojas savu pilnvaru ietvaros. Uzskatāms, ka šādas normas ieviešana ir veids, kā panākt taisnīgu noregulējumu, nenoslogojot procesa virzītājus, vienlaikus respektējot cietušās personas gribu. Vienlaikus norādāms, ka, tā kā šobrīd KPL regulējums nosaka, ka tāda kriminālprocesa izbeigšana, kas izbeigta, jo nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata (KPL 377. panta 8. punkts) ir personu rehabilitējošs apstāklis, arī paredzētajam pamatam, kad cietusī persona atsauc iesniegumu, ir jābūt rehabilitējošam apstāklim.

Par grozījumu KPL 378. pantā

Grozījums 378. panta 1.¹ daļā paredz izslēgt no tās vārdu “tiesas”. Ar grozījumu paredzēts paplašināt procesa virzītāja tiesības apturēt kriminālprocesu, ja kriminālprocesa pareizai izlemšanai būtisks pierādījums ir nolēmums kādā citā nepabeigtā procesā. Šobrīd KPL regulējums attiecas tikai uz gadījumiem, ja nav pieņemts galīgais nolēmums tiesas procesā, bet ar grozījumu paredzēts paplašināt regulējumu attiecībā uz administratīvo procesu, kad nolēmums tiek pieņemts iestādē.

Grozījums ir saistīts ar praksē konstatētajām problēmām, kas saistītas ar kriminālprocesi par nelikumīgu robežas šķērsošanu, proti, pāri robežai nāk personas ārpus paredzētajām robežšķērsošanas vietām un tikai pēc aizturēšanas lūdz piešķirt bēgļa vai alternatīvo statusu. Nezinot, vai šis statuss tiks piešķirts, pastāv risks saukt pie kriminālatbildības personu, kura nav sodāma, jo ir bēgusi no vajāšanas. Atbilstoši Patvēruma likuma 1. pantam patvēruma process ir administratīvais process, savukārt atbilstoši šā likuma 28. pantam lēmumu saistībā ar iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu pieņem Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieka pilnvarota amatpersona. Attiecīgi šobrīd KPL regulējums neparedz tiesības procesa virzītājam apturēt kriminālprocesu šādos gadījumos, jo process par patvēruma piešķiršanu norisinās iestādē nevis tiesā, līdz ar to nepieciešams veikt attiecīgus grozījumus, regulējumu attiecinot uz arī uz procesiem iestādē.

Norādāms, ka atbilstoši Patvēruma likuma 29. panta otrajai daļai iesniegumu izskata un lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu vai atteikumu to piešķirt pieņem triju mēnešu laikā no dienas, kad veikta personiskā intervija ar patvēruma meklētāju, bet ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā pēc iesnieguma reģistrēšanas. Savukārt atbilstoši šā panta trešajai daļai Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs vai viņa pilnvarota persona var pagarināt šā panta otrajā daļā minēto sešu mēnešu termiņu vēl par deviņiem mēnešiem. Attiecīgi patvēruma process iestādē var ieilgt līdz 15 mēnešiem, turklāt iestādes lēmumu var pārsūdzēt tiesā.

Par grozījumu KPL 412. pantā

Grozījums KPL 412. panta sestajā daļā ir saistīts ar speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto materiālu uzrādīšanu procesā iesaistītajām personām. Atbilstoši KPL 233. panta otrajai un trešajai daļai procesa virzītājs lieto visus likumā

paredzētos līdzekļus, lai ierobežotu speciālās izmeklēšanas darbības rezultātā iegūto tādu ziņu izplatīšanu, kurām ir pierādījuma nozīme kriminālprocesā, ja tās aizskar personu privātās dzīves noslēpumu vai skar citu ar likumu aizsargātu ierobežotas pieejamības informāciju. Speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto materiālu kopiju izgatavošana pieļaujama vienīgi likumā paredzētajos gadījumos, izdarot par to atzīmi attiecīgās darbības protokolā. KPL 412. panta 6.¹ daļa paredz, ka skaņu vai attēlu ierakstu kopijas, kuros fiksētas nepilngadīgā, kuram ir tiesības uz aizstāvību, cietušo vai liecinieku liecības, neizsniedz, bet nodrošina iespēju ar tiem iepazīties. No minētā izriet, ka gadījumā, ja speciālo izmeklēšanas darbību rezultāti tiek fiksēti tehniskiem līdzekļiem, tie būtu izsniedzami KPL 412. panta kārtībā apsūdzētajam, aizstāvim un cietušajam. Praksē jautājums par speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūto materiālu izsniegšanu ir aktualizējies saistībā ar digitalizācijas attīstību, tostarp, apstākli, ka arvien vairāk tiek lūgts izsniegt šādus materiālus, tos nosūtot pa pastu vai elektroniski, kas, ņemot vērā šādu materiālu iespējamo sensitīvo saturu nebūtu pieļaujams. Proti, jāņem vērā, ka atsevišķos gadījumos šīs speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūtās ziņas, īpaši tās, kas fiksētas ar tehniskiem līdzekļiem, var aizskart personu privāto dzīvi, turklāt šajos materiālos var tikt fiksēta gan tādu personu rīcība, kuras turpmāk procesā tiek nopratinātas kā liecinieki vai cietušie, gan pilnīgi ar kriminālprocesu nesaistītu personu darbības. Vienlaikus norādāms, ka nav pamata procesā iesaistītajām personām liegt tiesības iepazīties ar šādiem materiāliem, bet tikai nepieļaut to ļaunprātīgu izplatīšanu vai veikt citas darbības ar šādu materiālu kopijām, kas varētu būtiski apdraudēt citu personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Ievērojot minēto, ar grozījumiem ir paredzēts noteikt, ka speciālo izmeklēšanas darbību materiālus, kas fiksēti ar tehniskiem līdzekļiem, neizsniedz, bet nodrošina iespēju ar tiem iepazīties procesa virzītāja vai pilnvarotas personas klātbūtnē.

Par grozījumiem KPL 413. pantā

Grozījums KPL 413. panta pirmās daļas 5. punktā paredz noteikt, ka turpmāk lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai, prokuroram jānorāda apsūdzētās personas attieksmi pret apsūdzību, nevis apsūdzētās personas liecību. Grozījums ir saistīts ar to, ka prokurori šobrīd lieki pārraksta apsūdzētā liecību, reizēm uz vairākiem desmitiem lapu, lai gan šīs liecības tāpat kā visi citi dokumenti, uz kuriem prokurors atsaucas lēmumā, ir atrodamā krimināllietas materiālos un to atreferēšana nav nepieciešama. Turklāt, ņemot vērā elektroniskās krimināllietas risinājumus, tiek paredzēts, ka nākotnē tiesnesis varēs bez liekiem sarežģījumiem atrast un atvērt apsūdzētās personas liecību, izmantojot šķirstītāju. Ievērojot minēto, grozījumi paredz aizstāt apsūdzētās personas liecību ar apsūdzētās personas attieksmi pret apsūdzību, ko var īsi un skaidri formulēt.

Tāpat ir izslēdzams KPL 413. panta pirmās daļas 11. punkts, kas paredz lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai norādīt krimināllietas lapu skaitu. Ņemot vērā elektroniskās krimināllietas attīstību, nav lietderīgi lēmumā par krimināllietas nodošanu tiesai norādīt lapu skaitu, ņemot vērā, ka papīra formāta lietās lapu skaits tiek norādīts arī pavadrakstā par krimināllietas nosūtīšanu tiesai, turklāt pavadrakstā ir apgrūtināši norādīt precīzu lietas lapu skaitu, jo brīdī, kad tiek sastādīts lēmums, vēl nav zināms galīgais dokumentu un attiecīgi to kopējais lapu skaits, jo nereti pēc lēmuma par krimināllietas nodošanu tiesai tiek pievienoti vēl atsevišķi dokumenti (piem., lēmuma tulkojums, uz tiesas sēdi izsaukamo personu saraksts, lietisko pierādījumu un dokumentu saraksts). Tāpat ir jāņem vērā, ka elektroniskajā krimināllietā vispār nav lapu skaita. Ievērojot minēto, nosacījums par krimināllietas lapu skaita norādīšanu lēmumā būtu izslēdzams.

Par grozījumiem KPL 415., 415.1, 416., 416.¹, 418., 419. pantā

Grozījumi KPL 415., 415.1, 416., 416.¹, 418., 419. pantā ir savstarpēji saistīti un vērsti uz nosacītas atbrīvošanas no kriminālatbildības tiesiskā regulējuma pilnveidošanu.

2021. gada 15. aprīlī Noziedzības novēršanas padome apstiprināja Valsts kontroles lietderības revīzijā “Noziedzīgu nodarījumu ekonomikas un finanšu jomā izmeklēšanas un iztiesāšanas efektivitāte” ietverto priekšlikumu ieviešanas plānu (turpmāk – Plāns). Plāna pasākuma Nr. 3. “Pasākumi, lai kopumā mazinātu krimināltiesiskās sistēmas noslodzi un kvalificētākos resursus koncentrētu sarežģītāko un valsts intereses visbūtiskāk ietekmējošo kriminālprocesu izmeklēšanai” 1. punkta 5. apakšpunkts paredz izvērtēt iespējas palielināt prokurora pilnvaras pabeigt kriminālprocesus bez tiesas iesaistes. Ievērojot minēto, šis jautājums 2021. gada oktobrī, novembrī un decembrī tika izskatīts Tieslietu ministrijas pastāvīgajā Krimināllikuma darba grupā un KPL darba grupā, tostarp organizējot apvienoto darba grupu sēdi.

Ievērojot Plānā ietverto uzdevumu – izvērtēt iespējas palielināt prokurora pilnvaras pabeigt kriminālprocesus bez tiesas iesaistes, kā arī izvērtējot VPD sagatavoto informāciju par personu nosacītu atbrīvošanu no kriminālatbildības un iesniegtos priekšlikumus, KL un KPL darba grupa secināja, ka nepieciešams pilnveidot krimināltiesisko un kriminālprocesuālo regulējumu attiecībā uz personas nosacītu atbrīvošanu no kriminālatbildības, kuru piemēro prokurors. Sagatavotie priekšlikumi ir izskatīti un atbalstīti Tieslietu ministrijas pastāvīgajā KL un KPL darba grupā.

Tika secināts, ka nepieciešams pārskatīt KPL 415. pantu, pārceļot no tā nosacījumus uz KL 58.¹ pantu, kuriem ir materiālo tiesību raksturs. Proti, KPL 415. panta trešās daļas 2. un 3. punktā noteikts, ka kriminālprocesa izbeigšana, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, pieļaujama tikai tad, ja: persona agrāk nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu; pret personu pēdējo piecu gadu laikā kriminālprocess nav izbeigts, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības. Ievērojot to, ka šiem apstākļiem ir materiālo tiesību raksturs, likumprojekts paredz no KPL 415. panta trešās daļas izslēgt 1., 2 un 3. punktā ietvertās normas, kas ir ietvertas KL 58.¹ panta pirmajā un 1.¹ daļā, nosakot, ka prokurors var atbrīvot no kriminālatbildības nosacīti tikai tādu personu, kas nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu, kā arī pret kuru pēdējo piecu gadu laikā kriminālprocess nav izbeigts, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības. Vienlaikus ar grozījumu KPL 415. panta trešajā daļā tiek saglabāts tā 4. punktā ietvertās normas saturs, kas nosaka, ka kriminālprocesa izbeigšana, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, pieļaujama atbilstoši KL noteiktajam un tikai tad, ja šādai procesa izbeigšanai piekrit amatā augstāks prokurors. Likumprojekts "Grozījumi Krimināllikumā" (Saeimas reģ. Nr. 1230/Lp13) tika pieņemts 2022. gada 7. aprīlī, un likums stājās spēkā 2022. gada 4. maijā.

Tāpat ar 2022. gada 7. aprīlī pieņemto likumu "Grozījumi Krimināllikumā" no KL 58.¹ panta ceturtās daļas tika izslēgts 3.¹ punkts, kas noteica pienākumu nosacīti no kriminālprocesa atbrīvotai personai pienākumu – informēt par dzīvesvietas maiņu. Tika nolemts, ka šāda satura normai ir jābūt ietvertai KPL 415. pantā. Ievērojot minēto, likumprojekts paredz papildināt KPL 415. pantu ar jaunu septīto daļu, nosakot, ka, ja kriminālprocess tiek izbeigts, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, apsūdzētajam noteiktajā pārbaudes laikā ir pienākums nekavējoties, bet ne vēlāk kā darba dienas laikā, rakstveidā informēt prokuroru par sūtījumu saņemšanas adreses maiņu, norādot jauno adresi.

Grozījums KPL 415.¹ pantā paredz aizstāt pirmajā daļā vārdu “virsprokurors” ar vārdu “prokurors”, jo jau pašreiz saskaņā ar tiesisko regulējumu rajona prokuroram

amatā augstāks prokurors ir tiesas apgabala prokuratūras prokurors, nevis virsprokurors.

KL 58.¹ panta otrā daļa nosaka, ka nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, prokurors nolemj neturpināt personas kriminālvajāšanu par šo nodarījumu, ja pārbaudes laikā tā neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu un izpildīs uzliktos pienākumus, kā arī gadījumā, ja noslēgts izlīgums, izpildīs tā nosacījumus. Valsts probācijas dienests (turpmāk – VPD) norādīja, ka, ja lēmumā par nosacītu atbrīvošanu no kriminālatbildības nav ietverta norāde par noslēgto izlīgumu, tad VPD par izlīgumu un tā nosacījumiem var arī neuzzināt. VPD aicināja papildināt KPL 416. pantu ar norādi, ka lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, ir jānorāda termiņš, līdz kuram ir jānovērš radītais kaitējums, ja šāds pienākums tiek uzlikts, un ziņas par noslēgto izlīgumu, ja tāds ir noslēgts. Ievērojot minēto, likumprojekts paredz papildināt 416. pantu ar jaunu 4.¹ un 4.² punktu, nosakot, ka lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, prokurors norāda termiņu, līdz kuram ir jānovērš radītais kaitējums, ja šāds pienākums uzlikts, kā arī jānorāda ziņas par izlīgumu un tā nosacījumiem, ja šāds izlīgums noslēgts.

KL un KPL darba grupa secināja, ka nosacītas atbrīvošanas no kriminālatbildības pilnveidošanai KL 58.¹ pantā kā vienu no pienākumiem ir nepieciešams noteikt **garantijas naudas iemaksu.**

Ar 2022. gada 7. aprīlī pieņemto likumu "Grozījumi Krimināllikumā" tika noteikts KL 58.¹ panta ceturtais daļas 6. punktā, ka personai, kura nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības, ar tās piekrišanu var uzlikt par pienākumu – noteiktā termiņā iemaksāt garantijas naudu. Tāpat grozījums paredz KL 58.¹ pantu papildināt ar 4.¹ daļu, nosakot, ka garantijas naudas apmēru prokurors nosaka, ievērojot noziedzīga nodarījuma raksturu un ar to radīto kaitējumu, personas mantisko stāvokli, kā arī likumā paredzētā soda veidu un mēru.

Ievērojot minēto, nepieciešams papildināt KPL 34. nodaļu ar kriminālprocesuālo kārtību šāda pienākuma piemērošanai, proti, līdzīgi kā KPL paredzētajam drošības līdzeklim – drošības nauda. Attiecīgi likumprojekts paredz papildināt KPL ar jaunu 416.¹ pantu "Pienākums iemaksāt garantijas naudu", kurā noteikts, ka, uzliktot pienākumu iemaksāt garantijas naudu, prokurors lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, norāda saskaņā ar Krimināllikumu noteiktu naudas summu, kas nododama prokurora noteiktās kredītiestādes depozītā (glabāšanā), kā arī termiņu, kādā jāveic minētās naudas summas nodošana. Garantijas naudu iemaksā persona, attiecībā uz kuru izbeidz kriminālprocesu, iesniedzot sodu izpildes iestādei samaksu apliecināšu dokumentu.

Saskaņā ar KL 58.¹ panta piekto daļu, ja persona, kura nosacīti atbrīvota no kriminālatbildības, pārbaudes laikā izdara jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu vai neizpilda uzliktos pienākumus vai izlīguma nosacījumus, tās kriminālvajāšana tiek turpināta. Ievērojot minēto, ar 2022. gada 7. aprīlī pieņemto likumu "Grozījumi Krimināllikumā" ir papildināta KL 58.¹ panta piekto daļu, nosakot, ka šādos gadījumos iemaksātā garantijas nauda ieskaitāma valsts budžetā. Tādējādi tiek noteikts, ka persona iemaksāto garantijas naudu nevarēs atgūt tikai tajā gadījumā, ja tā pārbaudes laikā izdarīs jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu vai neizpildīs tai uzliktos pienākumus vai izlīguma nosacījumus. KL 58.¹ pantā paredzētajam nosacītas atbrīvošanas no kriminālatbildības pienākumam – iemaksāt garantijas naudu – mērķis ir disciplinēt personu, proti, lai tā neizdarītu jaunu noziedzīgu nodarījumu, kā arī izpildītu citus ar nosacītu atbrīvošanu no kriminālatbildības tai uzliktos pienākumus.

Vēršam uzmanību uz to, ka saskaņā ar KPL 418. panta otro daļu, ja persona izpilda uzliktos pienākumus un pārbaudes laikā neizdara jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu, uzskatāms, ka kriminālprocess pret to ir izbeigts un par to pašu nodarījumu pret šo personu kriminālprocess nevar tikt atjaunots, izņemot KPL īpaši paredzētos gadījumus. Ievērojot minēto, likumprojekts paredz papildināt KPL 418. pantu ar jaunu 2.¹ daļu, nosakot, ka šādos gadījumos iemaksātā garantijas nauda ar prokurora lēmumu atdodama tās devējam. Ievērojot minēto, pienākums – iemaksāt garantijas naudu – nevar tikt uzlūkots kā “atpirkšanās” no kriminālatbildības, jo personai iemaksātā garantijas nauda tiek atgriezta, ja persona izpilda tai uzliktos pienākumus un pārbaudes laikā neizdara jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu.

Savukārt saskaņā ar KPL 419. panta otro daļu, ja konstatēti KPL 418. panta trešās daļas 1., 2. un 4. punktā minētie apstākļi (persona nav izpildījusi tai uzliktos pienākumus, pārbaudes laikā persona izdarījusi jaunu tīšu noziedzīgu nodarījumu, vai persona ar pretlikumīgu darbību ietekmējusi liecinošās personas sniegt nepatiesas liecības vai citādi viltojusi pierādījumus), prokurors atceļ lēmumu, atjauno kriminālprocesu un virza to, ievērojot šā likuma nosacījumus par pirmstiesas kriminālprocesu. Ievērojot minēto, likumprojekts paredz KPL 419. panta otrajā daļā noteikt, ka šādos gadījumos iemaksātā garantijas nauda ar prokurora lēmumu ieskaitāma valsts budžetā.

Ar 2022. gada 7. aprīlī pieņemtā likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pārejas noteikumu noteikts, ka grozījumi KL 58.¹ panta ceturtās daļas 6. punktā, 4.¹ un piektajā daļā stājas spēkā vienlaikus ar grozījumiem KPL 34. nodaļā, kas nosaka garantijas naudas piemērošanas procesuālo kārtību.

Par grozījumiem KPL 420. pantā

Likumprojekts paredz KPL 420. panta piektajā daļā aizstāt vārdus "kā arī" ar vārdiem "tai skaitā" un svītrot otrajā teikumā vārdu "cietušajam". Grozījumi ir nepieciešami saistībā ar praksē konstatēto problēmu, ka, pamatojoties uz šo normu, prokurori nav tiesīgi piedzīt valsts izmaksāto kompensāciju, kā rezultātā krimināllieta jāsūta uz tiesu, jo apsūdzētais nevar nekavējoties samaksāt šo kompensāciju, bet prokurors piedzīt šo kompensāciju nav tiesīgs. KPL 22. pants nosaka, ka personai, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, ņemot vērā tās morālo aizskārumu, fiziskās ciešanas un mantisko zaudējumu, tiek garantētas procesuālās iespējas morālas un materiālas kompensācijas pieprasīšanai un saņemšanai. Attiecīgi kompensācijas jēdziens sniegts KPL 350. panta pirmajā daļā, norādot, ka kompensācija ir naudas izteiksmē noteikta samaksa, ko persona, kura ar noziedzīgu nodarījumu radījusi kaitējumu, samaksā cietušajam kā gandarījumu par morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām un mantisko zaudējumu. Savukārt no šā panta otrās daļas izriet, ka kompensācija ir krimināltiesisko attiecību noregulējuma elements, ko apsūdzētais samaksā brīvprātīgi, uz tiesas nolēmuma vai uz prokurora priekšraksta par sodu pamata. Cietušajam izmaksātā valsts kompensācija arī ir uzskatāma par samaksu, ko persona, kura ar noziedzīgu nodarījumu radījusi kaitējumu, samaksā cietušajam par radīto morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām un mantisko zaudējumu, tikai vispirms šo summu cietušajam samaksā valsts, bet pēc tam valsts to piedzen no noziedzīgā nodarījuma izdarītāja. Tādējādi kaitējuma kompensācija ietver sevī gan kompensāciju, ko apsūdzētajam ir jāizmaksā cietušajam, gan to kaitējuma kompensāciju, ko valsts jau ir izmaksājusi un, kas ir piedzenama no apsūdzētā. Attiecīgi ar likumprojektu paredzēts noteikt, ka gadījumā, ja kaitējuma kompensācijas un izmaksātās valsts kompensācijas kopsumma nepārsniedz triju Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmēru,

prokurors var sastādīt priekšrakstu par sodu, ja apsūdzētais piekrīt pieteiktās kompensācijas apmēram.

Par grozījumiem KPL 421., 422., 441.¹ pantā

Grozījumi KPL 421., 422. un 441.¹ pantā ir savstarpēji saistīti un paredz izdarīt grozījumus, nosakot prokurora priekšraksta par sodu un prokurora priekšraksta par piespiedu ietekmēšanas līdzekli saturu, līdzīgi kā KPL nosaka sprieduma saturu.

Ievērojot minēto, darba grupā ir izstrādāti grozījumi KPL 421., 422., 441.¹ pantā, paredzot noteikt konkrētu priekšraksta par sodu un attiecīgi arī prokurora priekšrakstu par piespiedu ietekmēšanas līdzekli saturu. Izstrādājot minētos grozījumus, ir ņemta vērā pašreizējā prakse, sastādot priekšrakstus, attiecīgi regulējumā detalizēti norādot to saturu, ievērojot gan atbilstošos notiesājoša sprieduma nosacījumus, gan KPL 392.¹ panta nosacījumus.

Likumprojekts paredz izteikt KPL 421. pantu jaunā redakcijā. Panta pirmā un otrā daļa nosaka pamatprincipu priekšraksta par sodu piemērošanai un piemērojamos soda veidus, kas nav mainīti. Proti, ja prokurors ir konstatējis, ka var pabeigt kriminālprocesu, nosakot personai sodu, viņš sastāda prokurora priekšrakstu par sodu. Prokurors priekšrakstā par sodu apsūdzētajai personai var piemērot sabiedrisko darbu, naudas sodu vai probācijas uzraudzību, kā arī papildsodus — sabiedrisko darbu, naudas sodu vai tiesību ierobežošanu — saskaņā ar KL noteikto. Panta trešā daļa paredz noteikt lēmuma ievaddaļas saturu, un proti, priekšraksta par sodu pieņemšanas vietu un laiku, prokuratūras struktūrvienību un prokuroru, kas piemēro priekšrakstu par sodu, kā arī kriminālprocesa numuru. Ievaddaļas saturu tiek paredzēts noteikt atbilstoši lēmuma nosacījumiem, nevis to pielīdzināt spriedumam. Vienlaikus norādāms, ka sprieduma ievaddaļas nosacījumus, kas paredz norādīt apsūdzēto identificējošos datus un KL pantu, tā daļu un punktu, pēc kura persona apsūdzēta, paredzēts norādīt lēmuma aprakstošajā daļā. Panta ceturtnā daļa paredz noteikt lēmuma aprakstošās un motīvu daļas saturu, savukārt panta piektā daļa paredz noteikt rezolutīvajā daļā pieņemtos prokurora lēmumus. Atbilstoši panta sestajai daļai paredzēts noteikt, ka prokurors priekšrakstā par sodu šajā likumā noteiktajos gadījumos pieņem lēmumu arī par materiālu nosūtīšanu tiesai izlemšanai šā likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā. Šāda kārtība ir noteikta KPL 392.¹ panta devītajā daļai, tādējādi jau ir nostiprināta likumā, un ir ietverama arī KPL 421. pantā. Savukārt atbilstoši panta septītajai daļai paredzēts nostiprināt principu, ka apsūdzētais prokurora priekšrakstu par sodu var pārsūdzēt tikai par pieļautu KL pārkāpumu vai šā likuma būtisku pārkāpumu. Tādējādi tiek nostiprināts KPL 422. panta pirmajā daļā noteiktais, ka piemērojot priekšrakstu par sodu, persona piekrīt noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai un aņņemas izpildīt priekšrakstā noteikto sodu un piekrišanu nevar atsaukt.

Grozījums 422. panta pirmajā daļā ir redakcionāla rakstura, precizējot nosacījumu, ka apsūdzētais savu piekrišanu var izteikt arī piecu darba dienu laikā no priekšraksta kopijas saņemšanas dienas. Grozījums izstrādāts, lai novērtu iespējamās neskaidrības par to, pēc kāda dokumenta kopijas saņemšanas sēkas piecu dienu termiņa tecējums. Savukārt grozījums panta otrajā daļā ir precizējošs un paredz izslēgt pienākumu procesa virzītājam atsevišķi informēt cietušo par tiesībām pārsūdzēt pieņemto lēmumu 10 dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas dienas, ņemot vērā, ka turpmāk pārsūdzības kārtība tiks ietverta pašā priekšrakstā par sodu, ko nosaka KPL 421. panta piektās daļas 9. punkts. Cietušais priekšrakstu varēs pārsūdzēt KPL 24. nodaļā noteiktajā kārtībā, ievērojot KPL 337. panta trešajā daļā noteikto par lēmuma, kas saistīts ar kriminālprocesa izbeigšanu, pārsūdzību (prokurora priekšraksts

par sodu ir gala lēmums, ar kuru tiek pabeigts kriminālprocess, tādēļ tas ir pielīdzināms lēmumam par kriminālprocesa izbeigšanu).

Attiecīgi tika konstatēts, ka nepieciešams veikt grozījumus arī KPL 441.¹ pantā, to izsakot jaunā redakcijā, un nosakot prokurora priekšraksta par piespiedu ietekmēšanas līdzekli saturu. Norādāms, ka, izstrādājot šā lēmuma saturu, tika ņemti vērā tie paši kritēriji un nosacījumi, kādi tika ievēroti, izstrādājot grozījumus KPL 421. pantā, tos attiecīgi pielāgojot procesam par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai. Panta pirmajā daļā paredzēts noteikt pamatprincipu prokurora priekšraksta piemērošanai un piemērojamos soda veidus, kas nav mainīti. Panta otrajā daļā ir ietverta atsauce uz šā likuma 421. panta trešo daļu, paredzot, ka arī prokurora priekšraksta ievaddaļā norāda priekšraksta pieņemšanas vietu un laiku, prokuratūras struktūrvienību un prokuroru, kas piemēro priekšrakstu, kā arī kriminālprocesa numuru. Panta trešā daļa paredz noteikt prokurora priekšraksta aprakstošās un motīvu daļas saturu atbilstoši procesa par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa noteikšanu juridiskajai personai īpatnībām. Attiecīgi panta ceturtajā daļā paredzēts norādīt prokurora pieņemtus lēmumus. Savukārt panta piektajā un sestajā daļā tāpat kā KPL 421. panta sestajā un septītajā daļā paredzēts noteikt prokurora tiesību pieņemt lēmumu arī par materiālu nosūtīšanu tiesai izlemšanai šā likuma 59. nodaļā noteiktajā kārtībā un to, ka juridiskā persona prokurora priekšrakstu var pārsūdzēt tikai par pieļautu KL pārkāpumu vai šā likuma būtisku pārkāpumu. Savukārt septītajā daļā tiek precizēta jau spēkā esošā kārtība, kas šobrīd ir noteikta panta ceturtajā daļā, precizējot, ka piekrišanu var izteikt piecu dienu laikā no prokurora priekšraksta kopijas saņemšanas dienas. Savukārt panta astotā daļa nosaka, ka prokurors nosūta cietušajam priekšraksta par piespiedu ietekmēšanas līdzekli kopiju un paziņo par viņa tiesībām iepazīties ar krimināllietas vai izdalītā procesa materiāliem. Attiecīgi informāciju par prokurora priekšraksta pārsūdzību vairs nenorādīs atsevišķi, jo tas tiks ietverts pašā priekšrakstā atbilstoši šā panta ceturtais daļas 7. punktam.

Par grozījumu KPL 439.¹ pantā un KPL 547.¹ pantā

Grozījums **KPL 439.¹ panta trešajā daļā** paredz noteikt, ka turpmāk arī prokurors kā procesa virzītājs varēs pieņemt lēmumu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas procesā konstatēto apstākļu maiņu. Ņemot vērā, ka arī pēc lietas nodošanas kriminālvajāšanai, prokurors var konstatēt apstākļu maiņu un, lai nodrošinātu kriminālprocesa mērķu sasniegšanu, tostarp, ir nepieciešams nodrošināt, ka visi lēmumā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu procesā norādītie apstākļi ir korekti, šādas tiesības ir nepieciešams piešķirt arī prokuroram pirmstiesas procesā. Attiecīgi sagatavots arī grozījums **KPL 547.¹ pantā**, kas paredz noteikt prokurora rīcību gadījumos, ja iztiesāšanas laikā ir mainījušies lēmumā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas procesa uzsākšanu norādītie noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas apstākļi, noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija vai pamatojums pieņemumam, ka izmeklējamais noziedzīgais nodarījums, visticamāk, izdarīts juridiskās personas interesēs, labā vai nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā. Praksē radās situācijas, kad kriminālprocesā apsūdzētajai personai KPL 462. panta kārtībā tiek grozīta apsūdzība uz vieglāku vai smagāku, bet vienlaikus procesā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai lēmums netiek grozīts, tādējādi lēmumā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas procesa uzsākšanu var tikt atspoguļota neprecīza informācija. Ievērojot minēto, praktiski norādīja uz nepieciešamību KPL paredzēt arī regulējumu lēmuma par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanas procesa uzsākšanu grozīšanai. Atbilstoši

grozījumam, prokurors pieņemto lēmumu nosūta juridiskās personas pārstāvim un iesniedz tiesai.

Par grozījumu KPL 442. pantā

Grozījums ir redakcionāls un paredz svītrot no KPL 422. panta skaitli un vārdus "322. panta otrajā daļa". Grozījums ir saistīts ar to, ka ar 2022. gada 7. aprīlī pieņemtajiem grozījumiem Krimināllikumā, kas stājas spēkā 2022. gada 4. maijā, tika izslēgts 322. pants, attiecīgi vairs nav tiesiska pamata KPL 422. pantā ietvert atsauci uz šo Krimināllikuma pantu.

Par grozījumiem KPL 455. pantā

KPL 455. panta pirmajā daļā ir veikti redakcionāli grozījumi, papildinot daļu pēc vārdiem "pieteikt lūgumus" ar vārdu "un", kā arī aizstājot vārdu "tie" ar vārdiem "lūgumi vai pierādījumi". Grozījumi ir saistīti ar grozījumu KPL 333.¹ panta 1.¹ daļā, kas paredz noteikt, ka tiesai pieteikumi, iesniegumi vai lūgumi iesniedzami ne vēlāk kā 10 darbdienu pirms lietas iztiesāšanas uzsākšanas, un ņemot vērā 455. panta pirmajā daļā noteikto, ka lietas dalībniekiem ir tiesības iesniegt lūgumus tiesas sēdē. Šobrīd regulējums paredz pienākumu lietas dalībniekam norādīt, kāpēc pierādījumi nebija iesniegti tiesā līdz šim, tomēr ņemot vērā, ka ar grozījumiem KPL 333.¹ panta 1.¹ daļā tiek noteikts konkrēts termiņš lūgumu iesniegšanai tiesā, ir nepieciešams paredzēt tādu pašu regulējumu arī attiecībā uz lūgumu pieteikšanu. Vienlaikus norādāms, ka nav pamata iztiesāšanas laikā liegt tiesības iesniegt lūgumus, ja šā termiņa nokavējumam ir objektīvi pamatots iemesls, pretējā gadījumā var tikt skartas personas tiesības uz taisnīgu procesu. Ievērojot minēto, ir nepieciešams papildināt KPL 455. panta pirmo daļu, konkrēti norādot, ka tiesas sēdē apsūdzētajam, viņa pārstāvim un aizstāvim, cietušajam un viņa pārstāvim, kā arī kriminālprocesā aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai uzlikts arests, un prokuroram ir vienādas tiesības pieteikt lūgumus un iesniegt pierādījumus, norādot, kādēļ lūgumi vai pierādījumi nebija iesniegti tiesā līdz šim.

Par grozījumu KPL 460. pantā

Grozījums KPL 460. pantā paredz noteikt, ka tiesas lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu sakarā ar prokurora atteikšanos no apsūdzības nav pārsūdzams. Atbilstoši KPL 459. pantam, ja krimināllietas iztiesāšanas gaitā prokurors atzīst, ka apsūdzība pilnīgi vai daļēji nav apstiprinājusies, viņa pienākums ir pilnīgi vai daļēji atteikties no apsūdzības, iesniedzot tiesai amatā augstāka prokurora apstiprinātu atteikuma motivāciju. Prokurors var atteikties no apsūdzības līdz tiesas aiziešanai uz apspriežu istabu sprieduma taisīšanai. Attiecīgi saskaņā ar KPL 460. pantu, ja prokurors atsakās no apsūdzības, neievērojot šā likuma 459. panta pirmajā daļā noteikto kārtību, tiesa pasludina tiesas sēdes pārtraukumu. Ja triju darba dienu laikā amatā augstāks prokurors līdz tiesas sēdes atsākšanai nenomaina apsūdzības uzturētāju un neatjauno apsūdzības uzturēšanu, tiesa pieņem lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu sakarā ar prokurora atteikšanos no apsūdzības. Atbilstoši KPL 481. panta pirmās daļas 2. punktam, tiesa izbeidz kriminālprocesu vai tā daļu, ja prokurors ir atteicies no apsūdzības. Šobrīd šāds tiesas lēmums ir pārsūdzams tikai kopā ar tiesas pieņemto galīgo nolēmumu kriminālprocesā. Ņemot vērā, ka prokurors īsteno valsts apsūdzības funkcijas, atzīstams, ka šādu lēmumu pārsūdzība nav pamatota. Proti, atbilstoši KPL 402. pantam personu sauc pie kriminālatbildības, ja izmeklēšanā savāktie pierādījumi norāda uz šīs personas vainu izmeklējamā noziedzīgā nodarījumā un prokurors ir pārliecināts, ka

pierādījumi to apstiprina. Līdz ar to gadījumā, ja prokurors atzīst, ka apsūdzība pilnīgi vai daļēji nav apstiprinājusies, prokuroram nav tiesību turpināt uzturēt apsūdzību. Turklāt atbilstoši KPL regulējumam, prokurora atteikšanos no apsūdzības apstiprina amatā augstāks prokurors. Attiecīgi, situācijā, ja šāds lēmums tiek pārsūdzēts un tiesa to apmierinātu, prokuroram būtu jāturpina uzturēt apsūdzība, par kuru viņš un amatā augstāks prokurors jau ir pārliecinājušies, ka tā nav apstiprinājusies. Ievērojot minēto šāda lēmuma pārsūdzība nav pamatota. Vienlaikus norādāms, ka saskaņā ar KPL 460. panta trešo daļu prokurora atteikšanās no apsūdzības nav šķērslis kaitējuma atlīdzības pieprasīšanai Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, līdz ar to cietušais joprojām ir tiesīgs saņemt kaitējuma atlīdzību, ja tāda ir radusies.

Par grozījumu KPL 471. pantā

Grozījums ir redakcionāls un paredz izslēgt no KPL 471. panta norādi, ka personu, kura traucē kārtību tiesas sēžu zālē, var saukt pie likumā noteiktās atbildības par necieņu pret tiesu. Grozījums ir saistīts ar to, ka pēc administratīvās atbildības reformas nozaru likumos nav pārņemti atsevišķi administratīvie pārkāpumi, tostarp, šobrīd nav paredzēta administratīvā atbildība par necieņu pret tiesu. Līdz ar to no KPL 471. panta piektās daļas ir izslēdzama minētā atsauce, jo tāda atbildība tiesiskajā regulējumā vairs nav ietverta.

Par grozījumu KPL 481. pantā

Grozījums KPL 481. pantā paredz izteikt panta trešo daļu jaunā redakcijā, paplašinot izlemjamo jautājumu loku, izbeidzot kriminālprocesu tiesas sēdē. Grozījums ir saistīts ar to, ka jautājumu loks, kas būtu izlemjams, izbeidzot kriminālprocesu, ir paplašinājies kopš šīs normas izstrādes, piemēram, tas neietver visu mantisko jautājumu izlemšanu. Ņemot vērā, ka jautājumu loks, kas būtu izlemjams, ir plašs un atkarīgs no konkrētā kriminālprocesa apstākļiem, eksperti nonāca pie secinājuma, ka panta trešā daļa ir jāveido vispārīgi, lai tiesnesis varētu izlemt visus jautājumus izbeidzot kriminālprocesu. Atbilstoši grozījumam turpmāk lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu, tiesnesis izlemj arī jautājumu par piemērotajiem procesuālajiem piespiedu līdzekļiem, rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem, izņemtajiem priekšmetiem, dokumentiem un vērtībām, kā arī mantiskajiem jautājumiem, t.i., visiem jautājumiem, kas regulēti KPL sestajā sadaļā "Mantiskie jautājumi kriminālprocesā", tostarp aresta atcelšanu, rīcību ar noziedzīgi iegūtu mantu u.c. jautājumiem.

Par grozījumu KPL 503. pantā

Grozījums KPL 503. pantā paredz izteikt panta ceturto daļu jaunā redakcijā, nosakot, ka, ja apsūdzētais tiesas sēdē sniedzis liecību vai izmantojis savas tiesības neliecināt, bet iepriekš konkrētajā kriminālprocesā ir liecinājis kā persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiesas debašu dalībnieki vai tiesa, pamatojot nolēmumu, var uz šīm liecībām atsaukties. Grozījums ir saistīts ar to, ka KPL iepriekš izdarīto grozījumu rezultātā ir mainīta liecību pārbaudes kārtība iztiesāšanā, proti, tiesas debašu dalībnieki vai tiesa, pamatojot nolēmumu, var atsaukties uz konkrētajā kriminālprocesā personu iepriekš sniegtajām liecībām arī gadījumos, kad tās tiesas sēdē nav nolasītas vai atskaņotas. Vienlaikus KPL 503. panta ceturtajā daļā ir saglabājies pienākums gadījumos, kad apsūdzētais izmanto savas tiesības neliecināt, bet iepriekš liecinājis kā persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, krimināllietā esošās (iepriekš sniegtās) liecības pārbaudīt, tās nolasot. Minētais nozīmē, ka tiesu debašu dalībnieki vai tiesa, taisot nolēmumu, nevar atsaukties uz apsūdzētā iepriekš sniegto liecību, ja tā tiesas sēdē nav nolasīta. Apsūdzētās personas iepriekš sniegtās liecības (pirmstiesas kriminālprocesā)

atrodas tiesai nosūtītajā krimināllietā, savukārt krimināllietas materiālu kopijas, jau pabeidzot pirmstiesas kriminālprocesu, ir izsniegtas apsūdzētajam, cietušajam un citiem likumā noteiktajiem procesa dalībniekiem. Tādējādi tiesas procesa dalībniekiem ir zināms iepriekš apsūdzētā sniegto liecību saturs, to nolasīšana tiesas sēdē ir formāla un neveicina kriminālprocesa mērķa sasniegšanu pēc iespējas ātrāk un ekonomiskāk.

Par grozījumiem KPL 528., 529. pantā

Grozījumi ir redakcionāli un paredz aizstāt KPL 528. panta pirmās daļas 9. punktā un KPL 529. panta pirmās daļas 2. punktā vārdus “sprieduma labprātīgai izpildei” ar vārdiem “tās labprātīgai atlīdzināšanai”. Šie grozījumi ir saistīti ar grozījumiem KPL 421. panta piektās daļas 4. punktā un 6. punktā, un KPL 441.¹ panta ceturtais daļas 4. punktā, kur vārdi “priekšraksta par sodu labprātīgai izpildei” ir aizstāti ar vārdiem “tās labprātīgai atlīdzināšanai”, un ar grozījumiem KPL 543. panta trešās daļas 7. punktā, kur vārdi “sprieduma labprātīgai izpildei” ir aizstāti ar vārdiem “tās labprātīgai atlīdzināšanai”. Tādējādi ar grozījumiem ir panākta vienāda formulējuma lietošana.

Par grozījumiem KPL 530., 568. pantā

Grozījumi ir savstarpēji saistīti un attiecas uz pilna sprieduma sastādīšanas termiņa noteikšanu gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesā.

Grozījumi paredz noteikt, ka pilna tiesas sprieduma sastādīšanu vienā reizē var atlikt ne ilgāk par diviem mēnešiem, bet kopā pilna sprieduma sastādīšanu var atlikt ne ilgāk par sešiem mēnešiem.

Norādāms, ka KPL jābūt paredzētam tādām tiesiskajam regulējumam, kas ir reāli izpildāms, izskatot jebkuru kriminālprocesu, gan lietu par visvienkāršāko kriminālpārkāpumu, gan lietu par vissarežģītāko un apjomīgāko noziegumu(-iem). Latvijas tiesās ir bijušas, ir arī šobrīd un būs arī nākotnē tiesvedībā tik apjomīgas lietas, kurās tiesvedība vienā instancē bez būtiskiem pārtraukumiem norisējusi, noris vai norisēs vairākus gadus. Līdz ar to ir saprotams, ka šādās lietās arī tiesas spriedums objektīvi būs apjomīgs, un pilna sprieduma sagatavošana objektīvi var būt neiespējama divu mēnešu laikā. Ievērojot minēto, ir noteikts garāks pilna sprieduma sastādīšanas termiņš, nodrošinot saprātīgu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas kavēšanās, nosakot, ka izņēmuma gadījumos tiesa var pagarināt pilna sprieduma sagatavošanu ilgāk par 2 mēnešiem, bet ne ilgāk par 6 mēnešiem.

Par grozījumiem KPL 593., 594. pantā

Grozījumi KPL 593. un 594. pantā ir savstarpēji saistīti un izstrādāti atbilstoši KPL darba grupas locekļu norādītajām prakses problēmām saistībā ar KPL 593. panta otrajā daļā noteiktā regulējuma izpildi.

No KPL 593. panta otrās daļas izriet, ka gadījumā, ja konstatēts KPL 592. pantā noteiktais pamats vai tiesu psihiatriskajā ekspertīzē secināts, ka persona izdarījusi noziedzīgu nodarījumu nepieskaitāmības stāvoklī, vai kura pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vai sprieduma taisīšanas saslīmusi ar tādiem psihiskiem traucējumiem, kas atņēmuši tai spēju saprast savu darbību vai to vadīt, tad 10 dienu laikā ir jāpieņem lēmums par procesa turpināšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanai. Turklāt šādu lēmumu var pieņemt tikai prokurors. Praksē izmeklētājiem un prokuroriem nav vienotas izpratnes par normas un noteiktā termiņa izpildi. Norādāms, ka atbilstoši esošajam regulējumam, saņemot tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinumu atbilstoši noteiktajam termiņam, izmeklētājam jāpieņem lēmums KPL 401. pirmās daļas 4. punkta kārtībā un jānosūta lietas materiālus prokuroram, kuram savukārt

jāpieņem motivēts lēmums par procesa turpināšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanai. Līdz ar to var rasties situācija, kad izmeklētājam kā procesa virzītājam pēc psihiatriskās ekspertīzes atzinuma saņemšanas faktiski neatliek laiks pabeigt izmeklēšanu, jo krimināllietā jānodod prokuroram lēmuma pieņemšanai. Atbilstoši arī KPL darba grupas locekļu norādītajam, šādā gadījumā nepieciešamās procesuālās, tostarp izmeklēšanas darbības, būs jāveic prokuroram. Tāpat norādāms, ka KPL 592. pantā noteiktais pamats vai tiesu psihiatriskās ekspertīzes secinājumi nevarētu būt vienīgais iemesls lietu nekavējoties nodot prokuratūrai. Proti, KPL 595. pantā ir noteikti vairāki pirmstiesas procesā noskaidrojamie apstākļi, kas būtu jānoskaidro pirms lietas nodošanas prokuroram. Attiecīgi darba grupā tika konstatēts, ka pašreizējais regulējums nav efektīvs un pamatots, jo nepastāv nekādi objektīvi šķēršļi arī izmeklētājam, konstatējot KPL 592. pantā noteikto pamatu vai saņemot tiesu psihiatrisko ekspertīzi, pieņemt lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanai un turpināt noskaidrot KPL 595. pantā noteiktos apstākļus. Ir atzīstams, ka izmeklētājs pirmstiesas kriminālprocesā ir pietiekami kompetenta amatpersona, lai pieņemtu šādu lēmumu un noteikt prokuroru, kā vienīgo amatpersonu pirmstiesas kriminālprocesā, kurš varētu pieņemt šādu lēmumu, nav pamata.

Līdz ar to likumprojekts paredz, ka, ja pirmstiesas procesā noskaidrots KPL 592. pantā minētais pamats vai ir saņemts tiesu psihiatriskās ekspertīzes atzinums, turpmāk motivētu lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanai 10 dienu laikā pieņems procesa virzītājs, nevis prokurors.

Vienlaikus likumprojekts paredz redakcionāli precizēt KPL 593. panta otrās daļas otro teikumu, nosakot, ka no brīža, kad procesa virzītājs pieņem lēmumu par procesa uzsākšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanai, persona, kurai šajā kriminālprocesā ir tiesības uz aizstāvību, iegūst personas, pret kuru notiek process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanai, statusu. Tāpat ar grozījumiem, ņemot vērā, ka lēmumu par procesa par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanas uzsākšanu pieņems procesa virzītājs, paredzēts noteikt, ka prokuroram būs jāpieņem lēmumu rezolūcijas veidā turpināt procesu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa līdzekļu noteikšanai 10 dienu laikā pēc tam, kad prokurors būs saņēmis izmeklētāja lēmumu par šāda procesa turpināšanas nepieciešamību un krimināllietas materiālus. Norādāms, ka prokurors šādu lēmumu varēs pieņemt rezolūcijas veidā, jo procesa virzītājs jau būs pieņēmis gan motivētu lēmumu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanas procesa uzsākšanai, gan arī lēmumu par šāda procesa turpināšanas nepieciešamību. Līdz ar to prokuroram tikai faktiski būs jāapstiprina, ka ir konstatējami procesa virzītāja lēmumā norādītie apstākļi.

Tāpat paredzētais atrisinātu arī identificētās problēmas saistībā ar personas, pret kuru notiek process par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu, obligātā pārstāvja pieaicināšanu. Praksē vairumā gadījumu tiesu psihiatriskā ekspertīze tiek noteikta jau izmeklēšana laikā, savukārt saņemot attiecīgu eksperta atzinumu, lieta jānodod prokuratūrai lēmuma pieņemšanai par procesa turpināšanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai. Tādējādi arī personas, pret kuru notiek process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, pārstāvis faktiski iesaistās procesā tikai tad, kad krimināllietā jau atrodas pie prokurora. Atbilstoši šādu personu interesēm, ir nepieciešams nodrošināt savlaicīgāku pārstāvja pieaicināšanu, lai pilnvērtīgi tiktu īstenotas personas tiesības jau izmeklēšanas stadijā. Ņemot vērā minēto, ja lēmumu par procesa par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu uzsākšanu pieņem procesa virzītājs, procesa virzītājam būs jāveic arī visas nepieciešamās procesuālās darbības, kas saistītas ar pārstāvja pieaicināšanu. Līdz ar to grozījumi nodrošinās

savlaicīgu pārstāvja nodrošināšanu personai, pret kuru notiek process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšanai.

Par grozījumiem KPL 605. pantā

Grozījumi KPL 605. pantā, papildinot to ar 1.¹ un 1.² daļu, izstrādāts atbilstoši KPL darba grupas locekļu, it īpaši tiesnešu, norādītajam, ka nav atrisināts jautājums par saīsinātajiem lēmumiem, lemjot jautājumu par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļiem. Ņemot vērā, ka atbilstoši KPL 530. pantam tiesai ir tiesības rakstīt saīsināto spriedumu krimināllietās, kur tiek lemts par personas vainu, tiesai lemjot jautājumu par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu, ir nepieciešams paredzēt līdzvērtīgu regulējumu.

Atbilstoši KPL darba grupas locekļu norādītajam praksē lietas par medicīniskā rakstura piespiedu līdzekli nereti ir apjomīgas un juridiski sarežģītas. Tāpat tiesai jāvērtē ne tikai iesniegtie prokuratūras pierādījumi, lai atzītu, ka persona ir izdarījusi konkrēto noziedzīgo nodarījumu, bet arī personas garīgās un psihiskās veselības stāvoklis, lai varētu lemt, vai persona noziedzīgu nodarījumu izdarījusi, būdama pieskaitāmības vai nepieskaitāmības stāvoklī, un vai tai ir psihiski traucējumi lēmuma pieņemšanas brīdī. Vienlaikus tiesai jāvērtē arī personas bīstamība sabiedrībai kopumā. Ņemot vērā minēto, arī tiesas lēmumi šādās lietās var būt apjomīgi, juridiski sarežģīti un to sastādīšana var prasīt ievērojamu laika resursu. Līdz ar to ir nepieciešams noteikt regulējumu, kas ļauj tiesai lietās par medicīniska rakstura piespiedu līdzekli, pieņemt saīsināto lēmumu.

Atbilstoši grozījumiem, tiesai sākotnēji pieņemot saīsināto lēmumu, pilnais lēmums jāsaņem 14 dienu laikā no saīsināta lēmuma sastādīšanas dienas un iesaistītajiem lietas dalībniekiem jāpaziņo tā pieņemšanas datums. Līdz ar to atšķirībā no tiesiskā regulējuma par saīsinātajiem spriedumiem, lietas dalībniekiem nebūs jāsniedz tiesai lūgumu par pilna lēmuma saņemšanu. Tiesai pilnais lēmums procesā par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu būs jāsaņem vienmēr, turklāt noteiktā termiņā. Šāds regulējums nepasliktina personas, pret kuru notiek process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, stāvokli un nodrošina to pilnvērtīgu kriminālprocesuālo tiesību ievērošanu.

Vienlaikus grozījumi paredz, ka atsevišķos gadījumos, ja lietas apjoma, juridiskās sarežģītības vai citu objektīvu apstākļu dēļ pilns tiesas lēmums nav sastādīts noteiktajā laikā, tiesas lēmuma sastādīšanu var atlikt vienu reizi, par to paziņot prokuroram, personai, pret kuru notiek process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, cietušajam, aizstāvim un pārstāvim, kā arī kriminālprocesā aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai uzlikts arests.

Par grozījumiem KPL 632. pantā

Likumprojekts paredz papildināt KPL 632. pantu ar jaunu kārtību, kādā stājas spēkā tiesas spriedums daļēji. KPL 632. pantu paredzēts papildināt pantu ar jaunu 3.¹ daļu, nosakot, ka gadījumā, ja kasācijas instances tiesa atceļ pirmās instances vai apelācijas instances tiesas nolēmumu daļā un nosūta krimināllietu jaunai izskatīšanai, tad nolēmums daļā attiecībā uz personu, par kuru tas nav atcelts, stājas spēkā. Proti, ar grozījumiem paredzēts efektīvizēt un paātrināt sprieduma izpildi gadījumā, ja spriedums ir taisīts pret vairākām personām un kasācijas instance attiecībā uz vienu vai vairākām personām to atstāj spēkā, kas attiecīgi vairs nav pārsūdzams un tā saturs nevar mainīties. Atbilstoši spēkā esošajam regulējumam rodas situācija, kad vairākas personas ar spriedumu tiek notiesātas, bet ar kasācijas instances nolēmumu spriedums ir atcelts daļā, bet tajā daļā, kas ir atstāts negrozīts, persona nevar uzsākt sprieduma

izpildi un ir spiesta gaidīt, kamēr kriminālprocess tiks pabeigts ar gala nolēmumu, kas vairs nebūs pārsūdzams, kas attiecīgi var aizņemt ilgāku laiku, īpaši gadījumā, ja kasācijas instances tiesa nolēmumu nosūta pirmās instances tiesai. Atbilstoši KPL 1. pantam viens no KPL pamatprincipiem ir nodrošināt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. Savukārt atbilstoši KPL 14. panta pirmajai daļai ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tas ir, bez neattaisnotas novilcināšanas. Apstākļi, ka personas, kura ir notiesāta, soda izpildes uzsākšana ir tiešā veidā atkarīga no pārējiem kriminālprocesā iesaistītajiem un tā, vai tiek iesniegtas sūdzības vai protests attiecībā par spriedumu daļā, kas neskar pašu notiesāto personu, var apdraudēt arī personas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Turklāt saskaņā ar KL 63. panta ceturto daļu sodāmības dzēšanas termiņu skaita no dienas, kad persona pilnībā izcietusi pamatsodu un papildsodu. Tādējādi arī savlaicīga soda izpildes uzsākšana ietekmē sodāmības termiņu, kas var būtiski skart notiesātās personas turpmāko dzīvi.

Savukārt ar jauno 3.² daļu paredzēts noteikt, ka pirmās instances vai apelācijas instances tiesas nolēmums, kas nav pārsūdzēts daļā par mantas aresta vai konfiskācijas atcelšanu, daļā par rīcību ar mantu stājas spēkā. Attiecīgi ar grozījumiem paredzēts noteikt, ka situācijā, kad tiesa ir pieņēmusi lēmumu atcelt mantas arestu vai konfiskāciju un nolēmums šajā daļā nav pārsūdzēts vai par to nav iesniegts protests, tas stājas spēkā un īpašums ir atdodams īpašniekam. Šajā gadījumā, ilgstoši neatdodot īpašniekam viņam piederošu mantu, ja par rīcību ar šo mantu konkrētajā kriminālprocesā vairs netiks lemts, tas var tikt uzskatāms par nesamērīgu tiesību uz īpašumu ierobežojumu. Ievērojot minēto, šādā situācijā manta būtu atdodama īpašniekam arī situācijā, ja krimināllieta attiecībā uz citiem jautājumiem vēl nav izlemta.

Attiecīgi nepieciešams arī precizēt KPL 632. panta trešo daļu nosakot, ka, ja lietā ir vairāki apsūdzētie un, ja spriedums pārsūdzēts kaut vai attiecībā uz vienu no viņiem, spriedums nestājas spēkā attiecībā uz visiem apsūdzētajiem, ja šajā likumā nav noteikts citādi, tādējādi veidojot atsauci uz jauno 3.¹ daļu.

Savukārt jaunais **pārejas noteikumu 85. punkts** paredz, ka KPL 632. panta 3.¹ un 3.² daļa stājas spēkā 2023. gada 1. martā. Pārejas noteikums ir saistīts ar to, ka ir nepieciešams laiks, lai ieviestu attiecīgās izmaiņas Tiesu informatīvajā sistēmā, to pilnveidojot ar iespēju atzīmēt nolēmuma spēkā stāšanos daļā. Ņemot vērā, ka šādām izmaiņām Tiesu informatīvās sistēmas funkcionalitātē būs nepieciešami arī finanšu līdzekļi, attiecīgās tehniskās izmaiņas ir iespējams veikt ne ātrāk kā līdz 2023. gada 28. februārim.

Par grozījumu KPL 634. pantā

Grozījums KPL 634. panta ceturtajā daļā paredz papildināt gadījumus, kad nolēmumu vai prokurora priekšrakstu par sodu nosūta Valsts policijai personas aizturēšanai un nodošanai brīvības atņemšanas iestādei, paredzot, ka tas ir nosūtāms arī, ja piespiedu darbs vai naudas sods aizstāts ar brīvības atņemšanu. Šobrīd KPL 634. panta ceturtais daļas 6. punkts noteic, ka nolēmumu vai prokurora priekšrakstu nosūta Valsts policijai personas aizturēšanai un nodošanai brīvības atņemšanas iestādei, ja piespiedu darbs vai naudas sods aizstāts ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai piemērots brīvības atņemšanas sods un persona neatrodas ieslodzījumā. Attiecīgi Latvijas Sodu izpildes kodeksa (turpmāk – Kodekss) 15. panta ceturtais daļas pirmais teikums šobrīd noteic, ka Valsts policija aizturēto personu, kurai piespiedu darbs vai naudas sods aizstāts ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai kurai piemērots brīvības atņemšanas sods un kura neatrodas ieslodzījumā, septiņu darba dienu laikā no tās aizturēšanas nodod

brīvības atņemšanas iestādei soda izciešanai. Atbilstoši KL 41. panta sestajā daļā noteiktajam naudas sods noteiktos gadījumos var tikt aizstāts ne tikai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, bet arī ar brīvības atņemšanu. Atbilstoši KL 45.¹ panta sestajā un septītajā daļā noteiktajam probācijas uzraudzība tiek aizstāta ar brīvības atņemšanu. Arī pēc 2020. gada 17. decembra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" spēkā stāšanās atbilstoši KL 38.¹ panta septītajai daļai probācijas uzraudzība tiks aizstāta ar brīvības atņemšanu. Ņemot vērā minēto, ir nepieciešams precizēt KPL 634. panta ceturtās daļas 6. punktu, nosakot, ka nolēmumu vai prokurora priekšrakstu nosūta Valsts policijai personas aizturēšanai un nodošanai brīvības atņemšanas iestādei arī tajos gadījumos, kad personai ir ne tikai piemērots brīvības atņemšanas sods un persona neatrodas ieslodzījumā, bet arī gadījumos, kad personai KL noteiktajos gadījumos sods ir aizstāts ar brīvības atņemšanas sodu un persona neatrodas ieslodzījumā.

Vienlaikus norādāms, ka ar grozījumiem Kodeksa 15. panta ceturtajā daļā, kas stājās spēkā 2021. gada 29. jūnijā, noteikts, ka Valsts policija septiņu darba dienu laikā no aizturēšanas nodod brīvības atņemšanas iestādei soda izciešanai aizturēto personu, kurai sods aizstāts ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai brīvības atņemšanu vai kurai piemērots brīvības atņemšanas sods un kura neatrodas ieslodzījumā. Līdz ar to Kodeksa 15. panta ceturtās daļas pirmajā teikumā jau ir paredzēts, ka minētajā normā paredzētā kārtība tiks attiecināta uz visiem gadījumiem, kad personai jebkurš sods KL noteiktajā kārtībā ir aizstāts ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai brīvības atņemšanu vai piemērots brīvības atņemšanas sods un persona neatrodas ieslodzījumā.

Par grozījumu KPL 634.¹ pantā

Grozījums KPL 634.¹ pantā ir izstrādāts, ņemot vērā grozījumus KPL 368. pantā. Proti, lai gadījumos, kad procesa virzītājs izbeidz kriminālprocesu vai tā daļu pirmstiesas procesā un lemj jautājumu par izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu, ir nepieciešams precizēt arī KPL 634.¹ pantu, lai nodrošinātu šāda nolēmuma nodošanu izpildei.

KPL 634.¹ panta pirmās daļas 5. punkts paredz, ka zvērināti tiesu izpildītāji izpilda nolēmumus par cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas, kas ietver arī valsts izmaksāto kompensāciju, piedziņu. Tomēr atbilstoši minētā panta otrajai daļai kā izpildu dokuments tiek atzīts tikai tiesas izpildraksts vai prokurors lēmuma vai priekšraksta izraksts, neparedzot, ka lēmumu par valsts kompensācijas piedziņu var pieņemt arī procesa virzītājs izmeklēšanas iestādē. Ņemot vērā minēto, grozījumi paredz, ka, lai izpildītu 634.¹ panta pirmajā daļā minētos mantiska rakstura nolēmumus, izpildei zvērinātam tiesu izpildītājam nosūtīs arī procesa virzītāja lēmuma izrakstu.

Vienlaikus atbilstoši arī Civilprocesa likuma 539. panta pirmās daļas 2. punktam un 540. panta 22. punktam, līdz šim kā izpildu dokuments pirmstiesas procesā tika noteikts prokurora lēmuma vai priekšraksta izraksts krimināllietās daļā par mantiskajām piedziņām. Lai nodrošinātu, ka zvērināti tiesu izpildītāji varētu veikt arī valsts kompensācijas piedziņu, kad šādu lēmumu būs pieņēmis procesa virzītājs izmeklēšanas iestādē, ir izstrādāts atbilstošs grozījums arī Civilprocesa likuma 539. panta pirmās daļas 2. punktā un 540. panta 22. punktā, paredzot, ka izpildu dokumenti pirmstiesas procesā būs arī procesa virzītāja lēmums.

Par grozījumiem KPL 697. pantā

Grozījumi KPL 697. pantā paredz papildināt 697. panta pirmās daļas trešo punktu un otrās daļas trešo punktu pēc vārda "Latvijā" ar vārdiem "vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī", lai nodrošinātu KPL atbilstību Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) 2021. gada 12. maija spriedumam lietā Nr. C-505/19.

EST lietā nolēma, ka Konvencijas, ar ko īsteno Šengenas Nolīgumu (1985. gada 14. jūnijs) starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām, kas parakstīta Šengenā 1990. gada 19. jūnijā un stājās spēkā 1995. gada 26. martā (turpmāk – KĪŠN), 54. pants, kā arī Līguma par Eiropas Savienības Darbību (turpmāk – LESD) 21. panta 1. punkts, lasot tos saistībā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 50. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tie pieļauj Nolīguma starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām, kas parakstīts Šengenā 1985. gada 14. jūnijā, līgumslēdzēja valsts vai dalībvalsts iestāžu veiktu personas, uz kuru attiecas sarkanais paziņojums, ko pēc trešās valsts lūguma ir publicējusi Starptautiskā kriminālpolicijas organizācija (Interpols), pagaidu aizturēšanu, **ja vien šā nolīguma līgumslēdzējā valstī vai dalībvalstī ar galīgu tiesas nolēmumu nav konstatēts, ka šī persona jau ir tikusi notiesāta ar galīgu spriedumu attiecīgi minētā nolīguma līgumslēdzējā valstī vai dalībvalstī par tiem pašiem nodarījumiem kā tie, kas ir šī sarkanā paziņojuma pamatā.**

Turklāt sprieduma 82. punktā EST norāda, ka līgumslēdzēja valsts iestādēm tikai tad pašām ir jāatturas no kriminālvajāšanas pret kādu personu par noteiktiem nodarījumiem vai **no palīdzības trešajai valstij** veikt šādas personas kriminālvajāšanu, uz laiku to aizturot, **ja ir skaidrs, ka cita līgumslēdzēja valsts par to pašu nodarījumu jau ir notiesājusi šo personu ar galīgu spriedumu KĪŠN 54. panta izpratnē un ka līdz ar to ir piemērojams *ne bis in idem* princips.**

Tādējādi EST nosaka, ka ir jābūt iespējai atteikt trešās valsts izdošanas lūgumu, ja dalībvalstī vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī persona jau ir tikusi notiesāta ar galīgu spriedumu.

KPL 25. panta pirmā daļa nosaka, ka nevienu nedrīkst no jauna tiesāt vai sodīt par nodarījumu, par kuru viņš jau Latvijā vai ārvalstī ir ticis attaisnots vai sodīts ar likumā noteiktajā kārtībā pieņemtu un spēkā stājušos nolēmumu krimināllietā vai administratīvā pārkāpuma lietā. Savukārt KPL 697. pants paredz izdošanas atteikuma iemeslus. KPL 697. panta pirmās daļas 2. un 3. punkts paredz iespēju atteikt personas izdošanu, ja persona **Latvijā tiek turēta aizdomās**, apsūdzēta vai tiesāta par to pašu noziedzīgu nodarījumu vai ja **Latvijā ir pieņemts** lēmums neuzsākt vai izbeigt kriminālprocesu par to pašu noziedzīgu nodarījumu, savukārt KPL 697. panta otrās daļas 3. punkts paredz pienākumu atteikt personas izdošanu, ja attiecībā uz personu par to pašu noziedzīgu nodarījumu **Latvijā stājies spēkā tiesas nolēmums**. Tādējādi secināms, ka ne *ne bis in idem* princips tiek piemērots tikai tajos gadījumos, kad par to pašu noziedzīgo nodarījumu notiek vai ir noticis kriminālprocess Latvijā, nevis citā Eiropas Savienības valstī.

Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka KPL nav paredzēta iespēja atteikt izdošanas lūgumu, ja uz personu attiecināms *ne bis in idem* princips saistībā ar galīgu nolēmumu citā Eiropas Savienības dalībvalstī. Tāpēc Tieslietu ministrija sagatavojusi grozījumus 697. pantā.

Par grozījumiem KPL 714. pantā

Grozījumi KPL 714. pantā izstrādāti, lai atbilstoši pārņemtu Pamatlēmuma 2002/584/TI (2002. gada 13. jūnijs) par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm, kas grozīts ar Padomes Pamatlēmumu 2009/299/TI (2009. gada 26. februāris), ar ko groza Pamatlēmumus 2002/584/TI, 2005/214/TI,

2006/783/TI, 2008/909/TI un 2008/947/TI, tādējādi stiprinot personu procesuālās tiesības un veicinot savstarpējas atzīšanas principa piemērošanu attiecībā uz aizmuguriskiem nolēmumiem (turpmāk – Pamatlēmums 2002/584/TI) prasības, kā arī lai novērstu Eiropas Komisijas 2021. gada 2. decembra formālajā paziņojumā pārkāpuma procedūras lietā Nr. 2021/2239 norādītos trūkumus attiecībā uz Pamatlēmuma 2002/584/TI transponēšanu:

1) Grozījumi paredz papildināt KPL 714. panta trešo daļu pēc vārdiem “Latvijas pilsoni” ar vārdiem “vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoni, kas uzturas Latvijas Republikā.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 5. panta 3. punktā ir noteikts, ka izpildes dalībvalsts tiesībās var noteikt, ka izpildes tiesu iestāde izpilda Eiropas apcietināšanas orderi ar nosacījumu, ka, ja persona, attiecībā uz kuru ir izsniegts Eiropas apcietināšanas orderis tās kriminālvajāšanai, ir izpildes dalībvalsts pilsonis vai rezidents, tad nodošanu var pakļaut nosacījumam, ka personu pēc nopratināšanas nogādā atpakaļ izpildes dalībvalstī, lai tā izciestu brīvības atņemšanas sodu vai piespiedu līdzekli, kas tai piespriests izsniegšanas dalībvalstī.

KPL 714. panta trešā daļā paredz, ja ārvalstī Eiropas apcietinājuma lēmums pieņemts par Latvijas pilsoni, tad šīs personas izdošana notiek ar nosacījumu, ka persona pēc tās notiesāšanas tiek nodota atpakaļ Latvijai tai piespriestā brīvības atņemšanas soda izciešanai.

Saskaņā ar Pamatlēmuma 2002/584/TI 5. panta 3. punktu minētie nosacījumi var attiekties uz izpildes dalībvalsts pilsoņu vai rezidentu nogādāšanu atpakaļ izpildes dalībvalstī, lai izciestu brīvības atņemšanas sodu. Savukārt KPL 714. panta trešā daļa attiecas tikai uz Latvijas pilsoņiem un neparedz tādu pašu attieksmi pret citu dalībvalstu pilsoņiem, kuri ir Latvijas Republikas rezidenti. Šie KPL noteikumi pārkāpj diskriminācijas pilsonības dēļ aizlieguma principu.

Eiropas Savienības tiesa ir nospriedusi saistībā ar Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punktu, kas attiecas arī uz Pamatlēmuma 2002/584/TI 5. panta 3. punktu, ka, ja dalībvalstis transponē savās valsts tiesībās Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punktu, tās **nevar, apdraudot nediskriminācijas pilsonības dēļ principu, attiecināt šo fakultatīvas neizpildes pamatu vienīgi uz valsts pilsoņiem, pilnībā un automātiski izslēdzot citu dalībvalstu pilsoņus, kas paliek izpildes dalībvalsts teritorijā vai ir tās rezidenti**, lai kāda arī būtu to saikne ar šo dalībvalsti (2012. gada 5. septembra spriedums *Lopes da Silva Jorge C-42/11*).

Ievērojot minēto, grozījumi KPL 714. panta trešajā daļā paredz, ka personas izdošanas nosacījums, ka persona pēc tās notiesāšanas tiek nodota atpakaļ Latvijai tai piespriestā brīvības atņemšanas soda izciešanai, attiecināms ne tikai uz Latvijas pilsoņiem, bet arī uz citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņiem, kas uzturas Latvijas Republikā.

Attiecībā uz KPL 714. panta trešajā daļā lietoto terminu “citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis, kas uzturas Latvijas Republikā” jānorāda, ka:

Migrācijas jomu regulējošajos normatīvajos aktos netiek lietots termins “rezidents”. Saskaņā ar Imigrācijas likuma 2.¹ panta otro daļu, Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņu, Eiropas Ekonomikas zonas valsts vai Šveices Konfederācijas pilsoņu (turpmāk – Savienības pilsonis) un viņu ģimenes locekļu iecelošanas un uzturēšanās kārtību nosaka Ministru kabineta 2011. gada 30. augusta noteikumi Nr. 675 “Kārtība, kādā Savienības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi ieceļo un uzturas Latvijas Republikā”.

Savienības pilsonim var tikt izsniegta Savienības pilsoņa reģistrācijas apliecība (minētā dokumenta vietā var pieprasīt Savienības pilsoņa personas apliecību, kurā

izdarīts ieraksts "Savienības pilsoņa reģistrācijas apliecība") vai Savienības pilsoņa personas apliecību, kurā izdarīts ieraksts "Savienības pilsoņa pastāvīgās uzturēšanās apliecība".

Savukārt Savienības pilsoņa ģimenes loceklim, kurš nav Savienības pilsonis un uzturas Latvijas Republikā noteiktu laiku, izsniedz Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju. Ja Savienības pilsoņa ģimenes loceklis, kurš nav Savienības pilsonis, uzturas Latvijas Republikā pastāvīgi, viņam izsniedz Savienības pilsoņa ģimenes locekļa pastāvīgās uzturēšanās atļauju.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punktā vienlaikus ar jēdzienu "dalībvalsts pilsonis" tiek lietoti apzīmējumi "paliek" ("*is staying in*") un "rezidents" ("*resident*"). Eiropas Savienības tiesību aktos migrācijas jomā jēdzienu "*stay*" un "*reside*" lietojums parasti uzsvēr atšķirību starp īslaicīgu ("*stay*") un ilgāku uzturēšanos ("*reside*") dalībvalstī. Jēdziens "*stay*" visbiežāk tiek izmantots, to attiecinot uz personām, kas dalībvalstīs uzturas ar vīzu vai bezvīzu režīma ietvaros, savukārt jēdzienu "*reside*" parasti lieto attiecībā uz personām, kurām dalībvalstīs izsniegtas uzturēšanās atļaujas.

No Eiropas Savienības Tiesas spriedumu lietā C-66/08 izriet, ka dalībvalsts tiesu iestādēm jebkurā gadījumā, kad tiek lemts jautājums par Eiropas apcietināšanas ordera izpildi attiecībā uz gadījumiem, kad persona "paliek" vai "uzturas" dalībvalstī, **ir jāveic izvērtējums, kas ietver vairāku elementu analīzi – personas saikni ar valsti, uzturēšanās ilgumu, ekonomiskās un ģimenes saites un tamlīdzīgi.** Ievērojot iepriekš minēto, nacionālajā normatīvajā aktā nav iespējams precīzi norādīt personas uzturēšanās statusu, kas atbilstu kādam no Imigrācijas likumā minētajiem uzturēšanās pamatiem, bet būtu jālieto Pamatlēmumā 2002/584/TI ietvertos jēdzienus "paliek" un "rezidents" kopīgs (vispārīgs) apzīmējums – "uzturas".

Ievērojot minēto KPL tiek piedāvāts lietot vispārēju apzīmējumu "citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoni, kas uzturas Latvijas Republikā", tādējādi aptverot visus Pamatlēmumā 2002/584/TI lietotos personas saistības ar valsti jēdzienus, kā arī Latvijas migrācijas jomu regulējošajos normatīvajos aktos ietvertos personas uzturēšanās Latvijas Republikā pamatus.

2) Grozījums paredz papildināt KPL 714. panta ceturto daļu ar jaunu 4. punktu, kurš noteic, ka personas izdošanu var atteikt, ja nodarījums, uz kuru attiecas Eiropas apcietinājuma lēmums, nav ietverts šā likuma 2. pielikumā un nav noziedzīgs pēc Latvijas likuma, izņemot gadījumus, kad lēmums attiecas uz izvairīšanos no tādu nodokļu un nodevu samaksas vai muitas un valūtas noteikumu ievērošanas, kādi Latvijas normatīvajos aktos nav paredzēti vai arī ir paredzēti, bet to regulējums, kas noteikts Latvijas normatīvajos aktos, atšķiras no lēmumu pieņēmušās Eiropas Savienības dalībvalsts normatīvajos aktos noteiktā regulējuma.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 1. punkts noteic, ka izpildes tiesu iestāde **var atteikt** Eiropas apcietināšanas ordera izpildīšanu, ja vienā no gadījumiem, kas minēti 2. panta 4. punktā, darbību, kas ir Eiropas apcietināšanas ordera pamatā, neuzskata par noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar izpildes dalībvalsts tiesībām; **tomēr attiecībā uz nodokļiem un nodevām, muitas nodokļiem un maiņas nodevām Eiropas apcietināšanas ordera izpildi nevar atteikt, pamatojoties uz to, ka izpildes dalībvalsts normatīvajos aktos nav noteikti tāda paša veida nodokļi vai nodevas vai arī tajos nav tāda paša nodokļu, nodevu, muitas nodokļu vai maiņas nodevu regulējuma kā izsniegšanas dalībvalsts normatīvajos aktos.**

Pamatlēmuma 2002/584/TI 2. panta 4. punktā ir noteikts, ka tādu nodarījumu gadījumā, uz ko neattiecas 2. punkts, nodošanu var pakļaut nosacījumam, ka darbības, par kurām izsniegts Eiropas apcietināšanas orderis, uzskata par nodarījumu saskaņā ar izpildes valsts tiesībām neatkarīgi no tā sastāva elementiem vai kvalifikācijas.

Šobrīd saskaņā ar KPL 714. panta pirmo daļu personu, kura atrodas Latvijas teritorijā, var izdot kriminālvajāšanas uzsākšanai un veikšanai, tiesāšanai vai sprieduma izpildei Eiropas Savienības dalībvalstij, ja attiecībā uz šo personu ārvalstī pieņemts Eiropas apcietinājuma lēmums un ir šā likuma 696. pantā minētais izdošanas pamats. KPL 696. panta (personas izdošanas pamats) pirmā daļa noteic, ka personu, kura atrodas Latvijas teritorijā, var izdot kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai sprieduma izpildei, ja saņemts pagaidu apcietinājuma lūgums vai ārvalsts lūgums izdot šo personu par nodarījumu, kas saskaņā ar Latvijas un ārvalsts likumiem ir noziedzīgs. Ievērojot KPL 696. panta pirmās daļas nosacījumus, abpusējā sodāmība ir paredzēta kā obligātais atteikuma iemesls, pretēji Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 1. punktā paredzētajam, ka izpildes iestādēm ir jābūt rīcības brīvībai izvērtēt gadījumus, kad nav ievērota abpusēja sodāmība.

Ievērojot minēto, **ar grozījumiem tiek papildināta KPL 714. panta ceturrtā daļa ar jaunu 4. punktu, kurš paredz, ka personas izdošanu var atteikt, ja nodarījums, uz kuru attiecas Eiropas apcietinājuma lēmums, nav ietverts šā likuma 2. pielikumā un nav noziedzīgs pēc Latvijas likuma, izņemot gadījumus, kad lēmums attiecas uz izvairīšanos no tādu nodokļu un nodevu samaksas vai muitas un valūtas noteikumu ievērošanas, kādi Latvijas normatīvajos aktos nav paredzēti vai arī ir paredzēti, bet to regulējums, kas noteikts Latvijas normatīvajos aktos, atšķiras no lēmumu pieņēmušās Eiropas Savienības dalībvalsts normatīvajos aktos noteiktā regulējuma.**

Tādējādi nosakot abpusējo sodāmību kā fakultatīvo personas izdošanas Eiropas Savienības dalībvalstij atteikuma iemeslu, kā arī paredzot izņēmumu attiecībā uz nodarījumiem, kas saistīti ar nodokļu un nodevu samaksu vai muitas un valūtas noteikumu ievērošanu, kas Latvijas normatīvajos aktos ir noregulēti atšķirīgi no attiecīgajā Eiropas Savienības dalībvalstī noregulētā. Šādi atteikuma iemesli šobrīd KPL ir paredzēti arī attiecībā uz Eiropas Savienības dalībvalsts procesuālā nolēmuma par mantas nodrošināšanu konfiskācijai vai pierādījumu iegūšanas nodrošināšanu izpildi (KPL 861. pants) un lēmuma, kas nosaka ar brīvības atņemšanu nesaistīta drošības līdzekļa piemērošanu, izpildi (KPL 868. pants).

3) Tāpat grozījumi paredz papildināt KPL 714. panta ceturto daļu ar jaunu 5. punktu, nosakot jaunu personas izdošanas Eiropas Savienības dalībvalstij fakultatīvo atteikuma iemeslu, proti, ka personas izdošanu var atteikt, ja tiek prasīta Latvijas pilsoņa vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņa, kas uzturas Latvijas Republikā, izdošana Eiropas Savienības dalībvalsts piespriedē soda izpildei.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punktā ir noteikts, ka izpildes tiesu iestāde **var atteikt** Eiropas apcietināšanas ordera izpildīšanu, ja Eiropas apcietināšanas orderis ir izsniegts brīvības atņemšanas soda vai ar brīvības atņemšanu saistīta drošības līdzekļa izpildei, ja pieprasītā **persona paliek izpildes dalībvalstī, ir izpildes dalībvalsts pilsonis vai rezidents** un šī valsts apņemas izpildīt spriedumu vai piespiedu līdzekli saskaņā ar tās tiesību aktiem. No minētā izriet, ka, pirmkārt, atteikumam izpildīt Eiropas apcietināšanas orderi, pamatojoties un pilsonību, ir jābūt fakultatīvam atteikuma iemeslam, nevis obligātam atteikuma iemeslam, otrkārt, tam ir jāattiecas ne tikai uz Latvijas pilsoņiem, bet arī uz rezidentiem un personām, kuras paliek Latvijas teritorijā.

Šobrīd KPL 714. panta piektās daļas 4. punktā kā **obligāts neizpildes pamats** ir noteikts, ka **personas izdošana nav pieļaujama**, ja tiek prasīta **Latvijas pilsoņa** izdošana Eiropas Savienības dalībvalsts piespriedē soda izpildei, līdz ar to tas ir noteikts kā obligāts, nevis fakultatīvs atteikuma pamats, kā arī tas neattiecas uz rezidentiem un personām, kuras uzturas Latvijā. Minētais ir pretrunā Pamatlēmuma

2002/584/TI 4. panta 6. punktā noteiktajam, kā arī tas ir pretrunā diskriminācijas aizlieguma principam, kā tas definēts Līguma par Eiropas Savienības darbību 18. pantā.

Ievērojot minēto, **grozījums paredz papildināt KPL 714. panta ceturto daļu ar jaunu 5. punktu**, nosakot jaunu personas izdošanas Eiropas Savienības dalībvalstij fakultatīvo atteikuma iemeslu, proti, ka personas izdošanu **var atteikt**, ja tiek prasīta **Latvijas pilsoņa vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņa, kas uzturas Latvijas Republikā**, izdošana Eiropas Savienības dalībvalsts piespriedē sodā izpildei.

Attiecīgi ar grozījumiem **paredzēts izslēgt KPL 714. panta piektās daļas 4. punktu**, kurā paredzētais obligātais atteikuma iemesls, ja tiek prasīta Latvijas pilsoņa izdošana Eiropas Savienības dalībvalsts piespriedē sodā izpildei, tiek pārcelts uz KPL 714. panta ceturto daļu, nosakot to kā fakultatīvo atteikuma iemeslu.

4) Grozījumi paredz papildināt KPL 714. pantu ar jaunu 4.¹ daļu, nosakot vēl vienu fakultatīvo personas izdošanas atteikuma iemeslu, ka personas izdošanu var atteikt arī tad, ja nolēmums pieņemts personas prombūtnē (*in absentia*), un nosakot izņēmuma gadījumus, kad šādā gadījumā personas izdošanu atteikt nevar, atbilstoši Pamatlēmuma 2002/584/TI 4.a panta 1. punktā noteiktajam.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 4.a panta 1. punkts noteic, ka **izpildes tiesu iestāde drīkst atteikties** izpildīt Eiropas apcietināšanas orderi, kas izdots, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu vai piemērotu ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, **ja nolēmums pieņemts aizmuguriski**, izņemot gadījumus, kad Eiropas apcietināšanas orderī norādīts, ka saskaņā ar turpmākām izsniegšanas dalībvalsts tiesību aktos paredzētām procesuālajām prasībām attiecīgā persona:

a) vai nu savlaicīgi: i) saņēma pavēsti un tādējādi tika informēta par tās lietas izskatīšanas plānoto dienu un vietu, kurā pieņemts nolēmums, vai ar citiem līdzekļiem saņēma oficiālu informāciju par minētās lietas izskatīšanas plānoto dienu un vietu tādā veidā, ka ir nepārprotami konstatēts, ka attiecīgā persona zināja par paredzēto lietas izskatīšanu; un ii) tika informēta par to, ka nolēmums var tikt pieņemts aizmuguriski;

vai arī

b) zinādama par paredzēto lietas izskatīšanu, bija pilnvarojusi attiecīgās personas vai valsts ieceltu juriskonsultu aizstāvēt viņu lietas izskatīšanā, un minētais juriskonsults patiešām aizstāvēja attiecīgo personu minētajā lietas izskatīšanā;

vai arī

c) ir saņēmusi nolēmumu un, būdama skaidri informēta par tiesībām uz lietas atkārtotu izskatīšanu vai pārsūdzību, kurā personai ir tiesības piedalīties un kura dod iespēju lietu, tostarp jaunus pierādījumus, atkārtoti izskatīt pēc būtības, un kuras rezultātā sākotnējais nolēmums varētu tikt atcelts: i) ir skaidri paziņojusi, ka neapstrīd nolēmumu; vai ii) attiecīgajā termiņā nav lūgusi lietas atkārtotu izskatīšanu vai pārsūdzību;

vai arī

d) nav saņēmusi nolēmumu, bet: i) nolēmums personai tiks izsniegts tūlīt pēc nodošanas un persona tiks skaidri informēta par viņas tiesībām uz lietas atkārtotu izskatīšanu vai pārsūdzību, kurā viņai ir tiesības piedalīties un kura dod iespēju lietu, tostarp jaunus pierādījumus, atkārtoti izskatīt pēc būtības, un kuras rezultātā sākotnējais nolēmums varētu tikt atcelts; un ii) tiks informēta par termiņu, kādā jāpieprasa šāda lietas atkārtota izskatīšana vai pārsūdzība, kā minēts atbilstīgajā Eiropas apcietināšanas orderī.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 4.a panta 3. punkts noteic, ka, ja personu nodod atbilstīgi 1. punkta d) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem un ja attiecīgā persona ir lūgusi lietas atkārtotu izskatīšanu vai pārsūdzību, šādas personas apcietinājumu līdz lietas atkārtotas izskatīšanas vai pārsūdzības pabeigšanai pārskata saskaņā ar

izsniegšanas dalībvalsts tiesību aktiem vai nu regulāri, vai arī pēc attiecīgās personas lūguma. Šāda pārskatīšana jo īpaši ietver iespēju apcietinājumu apturēt vai pārtraukt. Lietas atkārtota izskatīšana vai pārsūdzība sākas pienācīgā laikā pēc nodošanas.

Līdz šim KPL neparedzēja šādu fakultatīvo personas izdošanas atteikuma iemeslu, tāpēc ar grozījumiem ir tiek **papildināts KPL 714. pants ar jaunu 4.¹ daļu**, paredzot, ka, ja Eiropas apcietinājuma lēmums izdots, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu vai piemērotu ar brīvības atņemšanu saistītu drošības līdzekli, personas izdošanu var atteikt arī tad, ja nolēmums pieņemts personas prombūtnē (*in absentia*), izņemot gadījumus, kad attiecīgā persona:

1) saņēmusi pavēsti vai citādi tikusi informēta par to, ka nolēmums var tikt pieņemts bez tās klātbūtnes;

2) tikusi informēta par procesu un tiesas sēdē piedalījies tās aizstāvis;

3) saņēmusi nolēmumu un informējusi, ka šo nolēmumu neapstrīd vai nav to pārsūdzējusi;

4) nav saņēmusi nolēmumu, bet nolēmums personai tiks izsniegts tūlīt pēc nodošanas un persona tiks skaidri informēta par viņas tiesībām uz lietas atkārtotu izskatīšanu vai pārsūdzību un tiks informēta par termiņu, kādā jāpieprasa šāda lietas atkārtota izskatīšana vai pārsūdzība, kā minēts atbilstīgajā Eiropas apcietinājuma lēmumā.

Jaunās KPL 714. panta 4.¹ daļas redakcija izstrādāta pēc līdzības ar KPL 776. panta otro daļu, kas noteic Eiropas Savienības dalībvalstī pieņemta nolēmuma par brīvības atņemšanas sodu atzīšanas un izpildīšanas atteikuma iemeslus, kā arī saskaņā ar Pamatlēmuma 2002/584/TI 4.a panta 1. punktu, tādējādi pilnībā pārņemot Pamatlēmuma 2002/584/TI 4.a panta 1. punkta prasības.

Par grozījumiem KPL 715. pantā

Ar grozījumiem izdarīti vairāki grozījumi KPL 715. pantā, lai atbilstoši pārņemtu Pamatlēmuma 2002/584/TI prasības, kā arī lai novērstu Eiropas Komisijas 2021. gada 2. decembra formālajā paziņojumā pārkāpuma procedūras lietā Nr. 2021/2239 norādītos trūkumus attiecībā uz Pamatlēmuma 2002/584/TI transponēšanu:

1) Grozījumi paredz papildināt KPL 715. panta trešo daļu pēc vārdiem “Latvijas pilsonis” ar vārdiem “vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis, kas uzturas Latvijas Republikā,”. Grozījums ir saistīts ar grozījumu KPL 714. panta trešajā daļā, kas noteic, ka, ja ārvalstī Eiropas apcietinājuma lēmums pieņemts par Latvijas pilsoni vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoni, kas uzturas Latvijas Republikā, tad šīs personas izdošana notiek ar nosacījumu, ka persona pēc tās notiesāšanas tiek nodota atpakaļ Latvijai tai piespriedtā brīvības atņemšanas soda izciešanai.

Attiecīgi KPL 715. panta trešajā daļā ir paredzēts, ka tiesības atteikties no tiesībām, kas garantē, ka personu pēc tā notiesāšanas Eiropas Savienības dalībvalstī nodod atpakaļ Latvijai piespriedtā soda izciešanai attiecas ne tikai uz Latvijas pilsoņiem, bet arī citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņiem, kas uzturas Latvijas Republikā. Kā arī gadījumā, ja persona neatsakās no šādām tiesībām, Ģenerālprokuratūra lūdz minēto garantiju Eiropas apcietinājuma lēmumu pieņēmušajai valstij, un šai garantijai arī ir jāattiecas ne tikai uz Latvijas pilsoņiem, bet arī uz citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņiem, kas uzturas Latvijas Republikā.

Šāds grozījums tāpat kā grozījums KPL 714. panta trešajā daļā ir nepieciešams, lai atbilstoši pārņemtu Pamatlēmuma 2002/584/TI 5. panta 3. punkta prasības.

2) Grozījumi paredz papildināt KPL 715. pantu ar jaunu sesto daļu, nosakot, ka, ja Eiropas apcietinājuma lēmums ir izsniegts brīvības atņemšanas soda vai ar brīvības atņemšanu saistīta drošības līdzekļa izpildei, un personas izdošana ir atteikta

saskaņā ar šā likuma 714. panta ceturtais daļas 5. punktu, spriedumu vai piespiedu līdzekli izpilda Latvijā saskaņā ar Latvijas likumu.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punktā ir noteikts, ka izpildes tiesu iestāde var atteikt Eiropas apcietināšanas ordera izpildīšanu, ja Eiropas apcietināšanas orderis ir izsniegts brīvības atņemšanas soda vai ar brīvības atņemšanu saistīta drošības līdzekļa izpildei, ja pieprasītā **persona paliek izpildes dalībvalstī, ir izpildes dalībvalsts pilsonis vai rezidents** un šī valsts **apņemas izpildīt spriedumu vai piespiedu līdzekli saskaņā ar tās tiesību aktiem.**

Līdz šim KPL normas, kas regulē personas izdošanu Eiropas Savienības dalībvalstij neparedzēja, ka Latvija apņemas izpildīt spriedumu vai piespiedu līdzekli saskaņā ar tās tiesību aktiem, ja ir pieņemts lēmums par atteikšanos izpildīt Eiropas apcietinājuma lēmumu, pamatojoties uz to, ka pieprasītā persona paliek izpildes dalībvalstī, ir izpildes dalībvalsts pilsonis vai rezidents.

Ņemot vērā minēto, lai atbilstoši pārņemtu Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punktu, ar grozījumiem KPL 715. pants papildināts ar jaunu sesto daļu, nosakot, ka, ja Eiropas apcietinājuma lēmums ir izsniegts brīvības atņemšanas soda vai ar brīvības atņemšanu saistīta drošības līdzekļa izpildei, un personas izdošana ir atteikta saskaņā ar šā likuma 714. panta ceturtais daļas 5. punktu, spriedumu vai piespiedu līdzekli izpilda Latvijā saskaņā ar Latvijas likumu.

Šis grozījums ir saistīts ar grozījumiem KPL 714. panta ceturtajā daļā, kas paredz jaunu fakultatīvo Eiropas apcietinājuma lēmuma izpildes atteikuma iemeslu, proti, ja tiek prasīta Latvijas pilsoņa vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņa, kas uzturas Latvijas Republikā, izdošana Eiropas Savienības dalībvalsts piespriedē soda izpildei.

Tādējādi tiek pilnībā pārņemtas Pamatlēmuma 2002/584/TI 4. panta 6. punkta prasības, paredzot, ka Latvija atteikuma gadījumā apņemas izpildīt spriedumu vai piespiedu līdzekli saskaņā ar tās tiesību aktiem, gadījumos, kad atteikums pamatots ar to, ka persona ir Latvijas pilsonis vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis, kas uzturas Latvijas Republikā.

Par grozījumiem KPL 720.¹ pantā

Grozījumi paredz papildināt KPL 720.¹ pantu ar otro un trešo daļu, nosakot kārtību, kādā ir pārsūdzams 720.¹ panta pirmajā daļā paredzētais kompetentās iestādes lēmums par piekrišanu izdotās personas izdošanai tālāk citai Eiropas Savienības dalībvalstij, kā arī tās kriminālvajāšanai, tiesāšanai un soda izpildei par citiem pirms izdošanas izdarītajiem nodarījumiem, proti, ja izdodamā persona nepiekrīt 720.¹ panta pirmajā daļā minētajam lēmumam, šo lēmumu var pārsūdzēt Augstākajā tiesā 10 dienu laikā no tā saņemšanas dienas. Sūdzību par kompetentās iestādes lēmumu Augstākā tiesa izskata šā likuma 706. un 707. pantā noteiktajā kārtībā un pieņemto lēmumu nosūta kompetentajai iestādei 20 dienu laikā no sūdzības saņemšanas dienas.

2009. gada 14. jūlijā stājās spēkā grozījumi KPL, ar kuriem likums tika papildināts ar 720.¹ pantu, kurš noteic kārtību, kādā Latvijas kompetentās iestādes dod piekrišanu tālākai izdošanai un personas kriminālvajāšanai un tiesāšanai. Šis grozījums tika izstrādāts atbilstoši Padomes 2002. gada 13. jūnija pamatlēmuma par Eiropas apcietināšanas orderi un par nodošanas procedūrām starp dalībvalstīm (2002/584/TI) (turpmāk – Pamatlēmums 2002/584/TI) 27. panta 4. punktam un 28. panta 3. punktam.

Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) judikatūru, lai prokuratūra varētu būt izsniegšanas un izpildes tiesu iestāde atbilstoši Pamatlēmumam 2002/584/TI, ir jāizpildās trīs kritērijiem: 1) prokuratūrai ir jāpiedalās tiesu varas īstenošanā krimināllietās; 2) prokuratūrai Eiropas apcietinājuma ordera izdošanas un izpildes funkciju pildīšanā jābūt neatkarīgai no izpildvaras; 3) jābūt nodrošinātai efektīvai

tiesību aizsardzībai tiesā, proti, lēmumam par Eiropas apcietinājuma ordera izdošanu/izpildi ir jābūt pakļautam tiesas procesam, piemēram, personai ir jābūt iespējai to pārsūdzēt tiesā, vai prokuratūras pieņemtu lēmumu pēc tam apstiprina tiesa.

Gadījumos, kad Latvija ir izdevējvalsts, jeb pieņem Eiropas apcietinājuma orderi (lēmumu), izpildās visi iepriekš minētie kritēriji. Taču gadījumos, kad Latvija ir izpildvalsts jeb Latvija lemj par personas izdošanu citai Eiropas Savienības dalībvalstij, pastāv pamatotas šaubas par Latvijas normatīvā regulējuma atbilstību trešajam kritērijam, proti, efektīvai tiesību aizsardzībai tiesā, un konkrēti, gadījumos, kad saskaņā ar KPL 720.¹ pantu Ģenerālprokuratūra lemj par piekrišanu izdotās personas izdošanai tālāk citai Eiropas Savienības dalībvalstij, kā arī tās kriminālvajāšanai, tiesāšanai un soda izpildei par citiem pirms izdošanas izdarītajiem nodarījumiem.

Šobrīd EST tiesa spriedumā lietā Nr. C-510/19 ir vērtējusi to, kā ir interpretējams jēdziens "izpildes tiesu iestāde" Pamatlēmuma 2002/584 6. panta 2. punkta, kā arī 27. panta 3. punkta g) apakšpunkta un 4. punkta izpratnē, proti, sniedzot piekrišanu veikt nodotās personas kriminālvajāšanu, to notiesāt vai tai atņemt brīvību par nodarījumu, kas veikts pirms tās nodošanas un kas nav nodarījums, par kuru tā nodota. Ar grozījumiem tiek nodrošināta Ģenerālprokuratūras kā izpildes tiesu iestādes atbilstība kritērijam par efektīvu tiesību aizsardzībai tiesā arī citu KPL 720.¹ pantā paredzēto lēmumu pieņemšanas procesā.

Ievērojot to, ka saskaņā ar KPL 720. pantu Ģenerālprokuratūras lēmums par personas izdošanu ir pārsūdzams Augstākajā tiesā, arī KPL 720.¹ pantā ir paredzama kārtība, ka Ģenerālprokuratūras kā kompetentās iestādes lēmums par piekrišanu izdotās personas izdošanai tālāk citai Eiropas Savienības dalībvalstij, kā arī tās kriminālvajāšanai, tiesāšanai un soda izpildei par citiem pirms izdošanas izdarītajiem nodarījumiem ir pārsūdzams Augstākajā tiesā, tādējādi nosakot vienotu visu ar personas izdošanu saistītu lēmumu pārsūdzības kārtību.

Par KPL papildināšanu ar 721.¹ pantu

Ar grozījumiem paredzēts papildināt KPL ar jaunu 721.¹ pantu, kas regulē Eiropas Savienības dalībvalstij izdodamās personas tranzītu caur Latvijas teritorijai, lai atbilstoši pārņemtu Pamatlēmuma 2002/584/TI prasības, kā arī lai novērstu Eiropas Komisijas 2021. gada 2. decembra formālajā paziņojumā pārkāpuma procedūras lietā Nr. 2021/2239 norādītos trūkumus attiecībā uz Pamatlēmuma 2002/584/TI transponēšanu.

Pamatlēmuma 2002/584/TI 25. panta 1. punktā ir noteikts, ka ikviens dalībvalsts atļauj pieprasītās personas, kuru nodod, tranzītu cauri tās teritorijai, izņemot gadījumus, kad tā izmanto iespēju atteikt, ja pieprasa tās valsts piederīgā vai pilsoņa tranzītu, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu vai piespiedu līdzekli un ar nosacījumu, ka tai ir sniegta informācija par: a) personas, par kuru izsniegts Eiropas apcietināšanas orderis, identitāti un nacionālo piederību; b) Eiropas apcietināšanas ordera esamību; c) noziedzīgā nodarījuma veidu un juridisko kvalifikāciju; d) to apstākļu aprakstu, kādos tika izdarīts nodarījums, arī laiku un vietu. Ja persona, par kuru ir izsniegts Eiropas apcietināšanas orderis tās kriminālvajāšanai, ir tranzīta dalībvalsts valsts piederīgā vai iedzīvotāja, tad tranzītu var pakļaut nosacījumam, ka personu pēc tās uzklaušanās nogādā atpakaļ tranzīta dalībvalstī, lai izciestu brīvības atņemšanas sodu vai piespiedu līdzekli, kas tai piespriests izsniegšanas dalībvalstī.

Līdz šim personu tranzītu regulēja tikai KPL 681. pants, kurā ir noteikts, ka Latvijas kompetentā iestāde pēc ārvalsts lūguma var atļaut ar krimināltiesisko sadarbību saistītās personas tranzītu caur Latvijas teritoriju. Tranzīta lūgumu var noraidīt, ja tiek lūgts Latvijas pilsoņa vai nepilsoņa – likuma "Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu,

kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības" subjekta (turpmāk – Latvijas pilsonis) tranzīts.

Atbilstoši Pamatlēmuma 2002/584/TI 25. panta 1. punktā noteiktajam principā ikviena dalībvalsts atļauj pieprasītās personas, kuru nodod, tranzītu cauri tās teritorijai ar nosacījumu, ka tai ir sniegta Pamatlēmuma 2002/584/TI 25. panta 1. punktā noteiktā informācija. Taču KPL 681. pantā Latvijas Republikas iestādēm ir paredzēta rīcības brīvība attiecībā uz atļauju pieprasītās personas tranzītam caur Latvijas teritoriju. Kā arī KPL 681. pants nav saderīgs ar diskriminācijas pilsonības dēļ aizlieguma principu, jo pret citu dalībvalstu pilsoņiem, kuri ir Latvijas Republikas rezidenti vai valsts piederīgie, ir atšķirīga attieksme, nekā pret Latvijas pilsoņiem.

Ievērojot minēto, KPL papildināts ar jaunu pantu atbilstoši Pamatlēmuma 2002/584/TI 25. panta 1. punktam, kas attiecas **tieši uz Eiropas Savienības dalībvalstij izdodamās personas tranzītu caur Latvijas teritorijai**, paredzot, ka kompetentajai iestādei ir jāatļauj Eiropas Savienības dalībvalstij izdodamās personas tranzītu caur Latvijas teritorijai, ja ir sniegta likumā noteiktā informācija. Tāpat jaunā norma paredz tiesības kompetentajai iestādei atteikt tranzītu, ja pieprasa Latvijas pilsoņa vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņa, kas uzturas Latvijā Republikā, tranzītu, lai izpildītu brīvības atņemšanas sodu vai piespiedu līdzekli, kā arī tiesības tranzītu pakļaut nosacījumam, ka personu pēc tās uzklaušanās nogādā atpakaļ Latvijā, lai izciestu brīvības atņemšanas sodu vai piespiedu līdzekli, kas tai piespriests izsniegšanas dalībvalstī.

3. Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas

Grozījumus izstrādāja Tieslietu ministrija. Likumprojekta izstrādes ietvaros notikušas diskusijas ar tieslietu ministra 2020. gada 9. marta rīkojumu Nr. 1-1/69 izveidotās pastāvīgās Kriminālprocesa likuma darba grupas sanāsmēs, kuras sastāvā ir tiesību zinātnu eksperti un praktiķi, tostarp Valsts policijas, Ģenerālprokuratūras, Valsts ieņēmumu dienesta un tiesu pārstāvji, kā arī Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra pārstāvji.

Grozījumi tika izvērtēti Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību politikas apakškomisijas sēdē, kas notika 2022. gada 5. aprīlī, 26. aprīlī, 3. maijā, 10. maijā, 17. maijā, 24. maijā, 6. septembrī un 13. septembrī, kā arī Saeimas Juridiskās komisijas sēdē, kas notika 2022. gada 15. februārī, 31. maijā, 21. septembrī un 28. septembrī.